

2015

Kultūros sektoriaus finansinių
priemonių ex-ante vertinimas

PROJEKTAS

2015-11-23

TURINYS

TURINYS	1
LENTELIŲ SARAŠAS	3
PAVEIKSLŲ SARAŠAS	5
SAVOKOS	6
SANTRAUKA	7
IŠVADOS	8
1 ĮŽANGA – IŠANKSTINIO (EX ANTE) VERTINIMO PAGRINDIMAS	12
2 RINKOS NEPAKANKAMUMO IR NEOPTIMALIŲ INVESTAVIMO SITUACIJŲ ANALIZĖS REZULTATAI KULTŪROS SEKTORIUJE	18
2.1 Lietuvos investicijų kultūros infrastruktūros ir kultūros paveldo srityse strateginio konteksto apžvalga	18
2.1.1 Lietuvos pažangos strategijos „Lietuva 2030“	18
2.1.2 Nacionalinės 2014 - 2020 pažangos programa (NPP 2014 - 2020)	18
2.1.3 Tarpinstituciniai veiklos planai	20
2.1.4 Vykdomos nacionalinės programos:	21
2.2 Sektoriaus infrastruktūros, naudojamos viešųjų paslaugų teikimui, apžvalga	23
2.3 Investicijų pasiūlos-paklausos įvertinimas	27
2.3.1 Investicijų paklausos vertinimas:	27
2.3.2 Pasiūlos analizė – bendroji dalis	31
2.3.3 Tarptautinių finansų institucijų finansavimas	36
2.3.4 Kultūros sektoriaus investicijų pasiūlos analizė	57
2.4 Investicijų trūkumo, rinkos nepakankamumo ir neoptimalaus investavimo priežasčių įvertinimas	63
2.4.1 Finansavimo trūkumo vertinimas	63
2.4.2 Rinkos nepakankamumo ir neoptimalaus investavimo į kultūros infrastruktūros objektus vertinimas	63
2.4.3 Investicijų į kultūros paslaugų teikimo infrastruktūrą finansinio gyvybingumo preliminarus vertinimas	70
3 Papildomų privačių lėšų pritraukimas	75
3.1 Potencialių privačių lėšų šaltinių identifikavimas	75
3.2 Lygio ir būdo privačių lėšų pritraukimui nustatymas	77
3.3 Skatinamųjų elementų įvertinimas	78
4 Finansinės priemonės pridėtinė vertė ir suderinamumas su kitomis viešųjų intervencijų formomis	80
4.1 Kultūros paveldo objektų sutvarkymo ir aktualizavimo kiekybinis pridėtinės vertės vertinimas	80
4.2 KP objektų sutvarkymo ir aktualizavimo kokybinis vertinimas	84
4.3 Finansinės priemonės darba su kitomis viešųjų intervencijų formomis	86
5 Valstybės pagalba	89

5.1	Valstybės pagalbos teikimo požymių apibūdinimas	90
5.1.1	Priemonės priskyrimas viešajam sektoriui.....	90
5.1.2	Ekonominio pranašumo suteikimas.....	91
5.1.3	Priemonės selektyvumas	92
5.1.4	Priemonės poveikis konkurencijai ir (ar) prekybai.....	92
5.2	Numatomų vykdyti finansinių priemonių apribojimai, susiję su valstybės pagalbos taisyklių reikalavimais.....	93
5.3	KP objektų sutvarkymo ir aktualizavimo vertinimas valstybės pagalbos aspektu	94
5.3.1	Priemonės įgyvendinimo mechanizmo klasifikavimas.....	95
5.3.2	Priemonės įgyvendinimo suderinamumo vertinimas	100
5.3.3	Priemonės įgyvendinimo vertinimo išvada	100
6	<u>Geroji praktika ir patirtis Lietuvoje ir kitose šalyse</u>	<u>101</u>
6.1	Kanada.....	101
6.2	Australija	102
6.3	Lenkija	103
6.4	Patirties pritaikymas Lietuvoje.....	103
7	<u>Investavimo strategija – KP objektų sutvarkymas ir aktualinimas</u>	<u>104</u>
7.1	Finansinės priemonės apimtis ir tiksliniai galutiniai naudos gavėjai.....	104
7.2	Finansinio produkto parinkimas.....	105
7.3	Finansinės priemonės derinimas su parama.....	106
7.4	Finansinės priemonės įgyvendinimo struktūra	107
7.4.1	Finansinės priemonės įgyvendinimo alternatyvų identifikavimas.....	107
7.4.2	KP objektų tvarkybai ir aktualizavimui rekomenduojama įgyvendinimo struktūra	111
7.5	Tikėtinų rezultatų nustatymas ir skaičiavimas	114
7.6	Finansinės priemonės rezultatų prisidėjimas prie strateginių tikslų.....	115
7.7	Stebėsenos sistemos apibrėžimas.....	115
8	<u>Nuostatos ex ante vertinimo peržiūrėjimui.....</u>	<u>117</u>

LENTELIŲ SĄRAŠAS

Lentelė 1. Investicijų gyvybingumo ir finansavimo trūkumo vertinimo suvestinė.....	9
Lentelė 2. Programos tikslai ir uždaviniai	19
Lentelė 3. rodikliai, susiję su investicijomis į infrastruktūrą (kultūros objektai, paveldas, kūrybinių industrijų inkubatoriai).....	20
Lentelė 4. 2007–2013 m. investicijos kultūros srityje (tūkst. EUR) sudarė	28
Lentelė 5. Lėšų poreikis ir finansavimas pagal kultūros įstaigų modernizavimo programas ...	28
Lentelė 6. Trūkstamų lėšų poreikis kultūros srities projektams.....	28
Lentelė 7. Kultūros objektų infrastruktūros investicinių projektų aprašymų suvestinė mln. EUR	29
Lentelė 8. Kultūros paveldo investicinių projektų aprašymų suvestinė mln. EUR	29
Lentelė 9. Poreikių, identifikuotų remiantis skirtingais šaltiniais, palyginimas:.....	29
Lentelė 10. Investicijų paklausos duomenys	29
Lentelė 11. Bazinės infrastruktūros projektams suteiktų komercinių bankų paskolų portfelio ir naujai išduotų paskolų prognozė 2014-2020 m., mln. EUR.....	32
Lentelė 12. Pagrindiniai ERPB veiklos ir finansiniai rodikliai.	36
Lentelė 13. ERPB veiklos rodikliai Lietuvoje per visą veiklos laikotarpį.....	38
Lentelė 14. ERPB portfelio raida Lietuvoje 2008-2013 metais.	38
Lentelė 15. ERPB paskoloms keliami reikalavimai.....	40
Lentelė 16. Pagrindiniai NIB veiklos ir finansiniai rodikliai.	42
Lentelė 17. NIB Lietuvoje finansuotų projektų skaičius ir vertė.....	43
Lentelė 18. Sutarčių pasiskirstymas pagal sektorius Lietuvoje 2007-2013 m.	43
Lentelė 19. Paskolos	44
Lentelė 20. VPSP projekto finansavimo pavyzdys	45
Lentelė 21. Pagrindiniai EIB veiklos ir finansiniai rodikliai.....	46
Lentelė 22. EIB paskolų pasiskirstymas pagal sektorius 2008-2013 m. ES	48
Lentelė 23. EIB veikla Lietuvoje 2008-2013 m.....	51
Lentelė 24. EIB produktai	51
Lentelė 25. Pagrindiniai CEB veiklos ir finansiniai rodikliai.	54
Lentelė 26. CEB projektų pasiskirstymas pagal sektorius 2009-2013 m.	54
Lentelė 27. Patvirtinta projektų ir išmokėta lėšų Lietuvoje 2008-2012 m.	55
Lentelė 28. Paskolos sąlygos	56
Lentelė 29. Apibendrinta informacija apie viešąsias investicijas kultūros srityje 2007-2013 m.	57
Lentelė 30. ERPF specifiniai programos rezultato rodikliai	58
Lentelė 31. ERPF bendrieji ir specifiniai produkto rodikliai.....	59
Lentelė 32. ERPF bendrieji ir specifiniai programos produkto rodikliai	60
Lentelė 33. Tarpinstitucinio plano priemonės.....	60
Lentelė 34. Bendra finansavimo pasiūla kultūrai	62
Lentelė 35. Pasiūlos šaltiniai.....	63
Lentelė 36. Finansavimo trūkumo įvertinimas	63
Lentelė 37. Kultūros objektų rekonstravimo projektų vykdymo statistika	63

Lentelė 38. Rekomendacinis viešosios kultūrinio turizmo infrastruktūros plėtros valstybės planuojamų projektų sąrašas	66
Lentelė 39. Finansavimo trūkumo priežastys	70
Lentelė 40. Kultūros sektoriaus neoptimalių investavimo situacijų analizė.....	71
Lentelė 41. KP objektų 2010–2014 m. tvarkybai skirtos lėšos, tūkst. eurų.....	75
Lentelė 42. Siūlomas veiksmų planas finansinės priemonės sukūrimui.....	113

PROJEKTAS

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

Paveikslas 1. Ex-ante vertinimo eigą iliustruojanti schema.....	16
Paveikslas 2 Bankų suteiktų paskolų eurais nefinansinėms korporacijoms ilgesniam nei 5 metų laikotarpiui palūkanų norma, proc.....	33
Paveikslas 3. ERPB 2013 m. finansuotų projektų pasiskirstymas pagal sektorius.....	37
Paveikslas 4. ERPB Lietuvoje finansuojamų projektų pasiskirstymas pagal sektorius.	39
Paveikslas 5. 2013 m. pasirašytų sutarčių pasiskirstymas pagal sektorius.....	42
Paveikslas 6. 2013 m. pasirašytų sutarčių pasiskirstymas pagal sektorius (Europos Sąjunga) (mln. €).	46
Paveikslas 7. 2013 m. pasirašytų sutarčių pasiskirstymas pagal sektorius (valstybės partnerės) (mln. €).	47
Paveikslas 8. EIB paskolų pasiskirstymas pagal sektorius.....	49
Paveikslas 9. 2013 m. pasirašytų sutarčių pasiskirstymas pagal sektorius.....	54
Paveikslas 10. Priežastys, kurios lemia, kad objektai nėra visiškai pritaikyti turizmui	68
Paveikslas 11. Finansinės priemonės lygiai, kuriuose galimas papildomų lėšų pritraukimas. .	77
Paveikslas 12. Finansinės priemonės ir subsidinės priemonės derinimo schema	83
Paveikslas 13. Kiekybinių rodiklių palyginimas.....	83
Paveikslas 14. Rekomenduojama KP objektų finansavimo schema.....	105
Paveikslas 15. Rekomenduojama KP objektų tvarkybos ir aktualizavimo įgyvendinimo struktūra.....	111
Paveikslas 16. Pagrindiniai stebėsenos elementai	116

SAVOKOS

AEI	Atsinaujinantys energijos ištekliai
ASPĮ	Asmens sveikatos priežiūros įstaiga
ATL	Apyvartiniai taršos leidimai
BPD	Bendrasis programavimo dokumentas
BVP	Bendrasis vidaus produktas
CEB	Europos Tarybos vystymo bankas (angl. The Council of Europe Development Bank)
CEF	Europos infrastruktūros tinklų priemonė (angl. Connecting Europe Facility, CEF)
COST	Europos tarpvyriausybinių bendradarbiavimo programa mokslo ir technologijų srityje (angl. European Cooperation in Science and Technology)
CPVA	Viešojo įstaiga Centrinė projektų valdymo agentūra
EB	Europos Bendrijos
EIB	Europos investicijų bankas
ERPB	Europos rekonstrukcijos ir plėtros bankas
ERPF	Europos regioninės plėtros fondas
ES	Europos Sąjunga
ESF	Europos Socialinis Fondas
ESI fondai	Europos struktūriniai ir investiciniai fondai
ESPAD	Europos Sąjungos paramos administravimo departamentas
<i>ex-ante</i>	Išankstinis
FP	Finansinė priemonė
Horizontas 2020	Europos Sąjungos mokslinių tyrimų ir inovacijų finansavimo programa
ITI	Integruotos teritorinės investicijos
KM	Lietuvos Respublikos kultūros ministerija
LR	Lietuvos Respublika
MVĮ	Mažos ir vidutinės įmonės
NIB	Šiaurės investicijų bankas (angl. Nordic Investment Bank)
NPP	Nacionalinė pažangos programa
NRD	Nacionalinė Reformų Darbotvarkė
PSDF	Privalomojo sveikatos draudimo fondas
SADM	Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija
SAM	Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerija
STR	Statybos techninis reglamentas
ŪM	Lietuvos Respublikos ūkio ministerija
VIPA	UAB Viešųjų investicijų plėtros agentūra
VP	Veiksmų programa
VPSP	Viešojo ir privataus sektorių partnerystė
VRM	Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerija

SANTRAUKA

Lietuvos Respublikos finansų ministerija (toliau - Finansų ministerija) siekdama užtikrinti sėkmingą 2014-2020 metų ES struktūrinių fondų investicijų įgyvendinimą, 2014 metų balandžio 10 dienos raštu Nr. (24.39)-6K-1403042 inicijavo Viešosios infrastruktūros vertinimą. Šis viešosios infrastruktūros išankstinis vertinimas atliekamas remiantis Reglamento (ES) Nr. 1303/2013 37 straipsnio 2 punkte nustatytu reikalavimu.

Racionalaus investavimo klausimas tampa vis aktualesnis, atsižvelgiant į augančius investicijų poreikius, nudėvimai ir neefektyviai veikiančiais viešajai infrastruktūrai, kurios būklė netenkina šiuolaikinių viešųjų paslaugų teikimo standartų ir yra naudojama pereikvojant energetinius ir kitus išteklius dėl ko vartotojams tenka mokėti didelę kainą, o mokesčių mokėtojams yra didinami mokesčiai.

Siekiant pagerinti viešųjų paslaugų kokybę, būklę, prieinamumą, poveikį aplinkai bei užtikrinti ekonomiškai pagrįstą ir įperkama kainą vartotojui ar mokesčių mokėtojui, reikalinga išnagrinėti platesnes valstybės išteklių investavimo ir papildomų privačių investicijų pritraukimo galimybes viešajai infrastruktūrai finansuoti. Tuo tikslu yra atliekamas viešosios infrastruktūros finansinių priemonių ex-ante vertinimams.

Šioje infrastruktūros ex ante vertinimo dalyje pateiktas vertinimas dėl Kultūros sektoriaus, įvertinti rinkos ir investicijų nepakankamumai (skirtumas tarp pasiūlos ir paklausos) priežastys ir pateiktos rekomendacijos dėl finansinių priemonių kūrimo.

Pimos dalies ataskaita buvo parengta 2014 m. vasarą ir pristatyta Finansų ministerijos įsteigtam tarpinstituciniam priežiūros komitetui. Vėliau pirmos dalies ataskaita buvo papildyta 2014 m. gruodžio mėn. ir pateikta Finansų ministerijai. Kitas priežiūros komiteto posėdis įvyko 2015 m. balandžio mėn. po kurio buvo pateiktos naujos pastabos ataskaitai, kurios atsirado su pasikeitusia situacija sektoriuje. Taip pat papildomai buvo paprašyta pateikti siūlymus dėl galimų kitų valstybės intervencijų tais atvejais kai finansinės priemonės nėra tinkamiausia valstybės intervencijos forma. Atkreipiame dėmesį, kad šių pasiūlymu vertinimas nėra identifikuotas Europos Komisijos išleistose vertinimo gairėse. Ši informacija analizuota remiantis vertinimo studijomis, ekspertine nuomone ir kitais viešai prieinamais šaltiniais. Piema dalis patvirtita 2015 mėn. rugsėjo 7 d. vykusiame priežiūros komiteto posėdyje.

Patvirtinus pirmąją išankstinio vertinimo dalį, sekančiame etape buvo analizuoti lėšų šaltiniai, išnagrinėta tarptautinė patirtis, parinkta siūloma FP, įvertinta atitiktis taikytinoms valstybės pagalbos taisyklėms bei parengta finansinės priemonės investavimo strategija, kurioje apibrėžti galutiniai naudos gavėjai, galutinis siūlomas finansinis produktas bei finansinės priemonės valdymo ir įgyvendinimo schema.

Pažymima, kad išankstinis vertinimas gali būti keičiamas ar pildomas nepažeidžiant ir vadovaujantis Bendrųjų nuostatų reglamento nuostatomis.

IŠVADOS

- Investicijų poreikis įvertintas ne visuose strateginiuose dokumentuose arba nepakankamai įvertintas, kadangi trūksta detalesnio poreikio pagrindimo, bei sąsajos su teikiamų viešųjų paslaugų gerinimu, įtaka savikainai, paslaugų teikimo ilgalaikiu tvarumu, sektoriaus tolygia plėtra. Taip pat, nustatant siekiamus tikslus. Dažnai apsiribojama tik tam tikrų sektorių ar tematinų tikslų pasiekimo atskirų rodiklių įvardijimu – nėra visapusiško investicijų poreikio ir pasekmių vertinimo. Šių rodiklių pasiekimas priklauso ne tik nuo investicijų į infrastruktūrą dydžio, bet ir nuo sektoriaus valdymo modelio, jo teisinio reglamentavimo, reguliavimo taip pat nuo paramos gavėjo finansinio ir vadybinio pajėgumo. Investicijų ir jų numatomų šaltinių sąsaja su tematiniais tikslais ir investiciniais prioritetais atvaizduojama tik veiksmų programose, tuo tarpu visi kiti strateginiai dokumentai tarpusavio sąsajos neturi – nėra tarpsektorinio koordinavimo ir planavimo. Investicijų paklausą nulemia potencialios galimybės gauti ES paramą, kuri Veiksmų programoje yra paskirstyta tarp priemonių ir asignavimų valdytojų. Kai kurie projektų vykdytojai akcentuoja, jeigu parama nebūtų suteikiama, jie atsisakytų inicijuojamų projektų įgyvendinimo. Pagrindinė problema su kuriuo susidurta – buvo galima remtis tik viešai prieinamais duomenimis. Ateityje labai svarbu sistemingai rinkti duomenis apie sektoriaus infrastruktūros būklę ir investavimo veiklą.
- Rekomenduojama Kultūros ministerijai užtikrinti, kad ateityje sistemingai būtų renkami duomenys apie kuruojamo sektoriaus infrastruktūros būklę ir investavimo veiklą.
- Vadovaujantis ex ante vertinimo rengimo rekomendacijomis, įvertinus įsipareigojimus pagal ES direktyvas ir kitus dokumentus bei nacionalinių strateginių dokumentų apibrėžtus tikslus buvo apskaičiuota investicijų paklausa. Kultūros sektoriui nustatyta bendra investicijų paklausa (pasiūlos-paklausos skirtumas) sudaro 0,85 mlrd. €. Kultūros sektoriuje finansiškai gyvybingų projektų yra nedidelė dalis, nes paslaugos ir infrastuktūra didžiąja dalimi finansuojama iš valstybės biudžeto lėšų. Tačiau pastebėta, kad tam tikri projektų vykdytojai, kurie nėra biudžetinės organizacijos turi didesnį investicinių projektų gyvybingumo potencialą, tarp kurių yra kultūros paveldo objektai. Privačių projektų vykdytojų skatinimas leistų sumažinti valstybės finansinę naštą ir padidinti paslaugų įvairovę ir apimtį.
- Komercinių bankų finansavimas smarkiai siejasi su ESI fondų investicijomis – didesnė parama konkrečiam sektoriui iš ESI fondų reiškia didesnį poreikį pasiskolinti ir iš komercinių bankų bendrojo finansavimo užtikrinimui. Kultūros sektorius yra mažiau finansuojamas komercinių bankų. Tokią tendenciją galima sieti su šios srities projektų mažu finansiniu gyvybingumu, daugiausiai sietino su didele priklausomybe nuo valstybinio sektoriaus, nes didele dalimi kultūros sektoriuje teikiamos paslaugos yra apmokamos iš valstybės biudžeto lėšų, kadangi šių paslaugų teikimas yra laikomas viena iš valstybės funkcijų.
- Tarptautinės finansų institucijos dažnai turi savo paskolų teikimo gaires arba tam tikrus specifinius kriterijus, kuriais remiantis ieško investavimo galimybių, tad nebūtinai kiekviena iš nagrinėjamų finansų institucijų potencialiai galėtų finansuoti analizuojamą sritį. Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad Europos tarybos vystymo bankas Lietuvoje turi nedidelę finansavimo istoriją - buvo suteikęs tik vieną paskolą LR finansų ministerijai 2009 m., todėl Europos tarybos vystymo banko finansavimo galimybė buvo aprašyta, bet neįtraukta skaičiuojant bendrą finansavimo pasiūlą.

Kiekviena iš keturių tarptautinių finansų institucijų užpildo tam tikrą nišą rinkoje. Tarptautinės finansų institucijos yra panašios į komercinius bankus, tik finansuoja žymiai didesnes apimties projektus, todėl pritraukti jas kultūros projektų finansavimui galima būtų apjungus kelis projektus (suformavus projektų portfelį). Remiantis LR finansų ministerijos pateikta informacija, 2014-2020 m. programavimo periodu planuojama gauti paskolą iš EIB, kurios suma galėtų siekti iki 1,3 mlrd. eurų. Pirmoji paskolos dalis 300 mln. eurų su EIB buvo pasirašyta 2015 m. gegužę.

- Europos Sąjungos bendrų finansinių priemonių steigimo tikslas yra ne didinti viešojo sektoriaus įsiskolinimus, bet pritraukti privačius išteklius viešosios infrastruktūros plėtros projektų įgyvendinimui finansuoti. Kol Lietuvos investicinių projektų finansavimas bus orientuotas į maksimalią viešojo sektoriaus subsidiją investicijai ir pilną arba dalinį sukurtos infrastruktūros išlaikymą iš viešojo sektoriaus resursų, tol bendrų ES priemonių nauda ir prieinamumas projektams bus riboti. Tiek pat ribotas bus ir bet kurių kitų finansinių priemonių taikymas, kurie, neieškant kitų papildomų išlaidų finansavimo šaltinių ir neskatinant pajamų generavimo projektuose, tik didins viešojo sektoriaus finansinę naštą ir įsiskolinimus.

Žemiau pateiktas apibendrintas investicijų gyvybingumo ir nepakankamumo pagal atskirus investicijų tipus ir duomenis vertinimas.

Lentelė 1. Investicijų gyvybingumo ir finansavimo trūkumo vertinimo suvestinė

Investicijų tipas	Pajamų šaltinis	Galimybės pritraukti privačius finansavimo šaltinius	Projektų skaičius ir replikavimo galimybės	Bendras investicijų gyvybingumo potencialas	Paklausa mln. €	Pasiūla mln. €	Bendras investicijų trūkumas ¹ mln. €	Investicijų trūkumas, kurį galėtų padengti FP mln. €
Kultūros	biudžeto asignavimai, renginių įkainiai	mažos	vidutinės	mažas	639	294	345	
Paveldo	biudžeto asignavimai, objektų lankymo įkainiai	mažos	mažos	mažas	667	156	511	
Kultūros sektoriuje viso					1306	450	856	0-15

- Preliminariai kiekybiškai įvertintas Investicijų trūkumas, kuriam padengti galėtų būtų kuriama FP yra apie 15 mln. Eur.
- Esant poreikiui FP galėtų būti pasipildoma investicijoms šio 2014-2022 metų programavimo periodo pabaigoje iš nepanaudotų investicijų ar prasidėjus kitam finansiniam periodui. Iki to laiko būtų galima atlikti būtinus struktūrinius pokyčius ir parengti reikalingus teisės aktus, siekiant užtikrinti didesnį projektų finansinį gyvybingumą ir galimybę generuoti pajamas, bei pradėti identifikuoti potencialius projektus ir esant poreikiui suteikti techninę paramą projektų parengimui. Toks fondas galėtų finansuoti kultūros sektoriaus projektus ar jų dalį, kurie būtų ekonomiškai pagrįsti ir finansiškai gyvybingi.

¹ Bendras investicijų trūkumas yra skirtumas tarp pasiūlos ir paklausos reikšmių.

- Apklausoje metu bankai išskyrė pagrindines priežastis, dėl kurių dažniausiai yra nesuteikiama paskola: 1) įmonė turi per didelius įsipareigojimus (dirba nuostolingai, pastoviai didėja jų įsipareigojimai, jos negeneruoja pakankamo pinigų srauto įsipareigojimams aptarnauti); 2) įmonė turėjo mokumo problemų (pradelsti atsiskaitymai, bloga kreditavimo istorija, nepagrįstas planuojamas projekto atsipirkimas); 3) įmonė nepagrindžia prašomo finansavimo poreikio (be to, prognozuojamas pinigų srautas paskolai aptarnauti yra nepakankamas); 4) neaiškūs projektų pajamų (sutaupymų) ir paskolų aptarnavimo šaltiniai; 5) projektai ir sritis nėra pažįstami, todėl rizika vertinama kaip ypač aukšta arba per ilgą projektų atsipirkimo laikotarpis; 6) sektoriaus atstovai dažnai nėra verslūs, t.y. turi idėją, bet įgyvendinimo plano neturi.
- Tarp priežasčių, kurias bankai nurodė kaip svarbiausias paskolai suteikti savivaldybėms ar valstybės ir savivaldybių valdomoms įstaigoms/įmonėms bei kultūros sektoriaus privačioms įmonėms, yra šios: 1) pareiškėjo finansinė padėtis (turto, įsipareigojimų dydis, turto kokybė, jo piniginiai srautai ir gebėjimas aptarnauti paskolą); 2) pareiškėjo patikimumas bei jo mokumo istorija; 3) kokybiška pareiškėjo pateikiama informacija apie ketinamą įgyvendinti projektą, finansavimo poreikį, jo panaudojimo tikslingumą, finansinius srautus, atsipirkimo rodiklius; 4) sektoriaus teisinių pokyčių stabilumas; 5) aiškūs paskolų aptarnavimo šaltiniai.
- Atsižvelgiant į tai, jog sekančiame programavimo periode Lietuvos gaunama ESI lėšų dalis potencialiai sumažės, rekomenduojama peržiūrėti dabartinę finansavimo struktūrą, siekiant užtikrinti save išlaikančių viešųjų paslaugų modelių įgyvendinimą. Rekomenduojame išanalizuoti galimybes įtraukti lėšas ateities investicijoms (ir/arba paskolų aptarnavimui), veiklos apmokestinimą siekiant pajamų generavimo bei užtikrinti nepriklausomumą nuo politinių sprendimų.
- Dėl žemo investicijų gyvybingumo, yra ribotos finansinių priemonių taikymo galimybės kultūros sektoriuje. Iš esmės finansinių priemonių naudojimas investuojant į sektorių yra įmanomas, nes atsiranda vis daugiau paslaugų gavėjų, galinčių mokėti už paslaugas, o rinkoje atsiranda privačių paslaugų tiekėjų. Ateityje reiktų skirti didesnę dėmesį į galimybes dalį iš valstybės išteklių finansuojamų paslaugų šiuose sektoriuose perduoti teikti privatiems subjektams, taip mažinant valstybės išlaidas ir gerinant paslaugų kokybę ir jų atitikimą rinkos poreikiams.
- Yra tikslinga kurti finansines priemones platesnės paskirties orientuojantis į Veiksmų programos tematinius tikslus, negu vien tik į konkrečius uždavinius ir juos įgyvendinančias priemones dėl per mažo vienos priemonės projektų skaičiaus, ribotų projektų replikavimo galimybių ar investicijų gyvybingumo potencialo.
- Finansinės priemonės gali būti naudojamos ir kartu su kitomis valstybės intervencijos formomis, kadangi jos leistų sukurti kredito istoriją, o valstybė dalyvaudama tokių sektorių veikloje galėtų išgryninti problemas ir pasiūlyti jų sprendimus, tokiu būdu ateityje sukurti galimybes tam tikrus sektorius finansuoti tik privačiais ištekliais.
- Nėra tikslinga steigti atskirus fondų fondus sektoriaus/priemonių specifines finansines priemones, juo labiau kad ESI fondų panaudojimo tikslai yra ne sektoriai, o tematiniai. Fondas galėtų apjungti įvairių infrastruktūros sektorių projektus, prisidedančius prie to paties tematinio tikslo, taip diversifikuojant fondo riziką ir mažinant atskirų finansinių priemonių valdymo kaštus. Rekomenduotina apsvaistyti bendro urbanistinės ir teritorinės plėtros fondo kūrimo galimybę, kuris galėtų finansuoti nedidelės apimties vietinę viešąją infrastruktūrą, urbanistinei plėtrai bei

bazinėms viešosioms paslaugoms ar VPSP būdu įgyvendinamiems projektams realizuoti. Tokios struktūros fondas galėtų lanksčiau prisidėti prie didesnio skaičiaus veiksmų programos tematinų tikslų. Fondų fondas turėtų orientuotis į teritorinę strategiją ir padėtų spręsti tam tikros teritorinės plėtros problemas, taip pat neturėtų apsiriboti vien tik bazinės infrastruktūros tipo projektais. Ji galėtų finansuoti ir kitų sektorių projektus, kurie pademonstruotų reikiamą investicijų grąžą ar būtų įgyvendinami integruotai su kitais gyvybingais projektais, kad pasiektų didžiausią ekonominį efektą ar padidintų teritorijos vertę ir investicinį patrauklumą. EK ir EIB užsakytas tyrimas kurį atliko PWC² vertindama atskirų projektų tipų finansinių priemonių potencialią Lietuvoje taip pat priėjo prie tokios pat išvados, kad lanksti urbanistinės infrastruktūros priemonė būtų labiausiai tinkamas Lietuvos atveju.

- KP objektų sutvarkymo ir aktualizavimo FP galėtų būti Urbanistinės ir teritorinės plėtros fondų fondo dalis arba kol toks fondas nesukurtas FP galėtų būti prijungta prie egzistuojančio fondų fondo. Fondų fondo valdytojas galėtų pasirinkti kokia forma administruoti FP, t.y. ar FP įgyvendinti tiesiogiai ar atrinkti finansinį tarpininką.
- Atliekant kokybinę analizę nustatyta, kad kapitalo ir garantijų FP priemonių taikyti šiuo metu nėra tikslinga dėl įvairių priežasčių, todėl rekomenduotas kiekybinės analizės metu įvertinti paskolos finansinės priemonės taikymo metu pasiekiamus rezultatus.
- Tarptautinė praktika rodo, kad finansinės priemonės ir subsidijos priemonės derinimo būdas atitinka kitose pasaulio valstybėse taikomą KP objektų sutvarkymo modelį, kai daliai projekto yra teikiama subsidija (Kadandos ir Australijos pavyzdys), o paskolos finansinė priemonė yra taikoma siekiant sukurti KP objektų aktualizavimo rinkos istoriją ir finansavimo patirtį (Lenkijos pavyzdys). Todėl šiame išnaktiniame vertinime KP objektų sutvarkymui ir aktualizavimui rekomenduotina įgyvendinti subsidijos finansinę priemonę KP objektų sutvarkymo veikloms finansuoti ir paskolų finansinę priemonę KP objektų aktualizavimo veikloms finansuoti.
- Kultūros ministerija numačiusi, kad KP objektų aktualizavimui bus skiriama 5,2 mln. EUR. Paskolos finansinės priemonės ir subsidijos priemonės derinio įgyvendinimui, iš lėšų numatytų subsidijoms Viešojo ir privataus kultūros paveldo PIP Kultūros ministerija turi skirti 8,4 mln. EUR (iš PIP numatytų 23,73 mln EUR).
- Laikantis valstybės pagalbos skyriuje nustatytų prielaidų ir sąlygų, FP įgyvendinimas bus suderinamas su valstybės pagalbos nebuvimo ar teikimo sąlygomis.
- Investavimo strategijoje buvo apibrėžti galutiniai naudos gavėjai, detalai paaiškinti siūlomi finansiniai produktai, finansinės priemonės derinimas su parama, apskaičiuoti prognozuojami finansinės priemonės rezultatai bei prisidėjimas prie strateginių tikslų, detalai apibrėžta ir aprašyta valdymo ir įgyvendinimo struktūra bei stebėsenos sistema.

² JESSICA 2014-2020 Evaluation Study for Lithuania, PWC Final Draft Report Issued: February 2014

1 IŽANGA – IŠANKSTINIO (EX ANTE) VERTINIMO PAGRINDIMAS

Vadovaujantis 2013 m. gruodžio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 1303/2013, kuriuo nustatomos Europos regioninės plėtros fondai, Europos socialiniam fondui, Sanglaudos fondai, Europos žemės ūkio fondai kaimo plėtrai ir Europos jūros reikalų ir žuvininkystės fondai bendros nuostatos (toliau – Reglamentas (ES) Nr. 1303/2013), 37 straipsnio 1 dalimi, ES struktūriniai fondai gali būti naudojami finansinėms priemonėms [...] remti tam, kad būtų prisidėta siekiant konkrečių prioriteto tikslų, įskaitant atvejus, kai finansinės priemonės įgyvendinamos per fondų fondus. Finansinės priemonės įgyvendinamos tam, kad būtų remiamos investicijos, kurios, kaip tikimasi, turėtų būti finansiškai gyvybingos ir kurioms neteikiamas pakankamas finansavimas iš rinkos šaltinių [...].

Europos Komisijos tarnybų pozicijoje dėl 2014–2020 m. Lietuvos partnerystės sutarties ir veiksmų programos rengimo (skelbiama http://ec.europa.eu/regional_policy/what/future/pdf/partnership/lt_position_paper_lt.pdf) pažymėta, jog siekiant efektyvinti viešosios politikos finansavimą bei padėti valstybėms narėms kovoti su ilgalaikiais išbandymais ir didinti ilgalaikį politikos poveikį, ES struktūrinių fondų investicijoms tikslinga taikyti finansines priemones, kadangi jos sudaro lankstesnio ir tvaresnio finansavimo galimybes pritraukiant privataus sektoriaus investuotojus, darančius didelį svėrto poveikį valstybės ištekliams, bei sudarant geresnes finansavimo galimybes galutiniam paramos gavėjams. Valstybės narės raginamos plačiau naudoti finansines priemones tuose sektoriuose, kuriuose jos labiausiai tinka ir kuriuose atlikus išankstinį (*ex-ante*) vertinimą nustatytas rinkos nepakankamumas arba nepakankamai optimali investavimo situacija. Be šių priemonių naudojimo investicijoms į mažas ir vidutines įmones remti, finansines priemones rekomenduojama plačiau naudoti investicijoms į projektus, kuriuose nustatytas visų arba dalies investuotų išteklių grąžinimo potencialas, įskaitant investicijas, skirtas remti integruotas miestų vystymo veiklas ir skatinti energijos vartojimo efektyvumą. Lietuvos atveju siūloma, kad finansinės priemonės būtų naudojamos mokslinių tyrimų, technologinės plėtros ir inovacijų srities paramai, energijos vartojimo efektyvumui, atsinaujinantiems energijos ištekliams ir integruotai miestų plėtrai.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2013 m. gruodžio 2 d. pasitarimo protokolo Nr. 71 (7 klausimas „Dėl finansinių priemonių įgyvendinimo 2014–2020 metais Europos Sąjungos (toliau – ES) fondų lėšomis“) (toliau – LRV protokolas) 1 punktu, siekiant kuo racionaliau ir veiksmingiau panaudoti Lietuvai skiriamas 2014–2020 m. ES fondų lėšas, pritarta nuostatai, kad nacionaliniuose strateginiuose dokumentuose ir ES paramos panaudojimą reglamentuojančiuose teisės aktuose turi būti numatytas prioritetas finansinių priemonių įgyvendinimui. LRV protokolo 2.1.1 punktu Aplinkos, Energetikos, Kultūros, Socialinės apsaugos ir darbo, Susisiekimo, Sveikatos apsaugos, Švietimo ir mokslo, Ūkio, Vidaus reikalų ministerijoms pavesta rengiant savo sektoriaus nacionalinius strateginius dokumentus ir ES paramos panaudojimą reglamentuojančius teisės aktus, numatyti prioritetą finansinių priemonių įgyvendinimui.

Vadovaujantis Reglamento (ES) Nr. 1303/2013 37 straipsnio 2 dalimi, finansinių priemonių parama grindžiama *ex-ante* vertinimu, kurį atliekant turi būti nustatyti rinkos trūkumai arba beveik optimalios investavimo situacijos, apskaičiuotas viešųjų investicijų poreikių mastas ir apimtis, įvertintas poreikis finansuoti reikiamas investicijas taikant subsidijas bei galimybes finansuoti jas turimomis rinkos finansinėmis priemonėmis. Nustačius poreikį steigti papildomas finansines priemones, turi būti pasiūlyti finansuotinių finansinių priemonių tipai, jų valdymo struktūra, investavimo strategija. *Ex-ante* vertinimas turi būti baigtas iki vadovaujančiajai institucijai priimant sprendimą dėl įnašų pagal programą skyrimo finansinei priemonei.

Atsižvelgdama į aukščiau išdėstytą teisinį pagrindą ir vykdydama ES struktūrinių fondų vadovaujančiosios institucijos funkcijas bei siekdama užtikrinti efektyvų ES ir nacionalinių lėšų panaudojimą, Finansų ministerija 2014 metų balandžio 10 dienos raštu Nr. (24.39)-6K-1403042 inicijavo Viešosios infrastruktūros vertinimą. Šis viešosios infrastruktūros projektų finansavimo vertinimas, bus pagrindas tolimesniam *ex-ante* vertinimui, kaip numatyta Reglamento (ES) Nr. 1303/2013 37 straipsnio 2 punkte, atlikti (toliau – viešosios infrastruktūros vertinimas). Šio vertinimo metu detalai nagrinėjama finansinių priemonių taikymo galimybes Kultūros paveldo sektoriaus projektų finansavimui, atsižvelgiant į Kultūros ministerijos Veiksmų programos projekte identifikuotas potencialias finansinių priemonių taikymo sritis.

Šio vertinimo metu atlikta: i) finansų rinkos trūkumo analizė, apklausiant finansų įstaigas ir nustatant finansavimo pasiūlą; ii) surinkti ir išanalizuoti duomenys apie numatomas investicijas 2014-2020 m. naudojant jau turimas studijas ir vertinimus bei papildomai apklausiant ministerijos ir verslo atstovus; iii) iš surinktos investicijų paklausos ir surinktos investicijų pasiūlos duomenų buvo apskaičiuotas investicijų trūkumas. Nustačius investicijų trūkumą buvo nagrinėjamos rinkos nepakankamumo ir neoptimalių investavimų situacijų priežastys, kurių pagrindu buvo formuojamos rekomendacijos dėl tolimesnio Finansinių priemonių kūrimo galimybių.

Paklausos analizės metu buvo nagrinėjamas sektoriaus strateginis kontekstas apžvelgiant Lietuvos ir ES ilgalaikių ir vidutinės trukmės strateginių dokumentų nuostatas, atlikta sektoriaus infrastruktūros objektų ir jų valdytojų apžvalga, nagrinėta viešųjų paslaugų rinka. Apskaičiuota investicijų paklausos reikšmė kiekvieno sektoriaus skirtingiems infrastruktūros tipams, orientuojantis į siektinas strateginių tikslų rodiklių reikšmes. Investicijų paklausos duomenys buvo renkami iš įvairių šaltinių: apklausiant ministerijas ir verslo atstovus, renkama informacija iš atliktų studijų ir ataskaitų, vertinama praeities investicijų istoriniai duomenys, bei apskaičiuojami pagal reikiamos sukurti infrastruktūros matavimo vienetus. Atkreiptinas dėmesys, kad patikimų duomenų apie infrastruktūros būklę, planuojamas investicijas ir jų vykdytojus nepakanka arba jie nėra sistemškai kaupiami ir prieinami. Vertinimo pradžioje buvo parengta detali lentelė, pagal kurią buvo prašoma, Kultūros ministerijos pateikti tokius duomenis vertintojų nustatytoje lentelės formoje, detalai pagal numatomas investicijas, turtą į kurį bus iverstuojiama, jo vykdytojus ir pan. Tačiau dėl duomenų trūkumo, pateiktos informacijos detalumas nėra pakankamas. Todėl kaip minėta aukščiau paklausos duomenys buvo surinkti iš įvairių šaltinių bei patikslinti skaičiavimais, kad įvertinti kiek preliminariai reiktų sektoriui lėšų ilgalaikiams strateginiams tikslams, numatytiems NPP ir VP pasiekti iki 2022m.

Analizuojant pasiūlos duomenis bei siekiant objektyviai identifikuoti finansavimo galimybes, buvo taikomi įvairūs finansavimo šaltinių analizės būdai: renkama informacija iš ataskaitų ir prienamų duomenų, atliekamos apklausos bei susitikimai (interviu). Kiekvienai iš analizuojamų sričių finansavimo šaltinių analizė susideda iš kelių dalių: komercinių bankų finansavimo, tarptautinių finansų institucijų finansavimo, ESI fondų finansavimo, bei kitų lėšų, kurios apima įvairias Europos Sąjungos, nacionalines paramos programas, taip pat valstybės biudžeto lėšas. Vertinant komercinių bankų teiktiną finansavimą buvo nagrinėjamos tik valstybės ir savivaldybių valdomos įstaigos (bankų portfelyje grupuojama kaip viešasis sektorius). Tarptautinių finansų institucijų finansavimas buvo analizuojamas per praeities duomenų prizmę, taip pat atkreiptas dėmesys į šių institucijų patvirtintas skolinimo gaires bei strategijas, kadangi kiekviena iš šių institucijų turi savo specifinę nišą rinkoje. Vertinant ESI fondų finansavimą buvo vadovaujamosi Kultūros ministerijos planais paskirstyti asignavimus pagal sritis ir veiklas. Analizėje taip pat aptartos įvairios Europos Sąjungos ir nacionalinio lygmens programos.

Iš atliktos paklausos ir pasiūlos analizės gautų rezultatų buvo apskaičiuotas investicijų pasiūlos-paklausos skirtumas- bendras investicijų trūkumas. Nustačius bendrą investicijų trūkumą buvo nagrinėjamos to trūkumo susidarymo priežastys kylančios iš rinkos nepakankamo. Rinkos nepakankamumas pasireiškia rinkos nefunkcionavimo aspektais, kurie lemia neefektyvų išteklių paskirstymą ir tam tikrų prekių ar paslaugų perprodukciją arba trūkumą. Remiantis rinkos nepakankamumą analize nustatoma ar yra pagrindas valstybės intervencijai siekiant ekonominio efektyvumo. Valstybės intervencija nustatoma kaip reikalinga, jeigu pasireiškia bent viena neefektyviai veikiančios rinkos problema:

- Netobula konkurencija, kai pavieniai rinkos dalyviai gali daryti įtaką kainoms ir turi nevienodą rinkos galią, monopolinę galią, nustatyti kainas, turinčių tiekėjų atsiradimas rinkoje;
- Nepilna rinka, kuri neteikia tokių paslaugų už kurias vartotojai pasiruošę sumokėti visą jų gamybos kainą;
- Su viešosiomis gėrybėmis siejamas poveikis, kuris pasireiškia tuo, kad viešąsias gėrybes sukūrus jas gali vartoti visi, neįmanoma šios teisės riboti ar atsisakyti ir todėl laisvos rinkos sąlygomis jų visuomenei trūks arba nebus visai kuriama;
- Ekonominiai išoriniai veiksniai, kurių rinkos dalyviai negali išspręsti vidinėmis priemonėmis dėl nepakankamų nuosavybės teisių pvz. KP nuosavybės teisinis reglamentavimas, reikalavimai KP objektų tvarkybai ir pan.;
- Netobula informacija (asimetriška) vartotojams apie paslaugų ir prekių kokybę ir kainas, taip pat netobula informacija tiekėjams apie pagrindines vartotojo savybes (mokumą ir kt.). Netobula informacija apima ir ateities tendencijų žinojimą, galimybes apsidrausti priimant sprendimus neapibrėžtumo sąlygomis.

Jeigu yra nustatytas bendras investicijų trūkumas (teigiamas pasiūlos-paklausos skirtumas) bei pasireiškia bent viena neefektyviai veikiančios rinkos problema, daroma prielaida, kad rinkoje gali pasireikšti neoptimalios investavimo situacijos³ t.y. toje rinkoje vykdoma investicinė veikla yra nepakankama. Neoptimalios investavimo situacijos yra tam

³ Neoptimalios investavimo situacijos yra taip pat viena iš rinkos nepakankumo problemų, kuri šioje analizėje nagrinėjama atskirai, kadangi jai pasireiškus viena iš labiausiai tinkamų valstybės intervencijos formų būtų finansinės priemonės kūrimas.

tikras specifinis rinkos problemos tipas, kuriai spręsti labiausiai tinka FP. Neoptimalių investavimo situacijų vien tik rinkos pajėgumais pašalinti nėra įmanoma, dėl šių priežasčių:

- Bankų politika nefinansuoja tokių sektorių;
- Trūksta kredito istorijos;
- Trūksta užstato;
- Riboti finansinių tarpininkų rizikos valdymo pajėgumai;
- Nėra patirties regioninėse rinkose ar FP veikloje ir pan.
- Ir kitos priežastys (pvz. per ilgas atsipirkimo laikotarpis, per mažas pelningumas ir pan.).

Išnagrinėti rinkos nepakankamumai ir pasireiškiančios neoptimalios investavimo situacijos yra prielaidos nustatyti poreikį rėmimui (valstybės intervencijai). Kaip minėta aukščiau neoptimalios investavimo situacijoms spręsti labiausiai tinka FP.

Pasireiškusio rinkos nepakankamumo ir neoptimalios investavimo situacijos kiekybiniu įvertinimu nustatomas investicijų trūkumo ribos nuo iki (toliau- **Investicijų trūkumas, kuris gali būti padengtas taikant FP**). Tai atliekama nagrinėjant:

1. Gyvybingumo trūkumą - tuo atveju kai projekto (grupės projektų) verslo planas demonstruoja gražą, kuri yra žemesnė nei rinkos lygmuo. Projektas ar projektų portfelis yra mažiau pelningas kuomet jis suvokiamas kaip pernelyg rizikingas ar negeneruojantis pakankaos gražos (pvz. jo vieta yra nepakankamai išvystytoje teritorijoje). Graža yra lyginama su teisingai apskaičiuota finansine gražos norma (FRR) ir neturėtų būti lyginama dėl prastai struktūrizuotų pagrindinių investicijų.
2. Finansavimo trūkumą – tuo atveju, kai tam tikrame sektoriuje ar bendrai ekonomikoje yra įrodymų dėl nepatenkinto finansavimo poreikio. Artimiau pažvelgus į finansavimo trūkumą jis gali būti tam tikro finansinio produkto trūkumas, kaip nuosavo kapitalo trūkumas rizikos finansavimui arba kaip bendras galimybių gauti finansavimą trūkumas.
3. Abu aukčiau nurodytus trūkumus kartu.

Tokiu būdu, nagrinėjamo sektoriaus skyriaus pabaigoje esančioje lentelėje, nurodomas visam sektoriui įvertintas Investicijų trūkumas, kuris gali būti padengtas taikant FP, t.y:

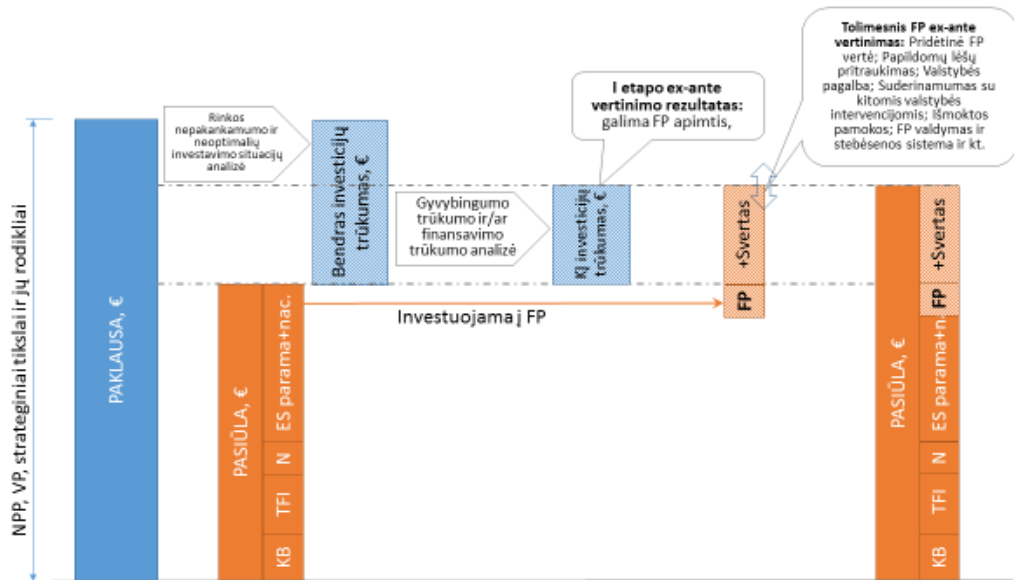
Jeigu analizės metu pateikiama pagrįstų įrodymų jog rinkos neoptimalią investavimo situaciją riboja finansavimo trūkumas ir gyvybingumo trūkumas, tuomet daroma išvada jog finansinė priemonė galėtų būtų tinkamas valstybės intervencijos būdas tam sektoriui ar infrastruktūros tipui, nurodant Investicijų trūkumo dydį (ribas), kuris galėtų būti padengtas taikant FP. Vertinamo sektoriaus, skyriaus pabaigoje esančioje analizės išvadų lentelėje pateikiamos išvados (aiškūs teiginiai) dėl FP taikymo galimybių, kurios toliau bus vertinamos kitose ex-ante ataskaitos dalyse, bei paskutiniame stulpelyje **nurodomas Investicijų trūkumo dydis (ribos), kuris galėtų būti padengtas taikant FP.** Šis dydis kitose ataskaitos dalyse bus tikslinamas skaičiuojant investicijų pridėtinę vertę, nagrinėjant valstybės pagalbą, suderinamumą su kitomis valstybės intervencijomis ir galimybes pritraukti privačius finansinius išteklius.

Jeigu analizės metu paaiškėja, kad nepakanka įrodymų jog neoptimalios investavimo situacijos pasireiškia dėl gyvybingumo trūkumo ar finansavimo trūkumo priežasčių arba dėl tvaraus verslo modelio nebuvimo rinkoje arba dėl to, kad nėra efektyvių įmonių, kurios

galėtų būti kaip galutiniai finansinio produkto gavėjai, tuomet nėra laikoma jog pasireiškia toks rinkos trūkumas, kuriam FP būtų tinkama valstybės intervencijos priemonė. Šios priežastys nagrinėjamos sektoriaus skyriaus pabaigoje analizės išvadų lentelėje.

Aukščiau aprašyta vertinimo eiga iliustruota žemiau pateiktame paveiksle

Paveikslas 1. Ex-ante vertinimo eigą iliustruojanti schema

Siekdama išspręsti rinkos nepakankamumo problemas, valstybė gali numatyti ir kitas valstybės intervencijos formas, kurios būtų nukreiptos į efektyvesnį rinkos veikimą ir tuo pačiu sudarytų didesnes galimybes taikyti FP. Vertinamo sektoriaus skyriaus pabaigoje yra pateikiamos ir kitos galimos valstybės intervencijos. FP ex-ante vertinimo metodika nereikalauja atlikti kitų galimų valstybės intervencijų formų apžvalgos. Tai įtraukta papildomai, atžvelgiant į finansų ministerijos prašymą, kad ataskaita pateiktų apžvalgą atskiruose sektoriuose dėl kitų galimų valstybės intervencijų, kurios prisidėtų prie FP taikymo gerinimo, kuri šiuo metu nėra pakankama FP įgyvendinimui. Tokiu būdu ataskaitoje yra pateikiamos ir kitos galimos valstybės intervencijos, kurios yra nukreiptos į efektyvesnį rinkos funkcionavimą ir tuo pačiu sudarančios didesnes galimybes FP taikymui. Siekdama ekonominio efektyvumo ir socialinio teisingumo valstybė gali naudoti keturis pagrindinius intervencijos į laisvą rinką tipus:

- Reguliavimą – taisyklių nustatymą, kuris paprastai nustato paslaugų teikimo ar vartojimo kiekybinius ar kokybinius reikalavimus.
- Finansavimą – subsidijas (ar mokesčius) taikomas prekių ar paslaugų kainoms, didinančias ar mažinančias asmens pajamas ir prekių ar paslaugų vartojimo ar ekonominės veiklos galimybes.
- Gamybą, kai valstybė pati imasi veiklos užtikrinti trūkstamą paslaugų ar prekių pasiūlą.
- Pajamų palaikymą, kuris skirtas užtikrinti asmeniui pragyvenimo šaltinį arba suteikti galimybę vartoti tam tikras paslaugas.

Galimų valstybės intervencijų apžvalga, kuri gerintų rinkos veikimą ir tuo pačiu didintų FP taikymo galimybes, pateikiama atsižvelgiant į aukščiau išvardintus keturis pagrindinius intervencijų tipus.

Ten kur nenustatomas rinkos nepakankamumas, pasireiškiantis dėl neoptimalių investavimo situacijų, išvados dėl valstybės intervencijos pateikiamos atsižvelgiant į aukščiau išvardintus keturis pagrindinius tipus, tačiau jų įgyvendinimas šioje ataskaitoje nevertinamas, taip pat nevertinama ir šių intervencijų atitiktis valstybės pagalbos taisyklėms.

Šio vertinimo metu buvo vadovaujama EK užsakymu parengta ex-ante vertinimo metodika, kurią parengė PwC (skelbiama http://ec.europa.eu/regional_policy/thefunds/fin_inst/index_en.cfm).

PROJEKTAS

2 RINKOS NEPAKANKAMUMO IR NEOPTIMALIŲ INVESTAVIMO SITUACIJŲ ANALIZĖS REZULTATAI KULTŪROS SEKTORIJE

2.1 LIETUVOS INVESTICIJŲ KULTŪROS INFRASTRUKTŪROS IR KULTŪROS PAVELDO SRITYSE STRATEGINIO KONTEKSTO APŽVALGA

2.1.1 Lietuvos pažangos strategijos „Lietuva 2030“

Lietuvos pažangos strategijos „Lietuva 2030“ vizija remiasi pažangai svarbiomis vertybinėmis nuostatomis, tarp jų - Kūrybingumas generuojant vertingas idėjas ir jas įgyvendinant, iššūkius vertinant kaip naujas galimybes savo sėkmei kurti. Yra nustatyta, kad viešoji ir kultūrinė erdvė gali daryti didelį postūmį visuomenės vystymosi procesams ir ypač kūrybingumo ugdymui. Tačiau šiuo metu didelė Lietuvos visuomenės dalis nedalyvauja jokioje kūrybinėje meninėje veikloje (56 proc. visuomenės narių nedalyvauja jokioje su kultūra susijusioje veikloje, o ES vidurkis yra 38 proc.) Dalyvavimo kultūriniame gyvenime problemas rodo ir namų ūkių išlaidų kultūrai dydis. Europos Sąjungoje (be naujųjų valstybių narių) namų ūkių išlaidos kultūrai vidutiniškai sudaro 4,5 proc., tuo tarpu Lietuvoje – 2,7 proc. visų išlaidų. Todėl Strategijoje „Lietuva 2030“ yra formuluojami tikslai,

Tikslu „**Solidari visuomenė**“ siekiama sutvirtinti Lietuvos kultūrinę ir politinę tapatybę, užtikrinti Lietuvos kultūros paveldo išsaugojimą ir sklaidą pasaulyje.

Tikslu „**Besimokanti visuomenė**“ siekiama sukurti turtingą kultūrinę terpę, investuojant į viešųjų kultūros institucijų plėtrą ir jų integraciją, skatinant visuomenės dalyvavimą kultūros procesuose.

2.1.2 Nacionalinės 2014 - 2020 pažangos programa (NPP 2014 - 2020)

Lietuvos pažangos strategijos „Lietuva 2030“ įgyvendinimui skirta Nacionalinės 2014 - 2020 pažangos programa (NPP 2014 - 2020)

1 programos prioriteto „**VISUOMENĖS UGDYMAS, MOKSLAS ir KULTŪRA**“ bendrasis tikslas – skatinti kiekvieną gyventoją realizuoti savo galimybes mokantis, kuriant, tiriant, tikslinga veikla prisiimant atsakomybę už save, valstybę ir aplinką. Būtina stiprinti gyventojų gebėjimus, leidžiančius kurti naujas žinias, inicijuoti naujus kultūrinius, socialinius ir ekonominius procesus, atrasti būdus, kaip konsoliduoti visuomenę ir stiprinti demokratiją. Kiekvienam gyventojui reikia sudaryti sąlygas realizuoti savo galimybes ir aktyviai veikti per nuolatinį mokymąsi, žinių kūrimą, kūrybiškumą ir verslumą. Kultūros objektų tausojimas tampa svarbia gyvenimo kokybės Lietuvoje gerėjimo sąlyga. Siekiant įveikti šiuos iššūkius, būtina stiprinti Lietuvos tapatybę, pilietiškumą, lyderystę, bendradarbiavimą ir atsakomybę už save, valstybę, gamtinę ir kultūrinę aplinką. Programoje yra keliami šie tikslai ir uždaviniai, kurių pasiekimui turi įtakos optimalus ir efektyvus kultūros objektų infrastruktūros išvystymas ir funkcionavimas

Lentelė 2. Programos tikslai ir uždaviniai

Programos tikslai ir uždaviniai	Tikslo pasiekimo vertinimo kriterijus	Dabartinė reikšmė	Siekiami reikšmė 2020
1.2. STIPRINTI TAPATYBĘ, PILIETIŠKUMĄ, ATSAKOMYBĘ IR BENDRADARBIAVIMĄ	Visuomenės dalis, kuri labai didžiuojasi savo šalies tapatybe	% 23	50
1.2.2. Išsaugoti ir aktualizuoti kultūros paveldą ir ugdyti sąmoningumą	Gyventojų, kurie naudojami su Lietuvos kultūros paveldu susijusiomis elektroninėmis paslaugomis, dalis (palyginti su visais šalies gyventojais)	% 3 (2011)	20
	Privačių investicijų, panaudotų vykdant nekilnojamojų kultūros paveldo vertybių tvarkybą, dalis	% 50	60
1.3. SKATINTI KŪRYBIŠKUMĄ, VERSLUMĄ IR LYDERYSTĘ	Visuomenės narių, kurie linkę dalyvauti vykdant kultūrinę meninę veiklą, dalis	% 20	46
1.3.1. Skatinti kūrybiškumą (R, K)	Neformaliojo ugdymo paslaugomis mokykloje ir kitur pasinaudojančių vaikų dalis	% 25 (2010)	50
1.3.2. Skatinti dalyvavimą kultūrinėje veikloje	Kultūros produkcijos / paslaugų vartojimo lygis	% 65	71 (teatras, koncertas, muziejus, paroda), 37 (kinas)
	Kultūrinėse veiklose dalyvaujančių gyventojų dalis mažuose miesteliuose ir kaimuose	% 12	35

NPP 2014 - 2020 taip pat yra pripažįstama, kad kultūros puoselėjimas ir plėtros skatinimas daro reikšmingą įtaką gyvenimo kokybei bei sudaro sąlygas tvariam ekonomikos augimui. Programoje išskirti šie tikslai, prie kurių įgyvendinimo prisideda kultūros objektų infrastruktūros plėtra:

TIKSLAS 2.1. DIDINTI GYVENTOJŲ GEROVĘ IR SOCIALINĘ APRĖPTĮ

Tikslo pasiekimo vertinimo kriterijus	Pradinė reikšmė	Siekiami reikšmė 2020
Renovuotų kultūros objektų dalis (palyginti su visais renovuotais šalies objektais)	% 6,5	36

Tikslas 4.1. SKATINTI Į PASAULINES RINKAS ORIENTUOTUS VERTĖS KŪRIMO TINKLUS

Tikslo pasiekimo vertinimo kriterijus	Pradinė reikšmė	Siekiami reikšmė 2020
Kultūrinės ir kūrybinės industrijos (BVP dalis)	% 5,2 (2007)	7

TIKSLAS 3.2. SUKURTI TVARIĄ IR EFEKTYVIĄ EKONOMINĘ INFRASTRUKTŪRĄ

Tikslo pasiekimo vertinimo kriterijus	Pradinė reikšmė	Siekiami reikšmė 2020
Pajamos iš turizmo (vietinio ir atvykstantojo)	mlrd. eurų 1,3	1,6

2.1.3 Tarpinstituciniai veiklos planai

HORIZONTALIOJO PRIORITETO „KULTŪRA“ TARPINSTITUCINIS VEIKLOS PLANAS

Nacionalinės pažangos programos horizontalusis prioritetas „Kultūra“ įgyvendinimas per **2014–2020 m. tarpinstitucinį veiklos planą (toliau – tarpinstitucinis veiklos planas)**, kurio tikslai yra:

Stiprinti visuomenės kultūrinę tapatybę, didinti visuomenės kūrybingumą, bendruomeniškumą ir pilietiškumą. Įgyvendinant šį tikslą numatoma tirti, išsaugoti ir aktualizuoti Lietuvos kultūros paveldą, sudaryti sąlygas, kad kultūros paveldas praturtintų ir sustiprintų asmenų bei bendruomenių kultūrinę tapatybę, jų ryšius su vietos kultūrinio kontekstu, kurtų ir gerintų vietos įvaizdį, sukurtų naujas galimybes plėtoti kultūrinį turizmą.

Uždaviniai šiam tikslui įgyvendinti:

- Išsaugoti ir aktualizuoti kultūros paveldą, pritaikyti jį visuomenės ugdymo, jos kultūrinės tapatybės stiprinimo, kultūrinio ir pažintinio turizmo poreikiams;
- Skatinti kūrybingumą, lyderystę, dalyvavimą kultūrinėje veikloje, bendruomenių kultūrinį aktyvumą ir integraciją;
- Stiprinti ir vystyti Lietuvos piliečių ir lietuvių kilmės užsienio gyventojų nacionalinę tapatybę globalizacijos kontekste, formuoti pozityvią viešąją erdvę.

Plėtoti aukštos kokybės kultūros paslaugas užtikrinant jų įvairovę, inovatyvumą, prieinamumą ir sklaidą. Įgyvendinant šį tikslą numatoma optimizuoti kultūros įstaigų tinklą, modernizuoti esamą kultūros paslaugų infrastruktūrą, kultūros sklaidai pritaikyti naujas viešąsias erdves, gerinti valdymo efektyvumą, kelti darbuotojų kvalifikaciją siekiant aukštos kultūros paslaugų kokybės, jų prieinamumo įvairioms visuomenės grupėms.

Uždaviniai šiam tikslui įgyvendinti:

- Modernizuoti kultūros fizinę ir informacinę infrastruktūrą, plėtoti viešąsias erdves pritaikant visuomenės kultūrinių kompetencijų ugdymo poreikiams, plėtoti kultūros darbuotojų kompetencijas;
- Skatinti kūrybinių ir kultūrinių industrijų plėtrą, su menu ir kultūra susijusias inovacijas bei šių inovacijų tarpsektorinę plėtrą, kultūros eksportą;
- Vykdyti kultūros srities tyrimus, kultūros paslaugų poreikių analizę, su kultūra susijusius MTEP.

2014–2020 METŲ NACIONALINĖS PAŽANGOS PROGRAMOS HORIZONTALIOJO PRIORITETO „KULTŪRA“ TARPINSTITUCINIO VEIKLOS PLANO VERTINIMO KRITERIJAI –

Lentelė 3. rodikliai, susiję su investicijomis į infrastruktūrą (kultūros objektai, paveldas, kūrybinių industrijų inkubatoriai)

Eil. Nr.	Tikslų ir uždavinių vertinimo kriterijai ir matavimo vienetai	Vertinimo kriterijų reikšmės					Įgyvendinanti institucija
		2014	2015	2016	2017–2020	Iš viso	
1.	Tikslas: stiprinti visuomenės kultūrinę tapatybę						
R-1-1	Šalies gyventojų, per paskutinius 12 mėnesių pažintiniais tikslais aplankiusių bent vieną kultūros paveldo objektą, dalis iš visų šalies gyventojų, procentais	*				*	Lietuvos Respublikos kultūros ministerija
1.1.	Uždavinys: išsaugoti ir aktualizuoti kultūros paveldą, pritaikyti jį visuomenės ugdymo, jos kultūrinės						

	tapatybės stiprinimo, socialiniams poreikiams ir verslo plėtrai							
P-1-1-1	Objektų, kuriuose atlikti tvarkybos darbai (aktualizuotų kultūros paveldo objektų), skaičius, vienetais	0	0	0	15	15	Lietuvos Respublikos kultūros ministerija	
P-1-1-5	Sutvarkytų, atnaujintų kultūros paveldo ir gamtos pažinimo objektų (saugomų teritorijų) skaičius, vienetais	0	0	0	12	15	Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija	
2.	Tikslas: ugdyti visuomenės kūrybingumą – plėtoti aukštos kokybės kultūros paslaugas ir kūrybinius produktus, užtikrinti jų įvairovę, inovatyvumą, prieinamumą ir sklaidą							
R-2-5	Sunaudotos galutinės energijos kiekio sumažėjimas kultūros viešųjų paslaugų objektuose, kuriuose įgyvendintos energinio efektyvumo priemonės, kaupiamaisiais procentais	0	0	0	30	30	Lietuvos Respublikos energetikos ministerija	
R-2-8	Sukurtos ir (ar) renovuotos kultūros infrastruktūros dalis iš renovuotinos kultūros infrastruktūros, procentais	6	7	8	29	50*	Lietuvos Respublikos kultūros ministerija	*
2.1.	Uždavinys: modernizuoti fizinę ir informacinę kultūros infrastruktūrą, plėtoti viešąsias erdves – pritaikyti jas visuomenės kūrybinių kompetencijų ugdymo poreikiams, plėtoti kultūros darbuotojų kompetencijas							
P-2-1-2	Sutvarkytų, atnaujintų kultūros paveldo ir gamtos pažinimo objektų (gamtos ekspozicijų) skaičius, vienetais	0	0	1	4	5	Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija	
		n/d				n/d	Lietuvos Respublikos kultūros ministerija	
2.2.	Uždavinys: skatinti kūrybinių ir kultūrinių industrijų plėtrą, su menu ir kultūra susijusias kūrybines inovacijas, jų tarpsektorinę plėtrą, kūrybinių ir kultūrinių industrijų produktų rinkodarą							
P-2-2-1	Paremtų kūrybinių ir kultūrinių industrijų srities inkubatorių infrastruktūros plotas, kaupiamaisiais kv. metrais	0	1 000	2 500	7 500	7 500	Lietuvos Respublikos ūkio ministerija	
2.3.	Uždavinys: skatinti visuomenės kūrybingumą, lyderystę, dalyvavimą kultūrinėje veikloje, bendruomenių kultūrinį aktyvumą ir integraciją							
P-2-3-2	Kūrybinių partnerystės, įgyvendintų švietimo įstaigose, skaičius, vienetais	0	0	60	240	300	Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija	
	* Reikšmės bus pateiktos 2014 metais, gavus šiuo metu atliekamų tyrimų rezultatus.							
	** Vertinimo kriterijaus reikšmė nustatyta planuojant, kad iki 2020 metų bus išlaikytas Valstybės investicijų programai 2014–2016 metams numatyto skirti finansavimo lygis (planuojama atsižvelgiant į 2014–2016 metų maksimalius Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto asignavimų limitus).							

2.1.4 Vykdomos nacionalinės programos:

Kultūros objektų aktualizavimo programa

Kultūros objektų aktualizavimo 2014–2020 m. programa nustato valstybės investicijų į kultūros paveldo ir kultūros infrastruktūros objektus tikslus, uždavinius, prioritetus ir bendruosius bei specialiuosius reikalavimus. Ši programa pateikia išsamią situacijos analizę, nustato kultūros objekto aktualizavimo bendruosius ir specialiuosius reikalavimus

akcentuojant į kultūros objekto pritaikymą ekonominei vertei kurti. Programos įgyvendinimas yra mažai detalizuota dalis, ypač objektų atranka ir jų atitiktis bendriesiems ir specialiesiems kriterijams vertinimas, rinkodaros planų vertinimas ir investicijų efektyvumo nustatymas. Ši dalis turi būti detalizuota taip, kad būtų aiškus jos taikymas, siekiant atrinkti tuos objektus, į kuriuos investavimas labiausiai prisideda prie programos tikslų.

Kultūros įstaigų veiklos tikslus ir uždavinius vykdant kultūros sklaidą šiuo metu nustato 3 programos, finansuojamos valstybės biudžeto lėšomis:

- „Kultūros centrų modernizavimo 2007–2020 metų programa“, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. rugpjūčio 4 d. nutarimu Nr. 785 (Žin., 2006, Nr. 88-3470). Programos paskirtis – nustatyti aukščiausiosios ir pirmosios kategorijos savivaldybių kultūros centrų pastatų rekonstravimo, kapitalinio remonto ir materialinės bazės (baldų, inventoriaus, apšvietimo, garso ir scenos įrangos) atnaujinimo prioritetines kryptis, bei sudaryti palankias sąlygas tenkinti gyventojų kultūrinius poreikius, gerinti kultūros paslaugų kokybę.

Šios Programos tikslai:

- sudaryti tinkamas savivaldybių kultūros centrų kultūrinės veiklos sąlygas;
- gerinti savivaldybių kultūros centrų darbuotojų darbo sąlygas, mažinti savivaldybių kultūros centrų pastatų eksploataavimo išlaidas.

Šios Programos uždaviniai:

- rekonstruoti, kapitališkai suremontuoti 63 savivaldybių kultūros centrų pastatus;
- atnaujinti savivaldybių kultūros centrų materialinę bazę (baldus, inventorių, apšvietimo, garso ir scenos įrangą).

Pažymėtina, kad programoje, nors ir kalbama apie būtinybę tenkinti pasikeitusius gyventojų poreikius, šie poreikiai nėra apibrėžti. Nėra vertinami paslaugų, kurias teikia kultūros centrai poreikiai, jų pakankumas ir prieinamumas gyventojams, nėra nustatomi kiekybiniai uždaviniai paslaugų, teikiamų kultūros centrų, apimčiai arba kokybei. Modernizavimo uždaviniai remiasi išimtinai pastatų ir įrangos būklės vertinimu.

Programa šiuo metu yra atnaujinama. Gautame projekte nėra nustatyta kiekybinių programos įgyvendinimo tikslų, tačiau apibrėžiami reikalavimai aukščiausios kategorijos kultūros centro teikiamoms paslaugoms.

Lietuvos bibliotekų modernizavimo 2003-2013 m. programa, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. rugsėjo 17 d. nutarimu Nr. 1454 (Žin., 2002, Nr. 92-3943), Bibliotekų renovacijos ir modernizavimo 2003-2013 metų programos įgyvendinimas sukoncentravo pagrindines valstybės investicijas į 3 bibliotekų veiklos sritis:

- informacinių išteklių (knygų, vaizdo ir garso, elektroninių dokumentų ir duomenų bazių) atnaujinimą,
- bibliotekų veiklos procesų automatizavimą ir viešos interneto prieigos paslaugų plėtrą visoje Lietuvos teritorijoje,
- bei pastatų atnaujinimą ir pritaikymą šiuolaikinės visuomenės informacinius poreikius ir technologijas atitinkančiai bibliotekų veiklai.

Kaip ir kultūros centrų modernizavimo programoje, šioje programoje teigiama, kad esant Lietuvos informacijos ir kultūros politikos pokyčiams, ekonominiams pokyčiams, bibliotekos pradėjo naują savo raidos etapą ir sprendžia naujus sudėtingus uždavinius,

atsiranda kiti prioritetai, naujos veiklos kryptys. Tačiau nauji siekiami bibliotekų paslaugų teikimo standartai ar reikalavimai nėra apibrėžiami. Nėra apibrėžiami ir rezultato rodikliai, kurie bus pasiekti programos įgyvendinimo rezultate.

Muziejų modernizavimo 2007–2015 metų programa, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. kovo 14 d. nutarimu Nr. 275 (Žin., 2007, Nr. 34-1238).

Muziejų modernizavimo 2007–2015 metų programos paskirtis – ugdyti visuomenės istorinę savimonę, kokybiškai atnaujinus muziejų veiklą ir sudarius jiems sąlygas tinkamai kaupti, saugoti ir populiarinti istorijos, literatūros, kultūros, meno, gamtos, mokslo ir technikos paveldo objektus, kad visuomenė galėtų įvairiapusiškiau pažinti kultūros paveldą ir ugdyti savo narių kūrybiškumą. Programos objektas – nacionaliniai, respublikiniai ir savivaldybių muziejai, įsteigti kaip biudžetinės įstaigos.

Įgyvendinant Muziejų modernizavimo programą numatyta sutvarkyti 3 nacionalinių muziejų 29 pastatus, 13 respublikinių muziejų 32 pastatus, 26 savivaldybių muziejų 35 pastatus. Šiai dienai užbaigtų tvarkyti į programą įtrauktų muziejų pastatų nėra. Muziejų pastatų atnaujinimo darbai vykdomi 16 muziejų ir jų padalinių.

Kaip ir aukščiau aprašytose programose, Muziejų modernizavimo programa neapibrėžia šiuolaikiško muziejaus koncepcijos, nenustato kiekybinių reikalavimų arba uždavinių teikiamų paslaugų kompleksiskumui, nediferencijuoja muziejus pagal jų reikšmę ir svarbą, nenustato siekiamų rezultatų rodiklių reikšmių.

Programa šiuo metu yra atnaujinama. Nustatomos strateginės muziejų politikos kryptys. Gautoje redakcijoje kiekybinių muziejų modernizavimo programos tikslų nėra nustatyta.

Kultūros paveldas:

2003 m. buvo patvirtinta Dvarų paveldo išsaugojimo programa, turėjusi padėti spręsti dvarų paveldo išsaugojimo problemas. Pagal šią programą dvarų paveldo išsaugojimas – šio paveldo sisteminis mokslinis ištyrimas, nustatymas ir apskaita, teisinis reglamentavimas, saugojimas, pristatymas visuomenei, vaidmens atkūrimas. Jos įgyvendinimo terminas buvo numatytas 2008 m., tačiau esminių pokyčių šiai programai pasibaigus dvarų nekilnojamojo kultūros paveldo išsaugojime neįvyko.

2.2 SEKTORIAUS INFRASTRUKTŪROS, NAUDOJAMOS VIEŠŲJŲ PASLAUGŲ TEIKIMUI, APŽVALGA

Kultūros centrai.

LR kultūros centrų įstatyme nurodyta, kad kultūros centrai – gali būti valstybės, savivaldybių ir kiti. Savivaldybės kultūros centrų teisinė forma yra biudžetinė įstaiga ar viešoji įstaiga, jų steigėjas yra savivaldybės taryba. Valstybės kultūros centrų teisinės formos yra biudžetinė įstaiga ar viešoji įstaiga, jų steigėjas yra ministerija. Kiti kultūros centrai – tai kultūros centrai, kurie yra viešieji arba privatūs juridiniai asmenys. Kultūros centrai pagal veiklos pobūdį skirstomi į specializuotus ir daigafunkcinius, o pagal Kultūros ministerijos nustatytus veiklos ir materialinės bazės kriterijus skirstomi į aukščiausią, pirmą, antrą ir trečią kategorijas.

LR kultūros centrų įstatymas griežtai nereguliuoja kultūros centrų veiklos pobūdžio ir organizavimo tvarkos tam, kad juridinis asmuo būtų pripažintas kultūros centru, pakanka

atlikti ne mažiau kaip dvi funkcijas iš pateikiamo 10 funkcijų sąrašo, bei įstatyme numatytas sąlygas:

- turi veiklai tinkamas patalpas ir darbo organizavimui reikiamas priemones;
- turi atitinkamos kvalifikacijos kultūros ir meno darbuotojų;
- sistemingai rengia veiklos planus ir juos įgyvendina.

Kultūros centru gali būti pripažįstamas tik tas juridinis asmuo, kuris, be kita ko, turi veiklai tinkamas patalpas, kurios būtina turi būti šildomos. Kultūros centrai finansuojami atitinkamai iš valstybės ar savivaldybių biudžetų, dalyvaudami konkursuose atitinkamoms kultūrinės veiklos programoms, finansuojamoms iš valstybės arba savivaldybių biudžetų, vykdyti, jų lėšų šaltiniai gali būti ir kitos kultūros centrų steigėjų nustatyta tvarka įgytos ir naudojamos nebiudžetinės lėšos.

Lietuvoje veikia 141 savivaldybių kultūros centras ir 33 savivaldybių kultūros centrų filialai. Savivaldybių kultūros centrai per metus surengia 52874 įvairius renginius ir koncertus, kuriuose apsilanko per 5,4 mln. lankytojų. Savivaldybių kultūros centruose veikia 5192 mėgėjų meno kolektyvai, klubai, būreliai, studijos, kuriuose 77590 dalyvių. Per metus savivaldybių kultūros centruose suorganizuojamas 9001 renginys vaikams ir jaunimui, 45577 diskotekos ir šokių vakarai, veikia apie 2060 vaikų ir jaunimo mėgėjų meno kolektyvų, klubų, būrelių, studijų. Savivaldybės kultūros centras dažnai – vienintelė įstaiga, kuri gali pasirūpinti profesionalaus meno sklaida regionuose.

Daugelis savivaldybių kultūros centrų pastatų labai apleisti, pasenę, avarinės būklės, visi pastatai neatitinka Statybos techninių reglamentų ir higienos normų. Šlaitinių stogų danga dažniausiai iš asbocemenčio lakštų, kurių sudėtyje yra asbesto, seniai uždrausto Europos Sąjungoje Pastatų išorės sienos suskilusios, netinkamai apšiltintos, šilumos mazgai arba vietinės katilinės susidėvėję, neekonomiški, neįmanoma reguliuoti patalpų temperatūros pagal išorės temperatūrą, todėl netaupoma šiluma, didėja eksploataavimo išlaidos. Pastatai visiškai nepritaikyti žmonių su negalia reikmėms.

Savivaldybių atstovų apklausos duomenimis, beveik pusės savivaldybių įstaigų būklę galima įvardinti kaip prastą arba labai prastą. Vertinant ryšio stiprumą tarp dviejų parametrų: kultūros centrų ir jų padalinių skaičius bei infrastruktūros būklė, koreliacijos koeficientas lygus 0,53. Jis rodo, kad priklausomybė yra vidutinio stiprumo ir atvirkštinė. Tai reiškia, jog didesnis kultūros centrų ir padalinių tinklas dažniau pasižymi prastesne infrastruktūros materialine būkle, o mažesniai tinklai dažniau būdinga geresnė infrastruktūros būklė.

Pagrindinis kultūros centrų finansavimo šaltinis yra savivaldybės skirtos lėšos. Jų dalis pagal atskiras savivaldybes svyruoja nuo 44,8 proc. iki 96,2 proc. nuo bendro kultūros centrų biudžeto. Kiti šaltiniai reikšmingesni tik atskirais atvejais. Lėšos gautos projektams įgyvendinti vidutiniškai sudaro apie 9 procentus nuo bendro kultūros centrų biudžeto. Iš privačių rėmėjų gaunamos lėšos vidutiniškai sudaro 3 proc. finansavimo.

Bibliotekos

LR bibliotekų įstatyme numatyta, kad Lietuvos bibliotekų sistemą sudaro:

- Lietuvos nacionalinė biblioteka;
- apskričių viešosios bibliotekos;
- savivaldybių viešosios bibliotekos;
- mokslo ir studijų institucijų bibliotekos;

- mokyklų (išskyrus aukštąsias) bibliotekos;
- specialiosios bibliotekos;
- kitos bibliotekos.

Įstatymas nurodo, kad turi būti užtikrintas bibliotekos paslaugų prieinamumas savivaldybės teritorijos gyventojams, tam tikslui steigiami savivaldybės viešosios bibliotekos filialai:

- miestuose (filialai paprastai steigiami vidutiniškai 20–30 tūkst. gyventojų);
- miesteliuose ir kaimuose (vienas bibliotekos filialas paprastai steigiamas vidutiniškai 700–800 gyventojų).

Mieste, kuriame yra miesto ir rajono savivaldybių bibliotekos, miesto ir rajono savivaldybių susitarimu gali būti viena biblioteka, aptarnaujanti miesto ir rajono gyventojus. Ši biblioteka finansuojama iš miesto ir rajono savivaldybių biudžetų lėšų. Savivaldybės viešoji biblioteka savivaldybės tarybos sprendimu gali aptarnauti kaimo pradinę ar pagrindinę mokyklą. Savivaldybių viešųjų bibliotekų tinklo/paslaugų sklaida gali būti užtikrinama steigiant struktūrinius padalinius (filialus) arba organizuojant mobilias bibliotekas. LR bibliotekų įstatymo nuostatos šiuo metu neleidžia visiškai laisvai filialų pakeisti mobiliosiomis bibliotekomis, kadangi bibliotekų prieinamumas savivaldybės gyventojams turi būti užtikrintas būtent kuriant filialus.

Viešosios bibliotekos finansuojamos biudžeto, o papildomi lėšų šaltiniai (taip pat kaip ir kitose bibliotekose) gali būti teikiamos mokamos paslaugos bei kitos teisėtai būdais. Viešosios bibliotekos gali teikti mokamas paslaugas pagal Kultūros ministro paslaugų sąrašą, kuris labai platus ir sudaro daug galimybių bibliotekų turimų fondų, patalpų, įrangos ir kompetencijos įveiklinimui.

2011 metais iš viso veikė 2694 bibliotekos¹:

- Lietuvos nacionalinė M.Mažvydo biblioteka,
- 5 valstybinės reikšmės bibliotekos - Vilniaus universiteto biblioteka, Lietuvos mokslų akademijos biblioteka, Lietuvos technikos biblioteka, Lietuvos medicinos biblioteka,, Ir Lietuvos aklyjų biblioteka su filialais Kaune, Klaipėdoje, Panevėžyje, Šiauliuose ir Ukmergėje,
- 5 apskričių viešosios bibliotekos Kaune, Klaipėdoje, Panevėžyje, Šiauliuose ir Vilniuje,
- 60 savivaldybių viešųjų bibliotekų, turinčių 1241 filialus miesto ir kaimuose,
- 16 muziejų bibliotekų,
- 3 kultūros ir kitų įstaigų bibliotekos,
- 41 aukštųjų mokyklų (valstybinių ir nevalstybinių) biblioteka,
- 72 profesinių mokyklų bibliotekos,
- 1130 bendrojo lavinimo mokyklų bibliotekos,
- 84 kitų švietimo ir mokymo įstaigų bibliotekos,
- 36 specialiosios bibliotekos, aptarnaujančios medicinos ir sveikatos, žemės ūkio, technikos, mokslo institutų, valdymo institucijų specialistus

Apskričių ir savivaldybių viešosios bibliotekos per metus atsakė į 1,35 mln. informacinių užklausų (vidutiniškai 1032-i vienai bibliotekai), iš jų elektroninėmis priemonėmis - 29,1 tūkstančio. Vartotojų mokymui naudotis bibliotekos paslaugomis ir kompiuterine įranga bibliotekos skyrė 143 383 valandų. 2011 metais iš 2694 Lietuvoje veikiančių bibliotekų 2502 bibliotekos buvo kompiuterizuotos, 2443 turėjo prieigą prie interneto. Per metus viešosios

bibliotekos surengė daugiau kaip 43 tūkst. įvairių renginių, didžioji dalis jų vyko viešosiose bibliotekose.

Muziejai

Muziejų sistemą sudaro visi juridiniai asmenys, kurie Lietuvos Respublikoje užsiima ar verčiasi materialinių ir dvasinių kultūros vertybių bei gamtos objektų kaupimu, saugojimu, restauravimu, tyrimu, eksponavimu bei populiarinimu, neatsižvelgiant į jų teisinę formą. Lietuvos Respublikoje muziejai skirstomi į nacionalinius, respublikinius, savivaldybių, žinybinius ir kitus. Galimo muziejų juridinio statuso LR muziejų įstatymas neriboja. Muziejus yra „juridinis asmuo, veikiantis kaip biudžetinė, viešoji įstaiga ar kitos teisinės formos juridinis asmuo, įsteigtas įstatymų nustatyta tvarka <...>“. Nacionaliniai muziejai finansuojami iš Lietuvos valstybės biudžeto. Nacionaliniam muziejui išlaikyti skiriami asignavimai Lietuvos valstybės biudžete atskira eilute. Respublikinių ir savivaldybių muziejų lėšų šaltiniai gali būti steigėjų lėšos, valstybės biudžeto asignavimai, kitos teisėtai įgytos lėšos. Žinybiniai ir kiti muziejai finansuojami iš steigėjų ir kitų teisėtai įgytų lėšų.

Svarbiausia muziejaus veikla yra kaupti, saugoti, restauruoti, tirti, eksponuoti bei populiarinti materialines ir dvasines kultūros vertybes bei gamtos objektus.

Lietuvoje 2007 m. sausio 1 d. veikė 107 muziejai: 3 nacionaliniai, 15 respublikinių, 2 apskričių, 64 savivaldybių, 19 žinybinių 5 nevalstybiniai.

Lietuvos muziejuose 2007 m. sausio 1 d. buvo sukaupta daugiau kaip 5,5 mln. eksponatų. Iš jų buvo 135 tūkst. eksponatų, kuriuos reikia restauruoti, ir 270 tūkst. eksponatų, kuriuos reikia konservuoti. Per metus restauruojama tik apie 2 tūkst. eksponatų, o apie 13 tūkst. konservuojama. Muziejai ekspozicijose bei parodose eksponuoja vidutiniškai apie 9 procentus sukauptų vertybių. Per metus muziejuose: surengiama apie 1470 parodų ir apie 40 virtualių parodų, įvyksta apie 7500 šviečiamųjų renginių, kuriuose dalyvauja apie 164 tūkst. lankytojų. Muziejus kasmet aplanko vis daugiau lankytojų: 2001 metais – 2382 tūkst., 2006 metais – 2887 tūkst. lankytojų. Pastaraisiais metais muziejuose gausėja užsienio turistų.

Šiuo metu šalies muziejai turi apie 259 tūkst. kv. metrų patalpų, iš kurių apie 80 tūkst. kv. metrų – nuolatinės ekspozicijos, 35 tūkst. kv. metrų – saugyklos. Lietuvoje muziejams išlaikyti (steigėjų skiriamos lėšos) išleidžiama apie 14,9 mln. EUR. Patys muziejai iš teikiamų paslaugų užsidirba apie 5,4 mln. EUR. Didžiuma lėšų skiriama darbo užmokesčiui, už komunalines paslaugas sumokėti.

Didžiuma muziejų įsikūrę pastatuose, kurie yra kultūros paveldo objektai. Specialiai muziejinei paskirčiai projektuotų pastatų tik vienetai. Daug kur nepakanka erdvės ir eksponatams, ir lankytojams, ir darbuotojams. Patalpų būklė neleidžia tinkamai saugoti ir pristatyti sukauptų vertybių, o kai kada yra rimta kliūtis prie vertybių prieiti ar net kelia pavojų jų išlikimui. Pasenusios ekspozicijos nepatrauklios visuomenei, neskatina jos kūrybiškumo, trukdo tinkamai naudoti muziejų šviečiamąjį ir ekonominį potencialą. Lėtai diegiamos naujos technologijos, tai trukdo kurti modernią eksponatų apskaitą, stabdo informacijos apie šalies paveldą sklaidą, menkina muziejų prestižą ir galimybes laisvalaikio rinkoje. Šiuo metu Kultūros ministerija rengia Muziejų 2014 – 2020 strateginės plėtros kryptis. Kol kas programoje nėra nustatyti kiekybiniai tikslai ir rodikliai.

Teatrai ir koncertinės įstaigos

Teatrai ir koncertinės įstaigos skirstomi į nacionalinius, valstybės, savivaldybės ir kitus. Juridinis asmuo pripažįstamas teatru ar koncertine įstaiga Vyriausybės įgaliotos institucijos nustatyta tvarka, jeigu jis atitinka šias sąlygas:

- jo repertuarą sudaro viešai atliekami literatūros ir (ar) meno kūriniai;
- jo atlikėjai arba atlikėjų kolektyvas (-ai) yra profesionalai, turintys profesinį išsilavinimą ar profesionalaus scenos meno įgūdžių ir pagrindines pajamas gaunantys iš šios profesinės veiklos;
- jis turi organizacines-technines sąlygas profesionaliai scenos meno veiklai (tam tinkamas patalpas, administracinį personalą).

Nacionalinio teatro ir nacionalinės koncertinės įstaigos, Valstybės ar savivaldybės teatrams ir koncertinėms įstaigoms iš valstybės ir savivaldybių biudžetų skiriami asignavimai išlaidoms kūrybinės veiklos programai vykdyti skiriami valstybės biudžeto asignavimai išlaidoms. Steigėjų patvirtintoms sezoninėms kūrybinės veiklos programoms vykdyti. Be to, teatrai ir koncertinės viešosios įstaigos gali gauti valstybės ir savivaldybių biudžetų asignavimų, įstatymų nustatyta tvarka dalyvaudami Kultūros ministerijos arba savivaldybių tarybų skelbiamuose konkursuose atitinkamoms kūrybinės veiklos programoms, finansuojamoms iš valstybės arba savivaldybių biudžetų, vykdyti.

Profesionalaus meno sklaidą vykdo 2 nacionaliniai, 11 valstybinių, 11 savivaldybių, 14 privačių teatrų. Valstybės ir savivaldybių profesionalių teatrų scenos apšvietimo ir garso įrangos modernizavimo 2008-2010 metų programa, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. gegužės 30 d. nutarimu Nr. 541 (Žin., 2007, Nr. 65-2523), leido modernizuoti 10 teatrų įrangą. Iš viso investuota 724 tūkst. EUR valstybės biudžeto lėšų. **Liko nerenovuoti 14 valstybės ir savivaldybių teatrų. Veikia 1 nacionalinė, 7 valstybinės, 10 savivaldybių ir 1 privati koncertinė įstaiga.**

Kiti kultūros infrastruktūros objektai

- kino sklaida vyksta 19 kino teatrų ir 76 kino salėse,
- vizualaus meno sklaida vyksta 77 galerijose, parodų salėse, salonuose, studijose, meno centruose, iš jų 28 veikia Vilniuje.

Kultūros ir gamtos paveldo objektai

Lietuva pasižymi savitu, vertingu ir reikšmingu kraštovaizdžiu, turtingu kultūros ir gamtos paveldo objektais. Kultūros vertybių registre įrašyta apie 16 000 kultūros paveldo objektų, iš jų daugiau kaip 6 000 pripažinti valstybės saugomais, o iš šių apie 1 200 turi kultūros paminklo statusą.

Šiuo metu apie 80 proc. dvarų yra blogos būklės.

2.3 INVESTICIJŲ PASIŪLOS-PAKLAUSOS ĮVERTINIMAS

2.3.1 Investicijų paklausos vertinimas:

Didžioji dalis investicijų kultūros srities infrastruktūrai yra skiriamos per Valstybės investicijų programą (toliau – VIP). Kapitalo investicijos skiriamos valstybiniais bei savivaldybių *kultūros įstaigų* (muziejų, bibliotekų, kultūros centrų, teatrų) investiciniams projektams.

Lentelė 4. 2007–2013 m. investicijos kultūros srityje (tūkst. EUR) sudarė

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2007-2013
Viso kultūros sričiai	75.797	110.244	84.617				89.862	592.457
Iš jų, infrastruktūrai:	51.943	70.548	46.103	29.818	32.406	25.553	24.400	280.772
Per VIP	45.976	63.153	42.106	27.134	30.150	24.091	24.400	258.236
Per paveldotvarkos programą	5.967	7.395	3.998	2.078	1.571	1.527		22.536
Lėšų dalis, skirta infrastruktūrai (%)	69%	64%	54%	46%	40%	30%	27%	47%

Kasmet 2007–2013 m. per VIP finansuojamiems projektams buvo skiriama vidutiniškai 36,8 mln. EUR. **Bendra šiuo metu VIP lėšomis finansuojamų ir nebaigtų projektų vertė siekia 422,8 mln. EUR. Šiems projektams įgyvendinti buvo panaudota 203,3 mln. EUR, o lėšų poreikis jiems pabaigti siekia 219,6 mln. EUR.**

Lentelė 5. Lėšų poreikis ir finansavimas pagal kultūros įstaigų modernizavimo programas

	Programoje numatytas poreikis			Programų įgyvendinimas (skirtas finansavimas)		Nepatenkintas poreikis
	Bendras lėšų poreikis (mln. EUR)	Poreikis infrastruktūrai (mln. EUR)	(proc.)	(mln. EUR)	(proc.)	
Muziejai (2007-2015)	126,8	125,5*	99%	27,7	22%	99,1
Bibliotekos (2003-2013)	108,1	66,3**	61%	64,0	59%	44,1
Kultūros centrai (2007-2020)	110,3	110,3***	100%	34,5	31%	75,8
Viso	345,2	302,0	87%	126,2	37%	219,0

Šaltiniai: LR valstybės kontrolė. Valstybinio audito ataskaitos: Bibliotekų renovacija ir modernizavimas (2010 m. spalio 5 d.); Ar muziejų modernizavimo 2007–2015 metų programa vykdoma rezultatyviai (2012 m. sausio 16 d.). Regionų kultūros plėtros 2012–2020 metų programa, patvirtinta LR kultūros ministro 2011 m. spalio 19 d. įsakymu Nr. JV-639

Remiantis pateiktą įgyvendinant 2007-2013 ŪM administruojamas kultūros ir gamtos paveldo pritaikymo turizmo reikmėms paraiškų duomenimis, finansinis poreikis paveldo objektų tvarkymui 2007–2013 m. laikotarpiu siekė 269,3 mln. EUR. Nepatenkinto lėšų poreikio pagal planavimo metu surinktas paraiškas suma siekia **279,2 mln. EUR**. Dalis projektų, finansuojamų pagal ŪM administruojamą pažintinio (ekologinio) turizmo plėtros priemonę, taip pat patenka į kultūros sritį. Šiems projektams skirta apie 4,6 mln. EUR. Remiantis projektų pagal šią priemonę sąrašo duomenimis, **trūkstamų lėšų poreikis kultūros srities projektams turėtų siekti apie 26,8 mln. EUR.**

Lentelė 6. Trūkstamų lėšų poreikis kultūros srities projektams

Objektų grupė	Nepatenkintas poreikis
Kultūros paveldo pritaikymas turizmui	201 mln. EUR
Gamtos paveldo pritaikymas turizmui	26,8 mln. EUR

Lietuvos Respublikos kultūros ministerija, planuodama 2014-2020 m. ES struktūrinių lėšų paskirstymą kultūros sričiai, įvykdė potencialių pareiškėjų apklausą apie investicijų poreikius, bei surinko investicinių projekto aprašymus, skirtus galimiems kultūros paveldo bei kultūros infrastruktūros aktualizavimo investiciniams projektams. Apklausos rezultatas – **1306 mln. EUR** poreikis Kultūros objektų modernizavimo bei kultūros ir gamtos paveldo pritaikymo turizmui projektams. Investicijų poreikis, remiantis KM 2013 metais vykdyta apklausa:

Lentelė 7. Kultūros objektų infrastruktūros investicinių projektų aprašymų suvestinė mln. EUR

											Mln. EUR			Kofinansavimo dydis %
biblioteka	kultūros centras	muziejus	teatras - koncertinė įst.	kita	Techninio projektas	Statybos darbai (ne paveldui)	Reikalinga įranga	Projekto administravimo ir vykdymo išlaidos	Kitos proj. išlaidos	Iš VISO	ES	Pareiškėjo	Kiti	
17	31	13	7	9	18	451	141	14	14	639	496	124	19	22,4

Lentelė 8. Kultūros paveldo investicinių projektų aprašymų suvestinė mln. EUR

											Mln. EUR			Kofinansavimo dydis %		
biblioteka	kultūros centras	muziejus	teatras - koncertinė įst.	kita	Techninio projektas	Reikalingi paveldo tvirimai	Statybos darbai (ne paveldui)	Paveldo tvarkybos darbai	Reikalinga įranga	Projekto administravimo išlaidos	Kitos proj. išlaidos	Iš VISO	ES		Pareiškėjo	Kiti
3	6	22	1	74	2	11	137	396	63	19	18	667	554	89	17	16,2

Lentelė 9. Poreikių, identifikuotų remiantis skirtingais šaltiniais, palyginimas:

	2007-2013 identifikuotas nepatenkintas poreikis (nėra nustatyta kiekybinių siektinų rezultato rodiklių), mln. EUR	KM vykdytos apklausos duomenys (nėra nustatyta kiekybinių siektinų rezultato rodiklių), mln. EUR
Kultūros objektų modernizavimas	219,0	639,1
Kultūros ir gamtos paveldo pritaikymas turizmui	227,8	667,0
	446,7	1306,1

Lentelė 10. Investicijų paklausos duomenys

Infrastruktūros tipas	Investicijų paklausa, mln EUR	rodikliai	dokumentas
Kultūros infrastruktūra bendrai	639,1	Padidinti kultūros produkcijos / paslaugų vartojimo lygis 2005 m. - 65 (teatras, koncertas, muziejus, paroda), 28 (kinas) 2020 m. - 71 (teatras, koncertas, muziejus, paroda), 37 (kinas) Kultūrinėse veiklose dalyvaujančių gyventojų dalis	NPP

	<p>mažuose miesteliuose ir kaimuose: 2012 m. 12 %; 2020 m. - 35 %</p> <p>Renovuotų kultūros objektų dalis (palyginti su visais renovuotiniais) % 2012 m. – 6.5; 2020 m. – 36</p> <p>Iki 2015 m. nac. muziejų 29 pastatus, 13 resp. muziejų 32 pastatus, 26 saviv.muziejų 35 pastatus,,</p> <p>63 centrai 2020 metais</p>	<p>Muziejų modernizavimo programa</p> <p>Kultūros centrų modernizavimo 2007–2020 metų programa“,</p> <p>TVP</p> <p>VP</p>
	<p>Sukurtos ir (ar) renovuotos kultūros infrastruktūros dalis iš renovuotinos kultūros infrastruktūros, procentais, 2020 m. – 50</p> <p>Sukurtos arba atnaujintos atviros erdvės miestų vietovėse, kv.m. 2020 m.-6 000 000</p>	
Kultūros paveldas	<p>Gyventojų, kurie naudojami su Lietuvos kultūros paveldu susijusiomis elektroninėmis paslaugomis, dalis 2012 m. – 23 %; 2020 m. – 50 %</p> <p>Privačių investicijų, panaudotų vykdant nekilnojamųjų kultūros paveldo vertybių tvarkybą, dalis 2012 m. – 50 %; 2020 m.– 60</p> <p>Šalies gyventojų, per paskutinius 12 mėnesių pažintiniais tikslais aplankusių bent vieną kultūros paveldo objektą, dalis %</p> <p>Objektų, kuriuose atlikti tvarkybos darbai (aktualizuotų kultūros paveldo objektų), skaičius, vienetais; 2023 m. - 15</p> <p>Sutvarkytų, atnaujintų kultūros paveldo ir gamtos pažinimo objektų skaičius, vienetais; 2023 m. - 15 + 5</p> <p>Numatomo apsilankymų (per metus) remiamuose kultūros ir gamtos paveldo objektuose bei turistų traukos vietose skaičiaus padidėjimas 2023 m. - 220000</p> <p>Sutvarkyti, įrengti ir pritaikyti lankymui gamtos ir kultūros paveldo objektai ir teritorijos; 2023 m. - 165</p>	<p>NPP</p> <p>TVP</p> <p>VP</p>
	<p>Pajamos iš turizmo (vietinio ir atvykstamojo) 2012 m. – 1,3 mlrd. EUR; 2020 m. – 1,6 mlrd. EUR</p> <p>pajamos iš (atvykstamojo) turizmo (mlrd. EUR) 2012 m. - 1,12 ; 2020 m. – 1,5</p> <p>Turistų (užsienio) kelionių skaičius (milijonais) 2012 m.- 1,9; 2020 m. – 2</p>	<p>NPP</p> <p>Turizmo plėtros programa</p>

2.3.2 Pasiūlos analizė – bendroji dalis

2.3.2.1 *Komercinių bankų finansavimas*

2.3.2.1.1 Šalies bankinio sektoriaus struktūra

2013 m. pabaigoje Lietuvoje veikė 7 bankai ir 8 užsienio šalių bankų filialai, kurie teikė paskolas bei kitas finansinio pobūdžio paslaugas juridiniams ir fiziniams asmenims. 2013 m. bankų sektoriaus dalyvių skaičių sumažėjo dėl bankroto bylos iškelimo AB Ūkio bankui ir AS „UniCredit Bank“ Lietuvos filialo veiklos nutraukimo. Tais pačiais metais savo veiklą šalyje pradėjo plėtoti Suomijos banko „Pohjola Bank Plc“ filialas. Remiantis Lietuvos banko duomenimis, 2013 m. III ketvirčio pabaigai komerciniai bankai valdė 21,9 mlrd. EUR vertės turtą, kas sudaro 80,7 proc. visos šalies finansų sistemos turto. Pridėjus lizingo bendrovių turtą, kuris daugumoje yra kontroliuojamas šių bankų, bendras komercinių bankų valdomas turtas sudaro iki 23,6 mlrd. EUR, t.y. 86,9 proc. visos šalies finansų sistemos turto. Komercinių bankų finansavimas – vienas didžiausių finansavimo šaltinių. Analizuojant komercinių bankų finansavimą buvo organizuoti susitikimai su 6 pagrindiniais komerciniais bankais, veikiančiais Lietuvoje, ir 1 kredito unija.

2.3.2.1.2 Bankiniai produktai

Komerciniai bankai yra akcinio kapitalo pagrindu veikiančios privačios kredito įstaigos, kurių veikla yra licencijuojama ir prižiūrima. Bankai teikia visa eilę paslaugų savo klientams: nuo mokėjimo ir kitų atsiskaitymo paslaugų teikimo, indėlių ir kitų gražintinų lėšų priėmimo, paskolų teikimo, finansinės nuomos (lizingo), finansinio laidavimo ir finansinių garantijų suteikimo iki investicinių bei finansinio tarpininkavimo paslaugų teikimo. Be to, jie yra pelno siekiantys ūkio subjektai. Ir pagrindinis jų produktas yra paskolų suteikimas, įskaitant hipotekines paskolas, ir kitų kredito paslaugų atlikimas. Komercinių bankų finansavimo analizėje bus analizuojama šalies komercinių bankų suteiktos paskolos bazinės infrastruktūros projektams ir pateikiama jų prognozė 2014 – 2020 m.

2.3.2.1.3 Suteiktos paskolos: prognozė 2014 – 2020 m. laikotarpiui

Viešųjų investicijų plėtros agentūra atliko vietos komercinių bankų apklausą, kurios metu siekta išsiaiškinti, kokios potencialiai finansavimo apimtys gali būti vietos komercinių bankų skiriamos įvairių bazinės infrastruktūros sektorių finansavimui remiantis esama skolinimo padėtimi nagrinėjamuose sektoriuose. Vietos komerciniai bankai negalėjo pateikti tokios detalios informacijos, kadangi informacija šiais pjūviais nėra kaupiama, todėl analizėje buvo panaudoti alternatyvūs informacijos šaltiniai⁴ tam, kad būtų galima nustatyti finansavimo sumas, kurias bankai suteikė ir potencialiai galėtų skirti ateityje bazinės

⁴ „Lietuvos valstybės valdomų įmonių veiklos 2013 metų dvylikos mėnesių tarpinė ataskaita“, „Lietuvos valstybės valdomų įmonių veikla 2012 metais“, „Lietuvos savivaldybių valdomų įmonių veikla 2012 metais“.

infrastruktūros projektams. Atliekant analizę buvo taip pat naudojamos ir kita viešai pateikta finansinė informacija, kurią skelbia valstybinės ar valstybės kontroliuojamos įmonės bei bendrovės. Ši suvestinė informacija apie komercinių bankų suteiktas paskolas pastaraisiais metais bazinės infrastruktūros projektams ir prognozė 2014 – 2020 m. laikotarpiui yra pateikta lentelėje. Bazinės infrastruktūros projektams teikiamų komercinių bankų paskolų prognozė 2014 – 2020 m. laikotarpiui bus pateikiama tolesniuose skirsniuose prie kiekvieno sektoriaus.

Lentelė 11. Bazinės infrastruktūros projektams suteiktų komercinių bankų paskolų portfelio ir naujai išduotų paskolų prognozė 2014-2020 m., mln. EUR

Metai	2011	2012	2013	Prognozė						
				2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Portfelis	589,5	682,3	658,5	684,8	712,2	740,7	770,3	801,1	833,1	866,5
Paskolos	-	177,0	73,6	120,4	125,2	130,2	135,4	140,9	146,5	152,3

Po ženklus 15,7 proc. augimo 2012 metais, suteiktų paskolų apimtis sekančiais metais šiek tiek sumažėjo iki 0,7 mlrd. EUR. Prognozė apie komercinių bankų suteiktas paskolas 2014 – 2020 metų periodui remiasi prielaida, kad pastarųjų augimo tempai sieks 4 proc., kadangi komerciniai bankai nurodė, kad paskolų portfelio augimą planuoja ne agresyviu, koreliuojantį su BVP augimu (LR finansų ministerijos prognozuojamas BVP augimas – apie 4 proc.⁵).

Būtina pažymėti, kad į komercinių bankų išduotų paskolų sumą yra neįtrauktos paskolos, kurias suteikė tarptautinės finansinės institucijos bazinės infrastruktūros projektų įgyvendinimui. Tarptautinių finansų institucijų paskolų teikimas analizuojamas sekančiame skirsnyje.

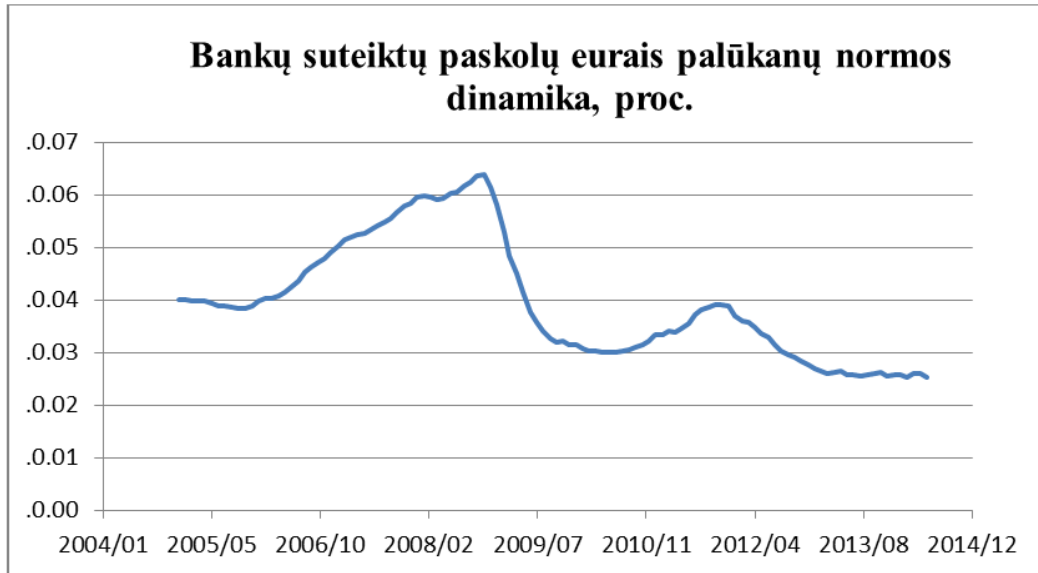
2.3.2.1.4 Paskolų kaina

Bankai apklausos metu pabrėžė, kad prieš suteikiant paskolą, jie įvertina paraiškos teikėjo patikimumą, mokumą, skolų aptarnavimo istoriją, jo galimybes prisiimti naujus įsipareigojimus, skolų limitus, paskolos grąžinimo šaltinius, tikimybę, jog šie šaltiniai nesikeis visu paskolos grąžinimo laikotarpiu, įgyvendinamo projekto atsiperkamumą ir kitus rizikos faktorius, susijusius su paraiškos teikėju. Tačiau didžiausią įtaką skolinimo kainai turi šie faktoriai: projekto generuojami piniginiai srutai ir paskolos gavėjo kredito rizika. Be to, jų skolinimo kainą įtakoja ne tik konkretaus projekto rizika, bet ir bazinių palūkanų normų pokyčiai ir konkurencinė aplinka pačiame bankiniame sektoriuje.

Apklausoje metu komerciniai bankai nurodė, kad didžioji jų dalis per artimiausius du metus nesitiki ženklus skolinimo kainos augimo. Tačiau kai kurie iš bankų prognozuoja, kad bazinė palūkanų norma pradės didėti 2015 m. II ketvirtį dėl tikėtino ECB vykdomos politikos pasikeitimo. Tai savo ruožtu pradėtų įtakoti palūkanų normą bankų klientams. Komerciniai bankai taip pat nurodė, kad dėl Bazelio III reikalavimų vykdymo skolinimo kaina neturėtų didėti, kadangi daugelis Bazelio III reikalavimų jau yra vykdomi, o kiti reikalavimai turi būti įgyvendinti periodiškai iki 2018 m., todėl staigios įtakos skolinimo kainai šių reikalavimų vykdymas neturės.

⁵ http://www.finmin.lt/web/finmin/aktualus_duomenys/makroekonomika

Apačioje yra pateiktas grafikas, kuriame parodyta bankų suteiktų paskolų eurais nefinansinėms korporacijoms ilgesniam nei 5 metų laikotarpiui palūkanų normos dinamika. Šis grafikas gana aiškiai atskleidžia du periodus – 2009 ir 2012 metus, kai paskolų palūkanų norma ženkliai sumažėjo.

Paveikslas 2 Bankų suteiktų paskolų eurais nefinansinėms korporacijoms ilgesniam nei 5 metų laikotarpiui palūkanų norma, proc.

Atsižvelgiant į komercinių bankų apklausos metu nurodytas priežastis, tikėtina, kad paskolų kaina išliks tose pačiose ribose sekančius porą metų ir bus vis dar patraukli paskolų gavėjams. Ilgesnio laikotarpio perspektyvoje tikėtina, kad išaugs ilgalaikių paskolų palūkanos.

2.3.2.1.5 Paskolos laikotarpis

Apklausos metu komerciniai bankai nurodė, kad labiausiai priimtinas viešojo sektoriaus investicinio projekto laikotarpis yra 5-10 metų.

2.3.2.1.6 Paskolos užtikrinimo priemonės

Didžiąją dalį viešosios infrastruktūros projektų vykdo savivaldybės, savivaldybių įmonės arba kitos valstybės valdomos įmonės, kurios neatitinka SVV statuso.

Komerciniai bankai iš valstybės ir savivaldybių kontroliuojamų įstaigų, siekiančių gauti finansavimą, prašo garantijų, nekilnojamojo turto įkeitimo ar sąskaitos bei gautinų sumų įkeitimo kaip paskolos užtikrinimo priemonės. Taikomos užtikrinimo priemonės visuomet priklauso nuo finansuojamo projekto rizikos. Bet paprastai bankai reikalauja garantijos ar apsidraudimo priemonės sudarytų ne mažiau kaip 80 proc. suteikiamos paskolos sumos. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymo 20 straipsnio nuostatomis, savivaldybės yra smarkiai apribotos įkeičiant turtą ir komerciniai bankai neturi teisės iš savivaldybių reikalauti užstato (tačiau tai nėra taikoma savivaldybių įmonėms).

Jeigu projektą vykdo privačios įmonės, tai bankai tuomet kelia dar didesnius reikalavimus paskolos gavėjui: 200% kredito vertės, jei turtas nekomercinės paskirties, ir 150% kredito vertės, jei turtas komercinės ar gyvenamosios paskirties. Kaip papildomą paskolos užtikrinimo priemonę bankai panaudoja lėšų sąskaitose įkeitimą arba papildomą nekomercinės paskirties ir/ar kilnojamo turto įkeitimą

Taip pat bankai nurodo, kad vykdant ilgalaikius projektus, kurie turi ilgą atsipirkimo laikotarpį, jie iš projekto įgyventojų reikalauja, kad pastarasis į patį projektą investuotų ne mažiau kaip 30 proc. nuosavų lėšų.

Vertinant finansuojamą projektą, esminis kriterijus yra kliento sugebėjimas aptarnauti paskolą. Todėl subsidijos projekto daliai pagerina projekto atsiperkamumą ir kliento sugebėjimą grąžinti kreditą. Kitas svarbus kriterijus yra paskolos užtikrinimo priemonės. Dažnai jų trūksta arba jos yra netinkamos, tokiu atveju garantijos turi svarią reikšmę sprendimo priėmimui.

2.3.2.1.7 Priežastys dėl kurių nesuteikiamas finansavimas

Apklausoje metu bankai išskyrė tris pagrindines priežastis, dėl kurių dažniausiai yra nesuteikiama paskola viešiesiems subjektams:

- 1) įmonė turi per didelius įsipareigojimus;
- 2) įmonė turėjo mokumų problemų (pradelsti atsiskaitymai, bloga kreditavimo istorija, nepagrįstas planuojamas projekto atsipirkimas);
- 3) įmonė nepagrindžia prašomo finansavimo poreikio (be to, prognozuojamas pinigų srautas paskolai aptarnauti yra nepakankamas).

Taip pat buvo pabrėžta, kad finansavimas savivaldybėms ar valstybės ir savivaldybių valdomoms įstaigoms/įmonėms nesuteikiamas dėl jų blogos finansinės padėties. Tarp priežasčių paminėti šie atvejai: šios įmonės dirba nuostolingai, pastoviai didėja jų įsipareigojimai, jos negeneruoja pakankamo pinigų srauto įsipareigojimams aptarnauti).

Šios nurodytos priežastys yra taikomos visiems į bazinės infrastruktūros analizę įtrauktiems sektoriams.

Tarp priežasčių, kurias bankai nurodė kaip svarbiausias paskolai suteikti savivaldybėms ar valstybės ir savivaldybių valdomoms įstaigoms/įmonėms, yra šios:

- 1) pareiškėjo finansinė padėtis (turto, įsipareigojimų dydis, turto kokybė; jo piniginiai srautai ir gebėjimas aptarnauti paskolą);
- 2) pareiškėjo patikimumas bei jo mokumo istorija;
- 3) pareiškėjo pateikiama informacija apie ketinamą įgyvendinti projektą, finansavimo poreikį, jo panaudojimo tikslingumą, finansinius srautus, atsipirkimo rodiklius.

Banko taikomi kriterijai ir rodikliai viešosios infrastruktūros projektų finansavimui priklauso nuo pareiškėjo patikimumo, finansinio pajėgumo prisiimti kredito riziką:

- pareiškėjo skolų aptarnavimo rodikliai turi būti pakankami, leidžiantys saugiai aptarnauti prisiimtus finansinius įsipareigojimus nustatytais terminais;
- paskolos aptarnavimo laikotarpis turi būti protingų terminų, saugiai trumpesnis nei finansuojamo objekto nusidėvėjimo laikotarpis;
- savivaldybių skolinimo apimtys turi atitikti įstatymo patvirtintus skolinimosi limitus ir kt.

Bankas, suteikdamas paskolas savivaldybėms, vykdo savivaldybių reitingavimą. Reitingavimo sistema apima savivaldybių demografinę situaciją, makroekonominės tendencijas, biudžetų surinkimo rodiklius, pradelstų skolų teikėjams dydžius, skolų santykius su biudžetu bei šių rodiklių tendencijas ir kt.

2.3.2.1.8 Komercinių bankų skatinimo priemonės

Komerciniai bankai apklausoje nurodė, kad jų dalyvavimą viešosios infrastruktūros projektų finansavime paskatintų tokių finansinių priemonių taikymas, kurios leistų sumažinti ar visiškai panaikintų bankų prisiimamą riziką.

Pažymėtina, kad tarptautinių finansinių institucijų dalyvavimą viešosios infrastruktūros projektų finansavime komerciniai bankai mato kaip mažiausiai priimtina skatinimo priemonę ir pirmenybę jie atiduotų atitinkamo dydžio administravimo mokesčio gavimui. Jeigu tokie projektai būtų bendrai finansuojami bankų ir ES struktūrinių fondų lėšomis, tai dalis bankų vertintų palankiai, bet tai nebūtų, jų nuomone, efektyvi skatinimo priemonė.

Viešosios infrastruktūros projektų įgyvendinimą skatintų, bankų nuomone, papildomų priemonių, kurios yra skirtos projekto kokybei užtikrinti, taikymas ir su tuo susijusių išlaidų kompensavimas. Šios priemonės galėtų apimti įvairias technines ekspertizes, papildomų specialistų pritraukimą (kai jie yra reikalingi specifinio pobūdžio projektuose) ir kitus elementus projekto įgyvendinimo metu, kurie yra būtini projekto kokybės lygio užtikrinimui. Šių kokybės užtikrinimo priemonių taikymas ir jų išlaidų kompensavimas tampa svarbūs, kai projekto grąža nėra užtikrinta.

Be to, šių finansinių priemonių administravimas turėtų būti efektyvus ir nesukurti papildomos administracinės naštos bankams.

2.3.2.1.9 Individualios garantijos ir kiti finansinės priemonės

Komerciniai bankai taip pat svarstyti paskolų suteikimą viešosios infrastruktūros projektų įgyvendinimui, jeigu jiems būtų suteiktos individualios garantijos už paskolų gavėjus. Tai (t.y., valstybės ar kitų valstybinių institucijų garantijų suteikimas) būtų tinkamiausia bankams finansinė priemonė, kad jie galėtų teikti finansavimą viešosios infrastruktūros projektams. Šis priemonė jiems leistų sumažinti jų prisiimamą riziką. Bet tuomet bankai norėtų žinoti konkrečias suteikiamų garantijų sąlygas ir suteikiamos garantijos dydį. Antra pagal tinkamumą finansinė priemonė, kurį nurodė bankai, yra bendras viešosios infrastruktūros projektų finansavimas, proporcingai dalijantis rizika su nacionaline finansų įstaiga. Įdomu, kad šis priemonė buvo geriau įvertintas pagal svarbą nei portfelinių garantijų teikimas už banko valdomą viešosios infrastruktūros projektų paskolų gavėjų portfelį.

Savo ruožtu būtina pabrėžti, kad bankai apklausos metu nurodė viešosios infrastruktūros projektų kreditavimo palūkanų subsidijas kaip jiems mažiausiai svarbią finansinę priemonę.

2.3.3 Tarptautinių finansų institucijų finansavimas

Šioje ex ante vertinimo dalyje pateikiama tarptautinių finansų institucijų – Europos rekonstrukcijos ir plėtros banko, Europos investicijų banko, Šiaurės investicijų banko ir Europos Tarybos vystymo banko – paslaugų ir produktų analizė. Nėra analizuojamos tarptautinės finansų institucijos, kurios nevykdo ir artimiausiu metu neplanuoja vykdyti veiklos Lietuvoje šiame ex ante vertinime nagrinėjamuose sektoriuose.

Kiekvienos institucijos atveju buvo apžvelgtos pagrindinės veiklos kryptys, institucijos veiklos ir finansiniai rodikliai, veikla finansuojant bazinę infrastruktūrą ex ante analizėje nagrinėjamuose sektoriuose, veikla Lietuvoje ir pagrindiniai produktai ir paslaugos, kiek tai yra įmanoma, įvertinant tai, jog kiekvienu atveju institucija analizuoja konkrečią projekto situaciją.

2.3.3.1.1 Europos rekonstrukcijos ir plėtros bankas

Strategija, veikla, veikla Lietuvoje

Europos rekonstrukcijos ir plėtros bankas (angl. *European Bank for Restructuring and Development*) (toliau – ERPB) siekia skatinti ekonomines reformas, kurios paspartina valstybių perėjimą prie atviros ir demokratiškos rinkos ekonomikos⁶.

Bankas finansuoja projektus žemės ūkio, energijos vartojimo efektyvumo, finansų įstaigų, gamybos, vietinės aplinkosaugos infrastruktūros, gamtos išteklių, energetikos, nuosavybės, turizmo, mažų ir vidutinių įmonių, telekomunikacijų, informacinių technologijų, žiniasklaidos ir transporto srityse⁷.

Pagrindiniai banko veiklos ir finansiniai rodikliai pateikiami lentelėje (žr. Lentelę žemiau).

Lentelė 12. Pagrindiniai ERPB veiklos ir finansiniai rodikliai.

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2008-2013
Projektų skaičius (vnt.)	302	311	386	380	393	392	2.164
Prisiimti įsipareigojimai (mln. €) ⁸	5.087	7.861	9.009	9.051	8.920	8.498	48.426
Pritrauktas finansavimas (mln. €)	8.372	10.353	13.174	20.802	17.372	13.488	83.561

⁶ <http://www.ebrd.com/pages/about/what/mission.shtml>

⁷ <http://www.ebrd.com/downloads/research/factsheets/about.pdf>

⁸ Angl. Annual Business Volume

Bendra (ERPB + kitos lėšos) projektų vertė (mln. €) ⁹	12.889	18.087	22.039	29.479	24.871	20.527	103.021
--	--------	--------	--------	--------	--------	--------	---------

Šaltinis: EBRD Financial Report 2013

(<http://www.ebrd.com/downloads/research/annual/fr13e.pdf>);

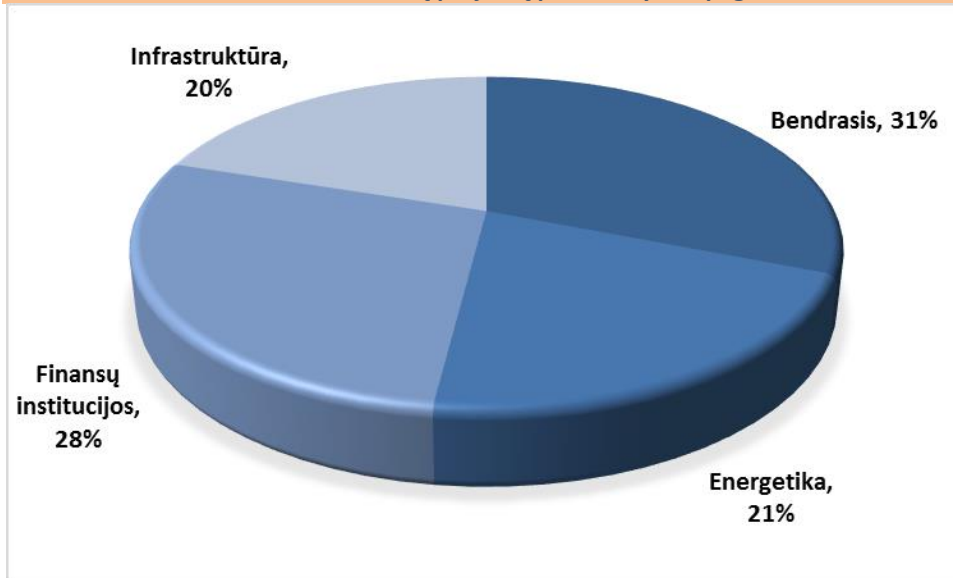
EBRD Financial Report 2012 (<http://www.ebrd.com/downloads/research/annual/fr12e.pdf>);

EBRD Financial Report 2010 (<http://www.ebrd.com/downloads/research/annual/fr10e.pdf>);

EBRD Financial Report 2008 (<http://www.ebrd.com/downloads/research/annual/fs08e.pdf>).

ERPB 2013 m. finansuotų projektų pasiskirstymas pagal sektorius pateikiamas paveiksle (žr. Paveikslas žemiau).

Paveikslas 3. ERPB 2013 m. finansuotų projektų pasiskirstymas pagal sektorius

Šaltinis: EBRD Annual Report 2013

ERPB skirstyme bendrasis sektorius apima žemės ūkį, pramonę, paslaugas, nuosavybę, turizmą ir telekomunikacijas. Energetikos sektorius – gamtos išteklių ir elektros energijos gamybos sričių projektus. Finansų institucijų sektorius – investicijas į labai mažas, mažas ir vidutines įmones, infrastruktūros sektorius – vietinę aplinkosaugos infrastruktūrą, transportą.

Aptariant konkrečius veiksmus 2013 m. metinėje ataskaitoje ERPB veikla skirstoma į smulkesnius sektorius: finansų sektorių, pramonės, prekybos ir žemės ūkio sektorių, transporto sektorių, savivaldybių ir aplinkosaugos infrastruktūros sektorių, elektros energijos gamybos sektorių, gamtos išteklių sektorių ir branduolinės saugos sektorių.

Veikla Lietuvoje

⁹ Bendra projektų vertė – bendra lėšų, suteiktų projektams, suma, įskaitant ERPB ir kitų šaltinių lėšas. Ji skaičiuojama metais, kai projektai sudaro sutartis. ERPB gali įsipareigoti finansavimą skirti ne per vienerius metus ir tai atsispindi priimtų įsipareigojimų apimtyje, kur nurodomos ERPB lėšos pagal įsipareigojimų metus. Kitų šaltinių lėšos įtraukiamos į bendrą projektų vertę, t.y. nėra vertinama, kuriais metais jos buvo faktiškai skirtos.

ERPB Lietuvą įvardija kaip daug pasiekusių pereinamojo laikotarpio valstybę. Strategijoje Lietuvai¹⁰ nurodoma, kad ERPB veikla šiuo metu apsiriboja ir ateityje apsiribos nedaugeliu prioritetų, kurių laikomasi atsižvelgiant į laukiamą valstybės išsivystymą 2015 m., baigiantis dabartiniam vidutinės trukmės ERPB strateginiam laikotarpiui. Pagrindinį dėmesį bankas skiria trims sritims: infrastruktūrai ir energetikai, pramonei ir prekybai bei finansinėms institucijoms.

Strategijoje nurodoma, jog infrastruktūros ir energetikos srityje bankas remia investicijas į atsinaujinančios elektros energijos gamybą ir energetinį saugumą, efektyvią ir lanksčią energijos gamybą. Bankas skatins investicijas, skirtas užtikrinti efektyvesnę energijos naudojimą, ypač visuomeniniuose pastatuose, komunalinių paslaugų bei pramonės įmonėse. Taip pat bankas skatins privataus sektoriaus dalyvavimą komunalinių paslaugų sektoriuje, ypač vandens tiekimo ir nuotekų paslaugų srityje, miesto transporto ir viešojo transporto infrastruktūroje, jūrų uostų terminalų plėtroje¹¹.

Informacija apie pagrindinius ERPB veiklos rodiklius Lietuvoje pateikiama lentelėje žemiau.

Lentelė 13. ERPB veiklos rodikliai Lietuvoje per visą veiklos laikotarpį.

Projektų skaičius (iš viso)	76
Įsipareigojimai (iš viso) ¹²	623 mln. €
Išmokėta lėšų (iš viso)	607 mln. €
Portfelio dalis privačiame sektoriuje	57 proc.

Šaltinis: <http://www.ebrd.com/pages/country/lithuania.shtml> (2014 m. kovo 31 d. duomenys)

Informacija apie ERPB portfelio raidą Lietuvoje 2008-2013 metais pateikiama lentelėje žemiau.

Lentelė 14. ERPB portfelio raida Lietuvoje 2008-2013 metais.

Mln. € /vnt.	2008	2009	2010	2012	2013
Įsipareigojimai (iš viso) ¹³ (mln. €)	495	492	600	627	623,3
Vykdomų projektų skaičius (vnt.)	34	38	40	36	30
Pasirašyta sutarčių dėl projektų (vnt.)	n/d	7	5	2	6
Įsipareigojimai (metiniai) ¹⁴ (mln. €)	0	29	99	37	32

¹⁰ Document of European Banks of Reconstruction and Development, Strategy for Lithuania as approved by the Board of Directors at its meeting on 13 November 2012 (<http://www.ebrd.com/downloads/country/strategy/lithuania.pdf>)

¹¹ Document of European Banks of Reconstruction and Development, Strategy for Lithuania as approved by the Board of Directors at its meeting on 13 November 2012 (<http://www.ebrd.com/downloads/country/strategy/lithuania.pdf>).

¹² Angl. Net Cumulative Business Volume/Investment

¹³ Angl. Net Cumulative Business Volume/Investment

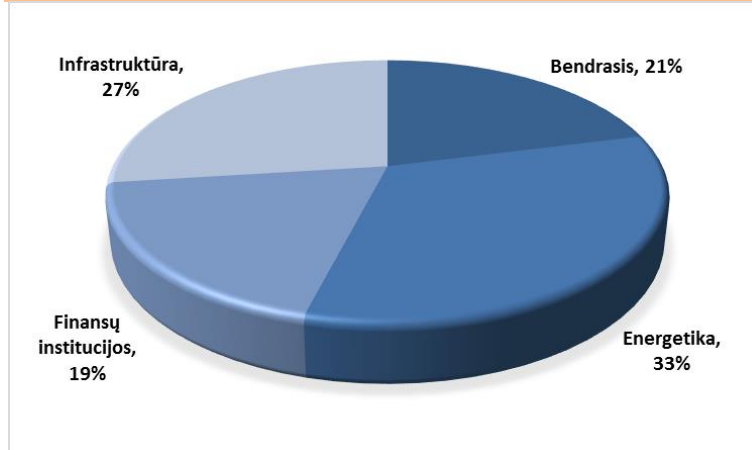
¹⁴ Angl. Annual Business Volume/Investment

Šaltinis: Document of European Banks of Reconstruction and Development, Strategy for Lithuania as approved by the Board of Directors at its meeting on 13 November 2012, Lithuania Factsheet, 2014 March, EBRD Annual Report 2013.

2014 m. kovo 31 d. duomenimis ERPB portfelio apimtis buvo 195,4 mln. €¹⁵.

ERPB Lietuvoje finansuojamų projektų pasiskirstymas pagal sektorius pateikiamas paveiksle.

Paveikslas 4. ERPB Lietuvoje finansuojamų projektų pasiskirstymas pagal sektorius.

Šaltinis: Lithuania Factsheet, 2014 March
(<http://www.ebrd.com/downloads/research/factsheets/lithuania.pdf>)

ERPB skirstyme bendrasis sektorius apima žemės ūkį, pramonę, paslaugas, nuosavybę, turizmą ir telekomunikacijas. Energetikos sektorius – gamtos išteklių ir elektros energijos gamybos sričių projektus. Finansų institucijų sektorius – investicijas į labai mažas, mažas ir vidutines įmones, infrastruktūros sektorius – vietinę aplinkosaugos infrastruktūrą, transportą.

2009 m. spalio mėn., iš dalies reaguodamas į krizę, ERPB suteikė AB Šiaulių bankui 30 mln. € konvertuojamąją paskolą, kuria siekta palengvinti kreditų suteikimą Lietuvos MVĮ ir banko vykdomą ES remiamų investicijų bei Lietuvos Vyriausybės programų bendrą finansavimą¹⁶.

2009 m. spalio mėn. pasirašyta sutartis su AB Lietuvos elektrine, pagal kurią ERPB suteikė 71 mln. € paskolą kombinuoto ciklo dujų turbininio bloko statybos finansavimui. Bendra projekto vertė – 360 mln. €¹⁷.

2012 m. spalio mėn. pasirašyta sutartis su LK AB Klaipėdos Smeltė tarptautinio paskirstymo centro Klaipėdos uoste statyboms¹⁸.

Siūlomi bankiniai produktai

¹⁵ <http://www.ebrd.com/downloads/research/factsheets/lithuania.pdf>

¹⁶ Document of European Banks of Reconstruction and Development, Strategy for Lithuania as approved by the Board of Directors at its meeting on 13 November 2012 (<http://www.ebrd.com/downloads/country/strategy/lithuania.pdf>), <http://www.ebrd.com/english/pages/project/psd/2009/40437.shtml>

¹⁷ <http://www.ebrd.com/english/pages/project/psd/2009/40324.shtml>

¹⁸ <http://www.ebrd.com/english/pages/project/psd/2012/44212.shtml>

Pagrindiniai ERPB siūlomi produktai yra paskolos ir garantijos.

Paskolos

Paskolos sąlygos nustatomos vertinant konkretaus projekto finansinius srautus ir kliento gebėjimą grąžinti paskolą per sutartą laikotarpį. Kredito rizika gali būti pilnai prisiimta banko arba iš dalies sindikuota į rinką. Paskola gali būti užtikrinta skolininko turtu ir / arba gali būti konvertuojama į akcijas ar susieta su kapitalu.

Informacija apie ERPB paskoloms keliamus reikalavimus pateikiama lentelėje (žr. Lentelėje žemiau).

Lentelė 15. ERPB paskoloms keliami reikalavimai

Paskolos sąlygos	
Dydis	minimalus paskolos dydis – 5 mln. €, tačiau kai kuriose valstybėse gali būti ir mažesnis; mažesni projektai gali būti finansuojami per finansinius tarpininkus arba specialias programas, orientuotas į nedidelės apimties tiesiogines investicijas mažiau išsivysčiusiose valstybėse; maksimalus paskolos dydis paprastai būna ne didesnis nei 230 mln. €; paprastai ERPB finansuoja iki 35 proc. visos projekto vertės.
Palūkanų norma	konkurencinga, įvertinus rinkos įkainius, pvz. EURIBOR; ERPB nesiuo lengvatinių paskolų, taip pat nekonkuruoja su privačiais bankais; fiksuota arba kintanti palūkanų norma.
Tipas	privilegiuota, pasitikėtinė (subordinuota), „ <i>mezzanine</i> “ ar konvertuojamoji skola.
Valiuta	pagrindinėmis užsienio arba kai kurių valstybių vietinėmis valiutomis.
Trukmė	1-15 metų.
Atidėjimo laikotarpis	analizuojama konkretaus projekto atveju.
Mokesčiai ir rinkliavos	
Banko marža	nustatoma atsižvelgiant į konkrečios valstybės ir projekto rizikos laipsnį.
Papildomi mokesčiai	vertinimo mokestis; <i>front-end</i> mokestis, iš anksto mokamas struktūrizavimo mokestis; sindikuotos paskolos mokestis, jei taikoma; įsipareigojimo mokestis, mokamas nuo įsipareigotos, bet nepanaudotos paskolos sumos; paskolos konvertavimo mokesčiai; avanso, atšaukimo ir vėlavimo mokesčiai, jei taikoma.
Kitos paskolos sąlygos ¹⁹	
Atgręžtinis reikalavimas	atgręžtinis reikalavimas, nukreiptas į laiduotojus, nėra visada reikalaujamas. Tačiau ERPB gali reikalauti specifinių veiklos ir užbaigimo garantijų arba kelti kitus reikalavimus, kurie atitinka įprastą praktiką.
Draudimas	ERPB reikalauja iš projektų vykdytojų draudimo dėl įprastų rizikų, pvz., vagystės, gaisro, specifinių statybos rizikų ir pan.
Paskolos saugumas	ERPB paprastai reikalauja, jog paskola būtų garantuota projekto turtu. Tai gali apimti: nekilnojamojo turto įkeitimą, pvz. žemės, pastatų ir pan.; kilnojamojo turto įkeitimą, pvz. įrangos ir pan.; teises į įmonės pajamas užsienio ir vietine valiuta; rėmėjų akcijų įmonėje įkeitimą; teises į įmonės draudimo išmokas ir kitą iš sutarčių gaunamą naudą.
Įsipareigojimai pagal sutartį	tipiniams projektams finansiniai įsipareigojimai pagal sutartį (<i>finance covenants</i>) yra privalomi kaip paskolos paketo dalis. Tokie įsipareigojimai, nurodantys tam tikras skolininko finansinę būklę liečiančias sąlygas, nustatomi derybų būdu.

¹⁹ Sąlygos priklauso nuo konkrečios paskolos.

Paskolos mokėjimas	paprastai paskolos gražinamos lygiomis dalimis mokant dukart per metus. Ilgesni paskolos gražinimo terminai ir gražinimas nelygiomis dalimis gali būti taikomi išimtiniais atvejais.
Rizikų valdymas (<i>hedging</i>)	ERPB gali padėti valdyti finansų rizikas, susijusias su projekto turto ir įsipareigojimais. Pagalba apima užsienio valiutų kursų svyravimo riziką, palūkanų normos riziką ir prekių kainos riziką.
Investicijos	ERPB gali investuoti į kapitalo priemones pramonės, infrastruktūros ir finansų sektoriuose nuo 2 mln. € iki 100 mln. € priklausomai nuo galimos grąžos. Bankas užima tik mažumos poziciją ir turi aiškią pasitraukimo strategiją. Banko taikomos priemonės: paprastosios akcijos, kotiruojamos ir nekotiruojamos akcijos; pasitikėtinės (subordinuotos) ir konvertuojamosios paskolos; pajamų vekseliai ²⁰ ; išperkamosios privilegijuotosios akcijos.

Šaltinis: Guide to EBRD financing, September 2013
(<http://www.ebrd.com/downloads/research/factsheets/guidetofinancing.pdf>)

Garantijos

ERPB teikia įvairias garantijas – nuo garantijų dėl įsipareigojimų nevykdymo, pagal kurias bankas padengia nuostolius nepriklausomai nuo priežasties, iki garantijų dėl įsipareigojimų nevykdymo, atsirandančių dėl specifinių įvykių. Visais atvejais bankas vertina maksimalią riziką, kuri turi būti žinoma bei išmatuojama, ir kredito riziką, kuri privalo būti priimtina. Kiekvienos garantijos sąlygos vertinamos pagal konkretų atvejį.

Banko teikiamo finansavimo specifika

ERPB vienas iš pagrindinių finansavimo kriterijų – užpildyti susidariusį finansavimo trūkumą rengiamiems projektams. Projektai turi atitikti tris kriterijus: turi būti gyvybingi (angl. *bankable*), turi atspindėti pereinamąjį laikotarpį (angl. *transition*) ir yra siekiamas papildomumas (angl. *additionality*). Kiekvienas projektas yra vertinamas atskirai ir vertinama, ar šie kriterijai yra tinkamai užtikrinami. ERPB, siekdamas pritraukti privačias lėšas į projektą, niekada nefinansuoja viso projekto: dažniausiai yra finansuojama iki 35 proc. projekto vertės. Taip pat paprastai yra remiami didesnės apimties projektai, ne mažesnės nei 5 mln. eurų apimties (t.y. ERPB finansavimo dalis). ERPB teikiamas finansavimas paprastai yra ilgo laikotarpio, tačiau ne ilgesnis nei 15 metų arba įvairių kapitalo investicijų finansiniai produktai. Dėl tos priežasties, kad ERPB teikia finansavimą tiems projektams, kurie sunkiai pritraukia finansavimą rinkoje, teikiamo finansavimo kaina yra rinkos palūkanos.

ERPB planuojamos lėšos yra skirtos ne atskirai Lietuvai, o visam Baltijos šalių regionui, todėl sunku numatyti, kiek tiksliai lėšų galėtų būti skiriama Lietuvoje įgyvendinamų projektų finansavimui. Kasmet planuojant biudžetą yra vertinamas įvairių projektų parengtumas ir įgyvendinimo planas (arba angl. *pipeline*). Be to, dažnu atveju ERPB reaguoja į netikėtai susiklosčiusias situacijas rinkoje ir pagal tai koreguoja planuojamą biudžetą. ERPB remia viešosios ir privačios partnerystės būdu įgyvendinamus projektus. ERPB atstovai atkreipė dėmesį, kad komerciniai bankai dažnai yra labiau linkę finansuoti tuos projektus, kuriuos

²⁰ Angl. Income notes

dalinai finansuoja ERPB. ERPB paprastai dirba su privačiu sektoriumi, tačiau taip pat turi patirties dirbant su viešuoju sektoriumi (pvz. Lietuvos geležinkeliai, Vilniaus savivaldybė). Projekto vykdytojo kredito rizika yra labai svarbi vertinant projektą, tačiau dažnai yra atsižvelgiama ir į tai, kas galės padengti nuostolius jei projekto vykdytojas nesugebės vykdyti savo įsipareigojimų. ERPB nuomone, saugiau yra kai pats projektas generuoja pajamas, stabilias, negu kad projekto vykdytojas yra patikimas.

2.3.3.1.2 Šiaurės investicijų bankas

Strategija, veikla, veikla Lietuvoje

Šiaurės investicijų bankas (angl. Nordic Investment Bank) (toliau – NIB) finansuoja Šiaurės ir Baltijos valstybių regiono konkurencingumą stiprinančius bei jų aplinką tausojančius projektus.

Bankas finansuoja projektus pažangių technologijų ir inovacijų, žmogiškojo kapitalo plėtros, infrastruktūros gerinimo, rinkos efektyvumo didinimo, efektyvesnio išteklių naudojimo, konkurencingos, mažai anglies dvideginio į aplinką išskiriančių technologijų ekonomikos plėtros, aplinkos ir ekosistemų apsaugos ir švarių technologijų vystymo srityse²¹. Pagrindiniai banko veiklos ir finansiniai rodikliai pateikiami lentelėje (žr. Lentelėje žemiau).

Lentelė 16. Pagrindiniai NIB veiklos ir finansiniai rodikliai.

Mln. € / vnt.	2008	2009	2010	2011	2012	2013 m.	2008-2013
Pasirašyta sutarčių (vnt.)	53	40	39	47	42	43	264
Pasirašyta sutarčių (mln. €)	2.707	1.417	1.763	2.608	2.366	1.810	12.671
Išmokėta lėšų (Mln. €)	2.486	1.954	1.274	1.946	2.355	1.922	11.937
Turimų paskolų portfelis (mln. €) ²²	13.063	13.763	13.771	14.153	15.131	14.667	-
Išduotos garantijos (mln. €)	-	-	-	-	-	-	-
Garantijų įsipareigojimai (mln. €)	17	12	8	4	-	-	-

Šaltinis: NORDIC INVESTMENT BANK Annual Report 2012

(https://www.nib.int/filebank/a/1363075450/5de88df0ff299f86b33058ebf2ec4e16/2930-Annual_Report_2012.pdf); NORDIC INVESTMENT BANK Annual Report 2013

(http://annual.nib.int/2013/filebank/630-NIB_Annual_Report_2013.pdf)

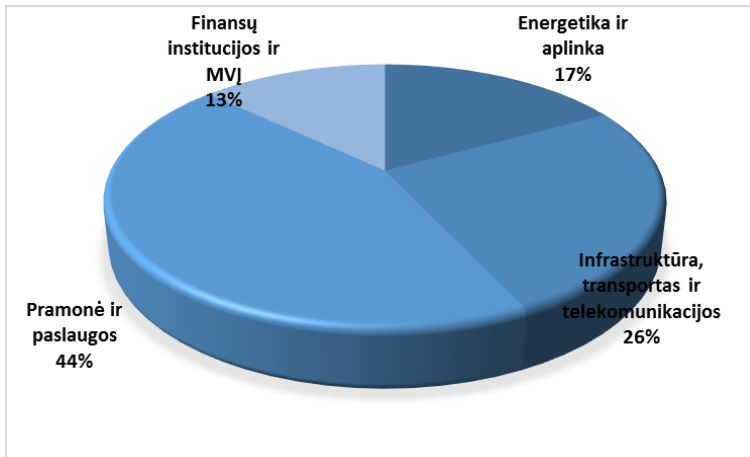
(http://annual.nib.int/2013/filebank/630-NIB_Annual_Report_2013.pdf)

NIB 2013 m. pasirašytų sutarčių pasiskirstymas pagal sektorius pateikiamas paveiksle (žr. Paveikslas žemiau).

Paveikslas 5. 2013 m. pasirašytų sutarčių pasiskirstymas pagal sektorius

²¹ http://www.nib.int/nib_in_brief/iaur_s_investicij_bankas

²² Angl. Outstanding loans

Šaltinis: NORDIC INVESTMENT BANK Annual Report 2013 (http://annual.nib.int/2013/filebank/630-NIB_Annual_Report_2013.pdf)

Infrastruktūros, transporto ir telekomunikacijų sektoriuje paskolos buvo nukreiptos į geležinkelių sistemas, uostų, švietimo ir sveikatos apsaugos infrastruktūrą. Pramonės ir paslaugų sektoriuje – į inovacijų finansavimą, ypač MTEP projektus, susijusius su technologijų plėtra. Finansų įstaigų ir MVĮ sektoriuje – į naudos gavėjus, kurių bankas negali tiesiogiai pasiekti (labai mažos, mažos ir vidutinės įmonės). Finansavimas buvo teikiamas per programas, kurias įgyvendina vietiniai finansų tarpininkai.

Energetikos ir aplinkos sektoriuje paskolos buvo nukreiptos daugiausiai į atsinaujinančių energijos išteklių, ypač hidroenergijos, projektus. Taip pat finansuotos vėjo ir biomasės jėgainės. Be to, finansavimas buvo suteiktas elektros energijos perdavimo ir skirstymo sistemų modernizavimo projektams.

Veikla Lietuvoje

2007-2013 m. Lietuvoje registruotiems juridiniams asmenims NIB suteikė 13 paskolų. Šių paskolų vertė – 417,6 mln. €, trukmė – 10-20 metų (žr. **Error! Reference source not found.**).

Lentelė 17. NIB Lietuvoje finansuotų projektų skaičius ir vertė.

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2007-2013
Vertė (mln. €.)	5,5	25	135	20	9,6	42,5	180	417,60
Projektų skaičius (vnt.)	1	2	3	1	1	2	3	13

Šaltinis: http://www.nib.int/loans/agreed_loans

Sutarčių pasiskirstymas pagal sektorius 2007-2013 m. pateikiamas lentelėje žemiau.

Lentelė 18. Sutarčių pasiskirstymas pagal sektorius Lietuvoje 2007-2013 m.

II	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2007-2013
Energetikos ir aplinkos sektorius								
Sutarčių skaičius (vnt.)	-	2	1	-	-	-	1	4
Sutarčių vertė (mln. €)	-	25	100	-	-	-	22	147
Infrastruktūros, transporto ir telekomunikacijų sektorius								
Sutarčių skaičius (vnt.)	-	-	2	1	1	2	2	8
Sutarčių vertė (mln. €)	-	-	35	20	9,6	42,5	154	261,1
Finansinių institucijų ir MVĮ sektorius								
Sutarčių skaičius (vnt.)	1	-	-	-	-	-	-	1

Sutarčių vertė (mln. €)	5,5	-	-	-	-	-	-	5,5
-------------------------	-----	---	---	---	---	---	---	-----

Šaltinis: http://www.nib.int/loans/agreed_loans

Didžiausia paskola buvo paimta 2013 m. AB Lietuvos geležinkeliai pasirašė sutartį su banku dėl 114 mln. € paskolos. Suteiktos paskolos lėšos skirtos europinės vėžės geležinkelio statybai, formuojant būsimą *Rail Baltica* maršrutą. Taip pat žadama modernizuoti tam tikras Lietuvoje esančias transeuropinio tinklo Rytų–Vakarų transporto koridorių atkarpas. Paskolos grąžinimo laikotarpis – 19 metų²³.

Energetikos ir aplinkos sektoriuje didžiausia paskola paimta 2009 m. Lietuvos Respublikos finansų ministerija pasirašė sutartį su banku dėl 100 mln. € paskolos Lietuvai. Suteiktos paskolos lėšos skirtos visuomeninės paskirties pastatams ir daugiabučiams (pastatytiems iki 1992 m.) atnaujinti, siekiant sumažinti šildymo kaštus ir efektyviai taupyti energijos išteklius. Paskolos grąžinimo laikotarpis – 20 metų. Iš banko gautas lėšas Finansų ministerija pervedė tiesiogiai institucijoms, įstaigoms ir organizacijoms, įgyvendinančioms projektus pagal Valstybės investicijų ir Daugiabučių atnaujinimo (modernizavimo) programas²⁴.

Siūlomi bankiniai produktai

Bankas savo klientams siūlo ilgalaikes paskolas ir garantijas. Atsižvelgiant į NIB misiją, visi banko finansuojami projektai privalo prisidėti prie konkurencingumo stiprinimo ir (arba) aplinkos tausojimo, t.y. dviejų pagrindinių NIB įgaliojimų ramsčių.

Lentelė 19. Paskolos

Paskolos sąlygos	
Tikslinė grupė	bankas teikia paskolas ir garantijas privataus ir viešojo sektoriaus įmonėms, vyriausybėms, savivaldybėms ir finansų įstaigoms.
Dydis	paprastai banko paskolos yra naudojamos finansuoti dideliems projektams, kurių bendra vertė yra didesnė nei 50 mln. €. MVĮ bankas finansuoja per tarpininkus; paprastai paskolos dydis yra 10-100 mln. €; paskola ar garantija paprastai neturi viršyti 50 proc. bendros projekto vertės.
Palūkanų norma	konkurencinga, įvertinus rinkos situaciją; NIB siūlo paskolas ir garantijas komerciškai pagrįstomis bankininkystės sąlygomis, t.y. be subsidijos elemento; NIB nekonkuruoja su privačiais bankais; NIB neteikia subsidijų ar finansinės paramos; fiksuota arba kintančia palūkanų norma; NIB siekia papildyti kitus finansinius šaltinius ir sukurti pridėtinę vertę per ilgalaikį finansavimą ir tarptautinės finansų įstaigos statusą.
Valiuta	klientas gali rinktis tarp pagrindinių konvertuojamų valiutų.
Trukmė	paprastai paskolos suteikiamos turto, sukurto projekto metu, naudingo ekonominio gyvavimo laikotarpiui arba sutarčių užtikrinančių finansavimą laikotarpiui; paskolos trukmė gali siekti iki 25-30 metų, pvz.: vyriausybėms teikiamoms paskoloms arba paskoloms, garantuotoms valstybės (15-25 metų) paskoloms verslui (5-15 metų) VPSP projektams (5-15 metų) MVĮ finansavimui per finansinius tarpininkus (5-12 metų)
Atidėjimo laikotarpis	atidėjimo laikotarpio galimybė analizuojama konkretaus projekto atveju; atidėjimo laikotarpis iki 5 m.
Lėšų panaudojimo	paskolų lėšos gali būti naudojamos bet kokiems su projektu susijusiems kaštams

²³ http://www.nib.int/loans/agreed_loans

²⁴ http://www.finmin.lt/web/finmin/naujienos?erp_item=naujiena_001265

apribojimai	padengti.
Specifiniai reikalavimai projektų turiniui	paskolos teikiamos tik projektams, kurie stiprina konkurencingumą ir tausoja aplinką.
Mokesčiai ir rinkliavos	
Banko marža	nėra informacijos.
Papildomi mokesčiai	mokesčiai apima inter alia įsipareigojimų ir parengimo mokesčius.
Kitos paskolos sąlygos	
Paskolos užtikrinimas	negalima išskirti specifinių paskolos užtikrinimo priemonių, kurių reikalauja bankas. Vertinimas atliekamas konkrečiam projektui ir, remiantis šio vertinimo rezultatais, reikalaujama adekvačių paskolos užtikrinimo priemonių; NIB gali suteikti ir neužtikrintas paskolas sandorio šalims, jei jos turi pakankamą kreditingumą. Tokiu atveju bankas reikalauja papildomų susitarimų tarp sandorio šalių, kurie įtraukiami į paskolos dokumentų paketą.
Techninė pagalba	NIB gali padėti savo klientams su projekto ir struktūrizuotu finansavimu, pavyzdžiui, naudojant viešojo ir privataus sektoriaus partnerystės modelį.

Šaltinis: http://www.nib.int/loans/loan_characteristics

Žemiau pateikiamas tipinio VPSP projekto (*availability based*) finansavimo pavyzdys.

Lentelė 20. VPSP projekto finansavimo pavyzdys

Akcininkų lėšų dalis: 10-15%, bankų paskolos: 90-85%.

Akcininkų lėšos įnešamos prieš paskolų išmokėjimą arba *pro-rata* principu (tačiau tokiu atveju reikalingos papildomos garantijos, užtikrinimo priemonės).

Pagrindinio scenarijaus finansinių prognozių rodikliai:

min. DSCR > 1.20-1.25;

min. LLCR > 1.25-1.30.

Paskolų trukmė: VPSP sutarties trukmė minus 2-3 metai, tačiau ne ilgiau kaip 25-30 metai.

Privalomieji rezervai:

paskolų aptarnavimo (DSRA) – 6 mėnesių;

reinvesticijų (MRA) – 3-4 metams į priekį (pvz. 100%, 75%, 50%, 25% principu).

Garantijos ir saugumo užtikrinimo priemonės:

projekto įmonės (SPV) akcijų įkeitimas;

banko sąskaitų įkeitimas;

teisių į projekto sutartis bei pagal jas gaunamas lėšas, draudimo išmokas įkeitimas;

tiesioginiai susitarimai ir teisė pakeisti įsipareigojimų nevykdančią sutarties šalį.

Šaltinis: „PPP projektų finansavimo galimybės“, Šiaurės Investicijų Bankas (NIB), 2013 m. gegužės 31 d.

2.3.3.1.3 Europos investicijų bankas

Strategija, veikla, veikla Lietuvoje

Europos investicijų bankas (angl. European Investment Bank) (toliau – EIB) remia projektus, kurie daro reikšmingą indėlį į ekonomikos augimą, užimtumą, ekonominę ir socialinę sanglaudą ir aplinkos tvarumą Europoje ir už jos ribų.

EIB teikia finansavimą žinių ekonomikos, TEN-T, konkurencingos ir saugios energetikos, MVĮ ir "mid-caps"²⁵, miestų atnaujinimo, aplinkosaugos, atsinaujinančių energijos išteklių ir energijos efektyvumo bei tvaraus transporto projektams.

Europos investicijų fondas (angl. European Investment Fund) (toliau – EIF) yra EIB grupės dalis, teikianti rizikos kapitalo sprendimus finansų tarpininkams ir taip remiantis MVĮ bei skatinantis Europoje diegti inovacijas.

²⁵ Įmonės turinčios 250-3.000 darbuotojų.

Pagrindiniai banko veiklos ir finansiniai rodikliai pateikiami lentelėje žemiau.

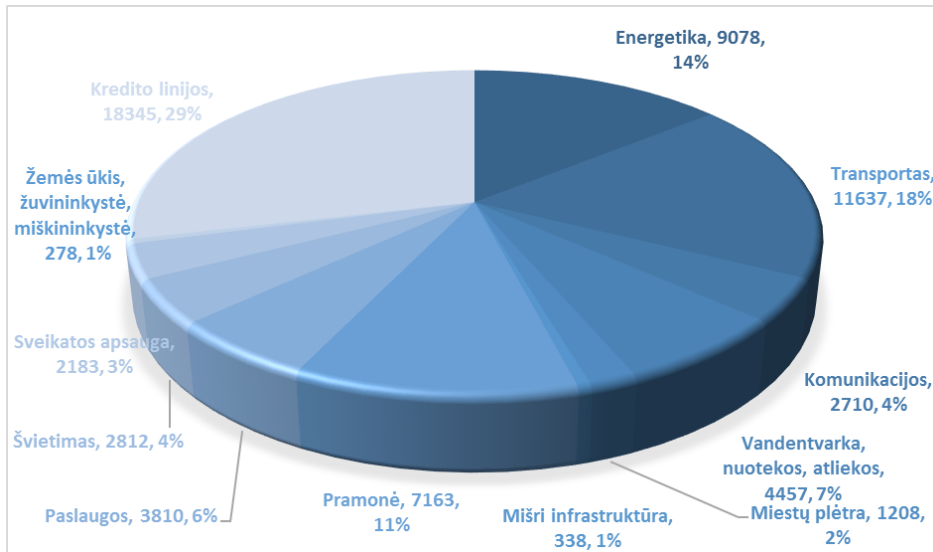
Lentelė 21. Pagrindiniai EIB veiklos ir finansiniai rodikliai.							
Mln. €	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2008-2013
EIB							
Pasirašyta sutarčių (vnt.)	n/d	400	433	453	472	414	2.172
Pasirašyta sutarčių (mln. €)	71.736	52.159	60.880	71.760	79.102	57.625	393.262
Išmokėta lėšų (mln. €)	54.001	51.055	59.881	58.745	54.022	48.614	326.318
Pritrauktas finansavimas ²⁶ (mln. €)	72.134	71.309	76.021	67.024	79.386	59.497	425.371
Turimų paskolų portfelis (mln. €)	428.138	413.374	395.597	360.553	324.150	350.289	-
EIF							
Pasirašyta sutarčių dėl (mln. €):	3.365,8	2.570	2.654	2.839	3.031	2.552	13.646
Kapitalo investicijos (mln. €)	1.468	1.350	-	-	-	-	2.818
Kapitalo investicijos (sutartys vnt.)	90	55	-	-	-	-	145
Garantijų (mln. €)	1.844	1.180	1.461	1.909	2.298	2.143	-
Garantijos (sutartys vnt.)	69	43	47	35	22	20	236
Mikrofinansavimo (mln. €)	53,8	40	77	-	-	-	170,8
Mikrofinansavimas (sutartys vnt.)	26	14	17	-	-	-	57
Rizikos kapitalas (mln. €)	-	-	1.126	930	733	409	3.198
Rizikos kapitalas (sutartys vnt.)	-	-	49	43	39	32	163

Šaltinis: EIB Statistical Report 2013, EIB Statistical Report 2012, EIB Statistical Report 2011, EIB Annual Report 2010 – "Statistical" volume, EIB Annual Report 2009 – "Statistical" volume, EIB Statistical Report 2008.

EIB 2013 m. su Europos Sąjungos valstybėmis narėmis pasirašytų sutarčių pasiskirstymas pagal sektorius pateikiamas paveiksle (žr. Paveikslas žemiau) (investicinės paskolos, skėtinės paskolos ir kredito linijos).

Paveikslas 6. 2013 m. pasirašytų sutarčių pasiskirstymas pagal sektorius (Europos Sąjunga) (mln. €).

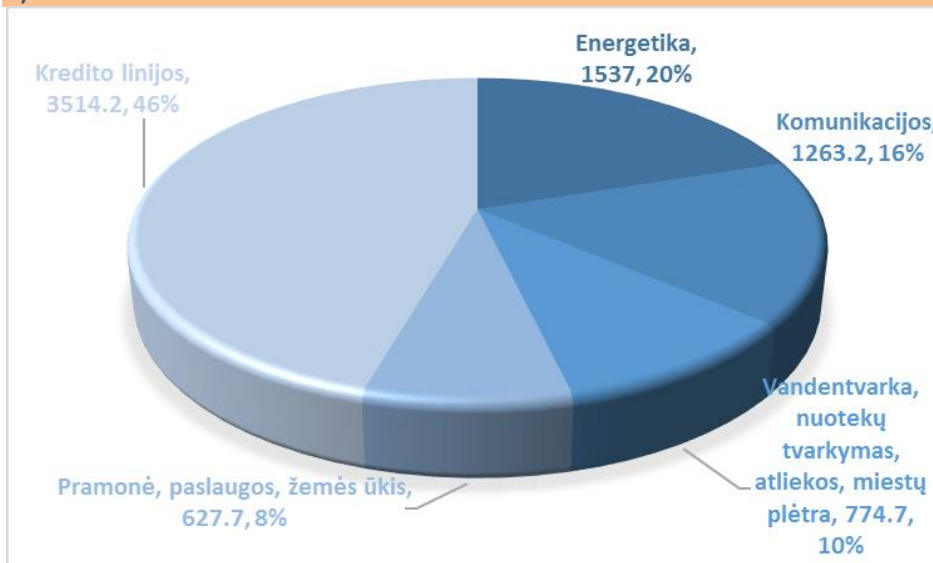
²⁶ Iki apskaitimo sandorių (angl. before swaps)

Šaltinis: EIB Statistical Report 2013

EIB 2013 m. su valstybėmis partnerėmis pasirašytų sutarčių pasiskirstymas pagal sektorius pateikiamas paveiksle (žr. Paveikslas žemiau) (investicinės paskolos, skėtinės paskolos ir kredito linijos).

Paveikslas 7. 2013 m. pasirašytų sutarčių pasiskirstymas pagal sektorius (valstybės partnerės) (mln. €).

Šaltinis: EIB Statistical Report 2013

Kartu su Europos Komisija ir Europos Tarybos Vystymo banku EIB dalyvauja Bendros Europos paramos tvarioms investicijoms į miestų teritorijas (JESSICA) (*angl. Joint European Support for Sustainable Investment in City Areas*) iniciatyvoje. JESSICA finansuoja miestų infrastruktūrą, paveldo arba kultūros vietas, pramoninės paskirties sklypų pakartotinį panaudojimą, naujų komercinių erdvių kūrimą, universitetų pastatus ir energijos efektyvumo didinimą²⁷. Iki 2013 m. pabaigos JESSICA finansavo 18 kontroliuojančiųjų fondų, kuriems

²⁷ http://ec.europa.eu/regional_policy/thefunds/instruments/jessica_lt.cfm#2

skyrė 1,76 mlrd. €. Be to, sukūrė 42 miestų plėtros fondus su 1,56 mlrd. € kapitalu ir finansavo 82 JESSICA vertinimo tyrimus²⁸.

Parama klimato ir aplinkos sričiai apima investicijas į tvarų vandens išteklių valdymą, atsinaujinančius energijos išteklius, ekologišką infrastruktūrą, energiją taupantį būstą.

2013 m. klimato projektai sudarė 27 proc. viso paskolų portfelio: 17,8 mlrd. € skirta klimato kaitą švelninantiems projektams (6,4 mlrd. € atsinaujinančiai energijai, 2,2 mlrd. € energijos vartojimo efektyvumui, 2,5 mlrd. € MTTP, 6,2 mlrd. € tvariam transportui ir 0,5 mlrd. € kitoms sritims), 1,2 mlrd. € buvo skirta prisitaikymo prie klimato kaitos projektams.

2013 m. EIB paskelbė pareiškimą dėl klimato politikos²⁹, kuriame pabrėžė ateities tikslus ir požiūrį į klimato kaitą: pasiūlyti įvairių finansinių priemonių, skirtų tiek klimato kaitą švelninantiems, tiek ir prisitaikymo prie klimato kaitos projektams, paskatinti privataus sektoriaus finansinį dalyvavimą, klimato kaitos elementą įtraukti į visą EIB veiklą, skatinti ir plėsti išorės suinteresuotųjų šalių dalyvavimą. Taip pat parengta nauja EIB „Aplinkos apsaugos ir socialinės politikos vadovo“³⁰ redakcija.

2013 m. EIB rėmė septynis specialiai klimato politikai skirtus akcijų ir obligacijų fondus, investavęs į juos 214 mln. €. Be to, ir toliau valdė kitus strateginės paskirties fondus ir iniciatyvas, pavyzdžiui, Pasaulinį energijos vartojimo efektyvumo ir atsinaujinančiosios energijos fondą (GEEREF), kuris per privačias investicijas teikia pasaulinį rizikos kapitalą energijos vartojimo efektyvumo ir atsinaujinančiosios energijos projektams besivystančiose ir pereinamosios ekonomikos šalyse³¹.

Žemiau pateikiama informacija apie EIB paskolų pasiskirstymą pagal sektorius 2008-2013 m. ES (žr. **Error! Reference source not found.**). Pateikiama informacija tik apie ex-ante vertinimui aktualius sektorius.

Lentelė 22. EIB paskolų pasiskirstymas pagal sektorius 2008-2013 m. ES

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2008-2013
Energetika							
Pasirašyta sutarčių (mln. €)	7.505	10.126	11.557	8.732	6.182	9.078	53.180
Dalis nuo visų pasirašytų sutarčių vertės atitinkamais metais (proc.)	14,6	14,4	18,4	16,2	13,8	14,2	15,25
Transportas							
Pasirašyta sutarčių (mln. €)	13.523	15.694	13.204	14.269	10.075	11.637	78.402
Dalis nuo visų pasirašytų sutarčių vertės atitinkamais metais (proc.)	26,3	22,3	21,0	26,5	22,5	18,2	22,48
Telekomunikacijos							
Pasirašyta sutarčių (mln. €)	1.524	2.638	2.030	1.389	1.467	2.710	11.758

²⁸ Europos investicijų bankas, 2013 m. veiklos ataskaita

²⁹ http://www.eib.org/attachments/strategies/statement_climate_action_en.pdf

³⁰ http://www.eib.org/attachments/strategies/environmental_and_social_practices_handbook_en.pdf

³¹ Europos investicijų bankas, 2013 m. veiklos ataskaita

Dalis nuo visų pasirašytų sutarčių vertės atitinkamais metais (proc.)	3,0	3,7	3,2	2,6	3,3	4,2	3,37
Vandentvarka, nuotekos, atliekos							
Pasirašyta sutarčių (mln. €)	3.404	4.324	1.964	3.681	3.285	4.457	21.115
Dalis nuo visų pasirašytų sutarčių vertės atitinkamais metais (proc.)	6,6	6,1	3,1	6,8	7,3	7,0	6,05
Miestų plėtra							
Pasirašyta sutarčių (mln. €)	3.757	3.999	3.467	1.325	2.387	1.208	16.143
Dalis nuo visų pasirašytų sutarčių vertės atitinkamais metais (proc.)	7,3	5,7	5,5	2,5	5,3	1,9	4,63
Švietimas							
Pasirašyta sutarčių (mln. €)	2.402	2.308	3.965	1.451	1.462	2.812	14.400
Dalis nuo visų pasirašytų sutarčių vertės atitinkamais metais (proc.)	4,7	3,3	6,3	2,7	3,3	4,4	4,13
Sveikatos apsauga							
Pasirašyta sutarčių (mln. €)	874	1.061	3.298	1.309	849	2.183	9.574
Dalis nuo visų pasirašytų sutarčių vertės atitinkamais metais (proc.)	1,7	1,5	5,2	2,4	1,9	3,4	2,74

Šaltiniai: EIB Statistical Report 2013, EIB Statistical Report 2012, EIB Statistical Report 2011, EIB Statistical Report 2010, EIB Statistical Report 2009, EIB Statistical Report 2008.

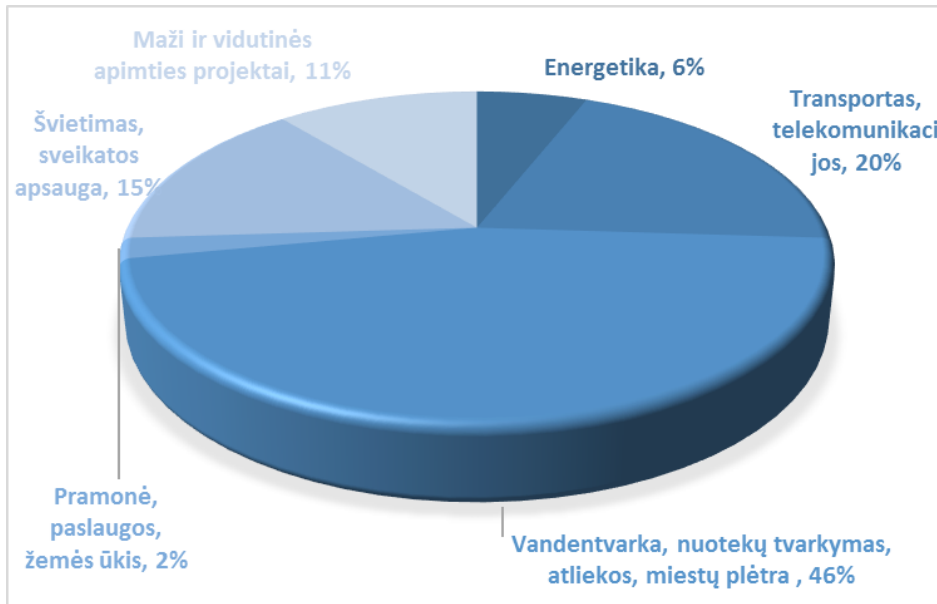
2013 m., vertinant absoliučiais skaičiais, išaugo finansavimas energetikos, telekomunikacijų, vandentvarkos, nuotekų, atliekų, švietimo ir sveikatos apsaugos sektoriuose, sumažėjo – miestų plėtros sektoriuje. Matomi svyravimai gali būti nulemti geresnės kokybės projektų pasiūlos konkrečiais metais, taip pat bendros EIB skolinimo apimtys svyravimų.

Veikla Lietuvoje

2009 – 2013 m. EIB Lietuvai suteikė beveik 1,5 mlrd. € paskolų³². Paskolų pasiskirstymas pagal sektorius pateikiamas paveiksle (žr. Paveikslas žemiau).

Paveikslas 8. EIB paskolų pasiskirstymas pagal sektorius

³² Europos investicijų bankas, EIB Lietuvoje 2009-2013 metais, 2014 m. vasario mėn.

Šaltinis: Europos investicijų bankas, EIB Lietuvoje 2009-2013 metais, 2014 m. vasario mėn.

Per penkerius metus svarbiausi EIB projektai Lietuvoje buvo paskolos, kuriomis buvo finansuojamos viešojo sektoriaus investicijos į infrastruktūrą, transporto, vandentvarkos ir nuotekų tvarkymo, sveikatos apsaugos ir švietimo sritis. Lėšos miestų plėtrai Lietuvoje buvo skirtos per JESSICA iniciatyvą. Įgyvendinant JESSICA programą, atnaujinti daugiabučiai Vilniuje, studentų bendrabučiai, sutaupyta daug energijos išteklių ir pagerinta gyventojų gyvenimo kokybė.

2013 m. pasirašytos septynios sutartys. 2013 m. EIB skyrė 87 mln. € paskolą naujos suskystintųjų gamtinių dujų (SGD) importo infrastruktūros statybai ir veiklai Klaipėdos uoste finansuoti („Gas import facility Lithuania“). Šios investicijos yra svarbios Lietuvai siekiant užtikrinti energijos tiekimo patikimumą, jo diversifikavimą ir atsarginį aprūpinimą, jei sutriktų dujų tiekimas³³.

Taip pat buvo pasirašytos sutartys dėl projektų: „Lithuanian railways rolling stock“ (50 mln. €), JHF LT Šiaulių bankas III (40 mln. €), „Nordea loan for SMEs“ (20 mln. €), JHF LT-VIPA-CPMA (20 mln. €), JHF LT-VIPA-CPMA II (10 mln. €), „Pohjola bank loan for SMEs and mid-caps“ (5 mln. €). Pasirašyta viena sutartis dėl kapitalo investicijų – Practica Venture Capital KUB (3,6 mln. €)³⁴.

2012 m. buvo pasirašyta viena 3,2 mln. € vertės sutartis („R&D relating to automobile parts designed to reduce weight and emissions and improve safety“ CIE Automotive SA). Suteiktos keturios garantijos – SIA Unicredit Leasing LT (6 mln. €), SEB Bankas Lithuania (10 mln. €), Šiaulių bankas (10 mln. €) ir SEB Bankas Lithuania (10 mln. €). Taip pat pasirašytos dvi sutartys dėl kapitalo investicijų – Practica Seed/Venture Capital (17 mln. €) ir LitCapital I (3,5 mln. €)³⁵.

Informacija apie EIB³⁶ veiklą Lietuvoje 2008-2013 m. pateikiama lentelėje žemiau.

³³ Europos investicijų bankas, EIB Lietuvoje 2009-2013 metais, 2014 m. vasario mėn.

³⁴ EIB Statistical Report 2013

³⁵ EIB Statistical Report 2012

³⁶ Taip pat EIF.

Lentelė 23. EIB veikla Lietuvoje 2008-2013 m

Mln. € / vnt.	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2008-2013
Paskolos (mln. €)	232	3,2	10,5	47	1.169	10	1.472
Individualios paskolos (mln. €)	137 ³⁷	3,2	-	20	1.154	-	1.314,2
Kredito linijos (mln. €)	95	-	10,5	27	15	10	157,5
Paskolų skaičius (vnt.)	7	1	2	2	4	1	17
Garantijos (mln. €)	-	36	22	72	75	-	-
Garantijų skaičius (vnt.)	-	4	3	2	1	-	10
Mikrofinansavimas (mln. €)	-	-	5	-	-	-	5
Sutarčių skaičius (vnt.)	-	-	1	-	-	-	1
Kapitalo investicijos (mln. €)	3,6	20,5	-	36	-	-	60,1
Sutarčių skaičius (vnt.)	1	2	-	3	-	-	6

Šaltinis: EIB Statistical Report 2013, EIB Statistical Report 2012, EIB Statistical Report 2011, EIB Annual Report 2010 – "Statistical" volume, EIB Annual Report 2009 – "Statistical" volume, EIB Statistical Report 2008.

Siūlomi bankiniai produktai

Pagrindinis EIB produktas yra paskolos. Jos sudaro maždaug 90 proc. banko įsipareigojimų³⁸. EIB taip pat finansuoja kompleksines ilgalaikes programas pagal „skėtines“ paskolas. Šios paskolos finansuoja eilę projektų: pastaruoju metu dažniausiai infrastruktūros, energetinio efektyvumo, atsinaujinančių energijos išteklių transporto ir miestų plėtros sektoriuose³⁹.

Lentelė 24. EIB produktai

Paskolos sąlygos	
Tikslinė grupė	tiesiogiai, tiek privatus, tiek viešasis sektorius.
Projekto dydis	daugiau nei 25 mln. €.
Paskolos dydis	iki 50 proc. projekto vertės; paprastai paskola siekia apie 1/3 projekto vertės.
Palūkanų norma	bankas yra pelno nesiekianti, orientuota į politinių tikslų siekimą institucija; EIB teikia lengvatines paskolas; palūkanų norma gali būti fiksuota, peržiūrima arba konvertuojamoji (t.y. palūkanų normos formulė gali būti peržiūrima tam tikrais iš anksto apibrėžtais laikotarpiais).
Specifiniai reikalavimai projektų turiniui	projektas privalo atitikti EIB skolinimo tikslus ir būti ekonomiškai, finansiškai, techniškai ir aplinkosaugos požiūriu patikimas.
Valiuta	paprastai paskolos suteikiamos eurais, tačiau taip pat gali būti teikiamos GBP, USD, JPY, SEK, DKK, CHF, PLN, CZK ir HUF ir kitomis valiutomis.
Atidėjimo laikotarpis	analizuojama konkreto projekto atveju; atidėjimo laikotarpis paskolos grąžinimui gali būti skiriamas projekto statybų etape.
Mokesčiai ir rinkliavos	
Mokesčiai	tam tikrais atvejais reikalaujama mokesčių, susijusių su projekto vertinimu, teisinėmis paslaugomis, įsipareigojimu, nepanaudojimu ir pan.
Kitos sąlygos	finansavimo sąlygos priklauso nuo investicijų tipo ir trečiųjų šalių pasiūlyto

³⁷ Investicinės paskolos arba skėtines paskolas (*angl. Investment loans or Framework loans*).

³⁸ <http://www.eib.org/products/index.htm>

³⁹ <http://www.eib.org/products/loans/index.htm>

	paskolos užtikrinimo (bankai ar bankų sindikatai, kitos finansų institucijos ar motininės įmonės).
Paskolos mokėjimas	paprastai paskolos gražinamos mokant du arba vieną kartą per metus.

Saltinis: <http://www.eib.org/products/loans/index.htm>

EIB taip pat gali teikti papildomą paramą prioritetiniams projektams, panaudodamas aukštesnės rizikos priemones nei įprastai.

Parama teikiama per Struktūruotą finansinę priemonę (*angl. Structured Finance Facility (SFF)*) ir apima tokias priemones kaip privilegijuotąsias paskolas ir garantijas dėl rizikų, galinčių pasireikšti iki projekto užbaigimo, taip pat ankstyvasias veiklos vykdymo rizikas, subordinuotas paskolas ir garantijas, reitinguojamas aukščiau už akcininkų subordinuotas skolas, „*mezzanine*“ finansavimą, su projektu susijusias išvestines finansines priemones⁴⁰.

EIB gali suteikti garantijas dideliems ir mažiems projektams, kad jie taptų patrauklesni investuotojams, garantijas privilegijuotoms ir subordinuotoms paskoloms arba standartinė forma, arba kaip finansinių įsipareigojimų (*angl. debt service*) garantija⁴¹.

Bankas taip pat investuoja į organizacijų/įmonių nuosavą kapitalą (tame tarpe rizikos kapitalo investicijos), į projektus arba fondus. EIB investuoja į infrastruktūrą, aplinkosaugą, energetinį efektyvumą ir atsinaujinančius energijos išteklius, miestų plėtrą⁴².

Pasinaudodama rizikos kapitalo priemone EIB finansuoja rizikos kapitalo fondus ir saugumo paketus fondams, taip pat suteikia tikslines ir subordinuotas paskolas⁴³.

EIB taip pat finansuoja mikrofinansų institucijas, lėšų teikėjus ir kitus šio sektoriaus žaidėjus, finansuojančius specifinius rinkos trūkumus ir siūlančius sprendimus mikro, mažoms ir vidutinėms įmonėms. 2011 m. pabaigoje EIB grupė 60-iai mikrofinansų projektų ir tarpininkų buvo suteikusi 548 mln. € finansavimą.

Mikrofinansų institucijoms parama teikiama paskolų, garantijų ir kapitalo forma. EIB teikia tiesiogines paskolas arba netiesiogiai finansuoja per specialius tarpininkus⁴⁴.

Strateginės infrastruktūros srityse, t.y. moderni uostų infrastruktūra, patikima ir ekologiška energija, geležinkelių transporto koridoriai, saugūs oro uostai, regioninio vystymosi infrastruktūra, efektyvūs elektros perdavimo tinklai, konkurencingas energijos tiekimas, tvari miestų infrastruktūra, saugus kelių transportas, EIB be finansavimo siūlo techninę pagalbą ir konsultacines paslaugas per JASPERS iniciatyvą tam, kad būsima infrastruktūra būtų vystoma tvariai.

2013 m. EIB kartu su Europos Komisija pradėjo projektų obligacijų iniciatyvos bandomąjį etapą. Šios rizikos pasidalijimo priemonės tikslas — sudaryti sąlygas projekto įmonėms išleisti skolos kapitalo rinkų investuotojams patrauklias projekto obligacijas TEN-T, TEN-E, telekomunikacijų ir plačiajuosčio ryšio tinklų sektoriuose. Projektų obligacijomis siekiama padėti projektus įgyvendinančioms įmonėms pačioms leisti investicinio reitingo obligacijas. Naudojant Europos Komisijos ir EIB sukurtą rizikos pasidalijimo priemonę,

⁴⁰ <http://www.eib.org/products/sff/index.htm>

⁴¹ <http://www.eib.org/products/guarantees/index.htm>

⁴² http://www.eib.org/products/equity_funds/index.htm

⁴³ http://www.eib.org/products/venture_capital/index.htm

⁴⁴ <http://www.eib.org/products/microfinance/index.htm>

pirmaeilių obligacijų kredito reitingas galėtų padidėti iki tokio lygio, kad būtų pritraukta institucinių investuotojų. Daugiausia dėmesio skiriama papildomų lėšų pritraukimui kapitalo rinkose. Bandomuoju laikotarpiu iš ES biudžeto skirta 230 mln. € garantinių lėšų investicijoms į infrastruktūrą transporto, energetikos ir ryšių sektoriuose. Tai turėtų sudaryti sąlygas EIB finansuoti infrastruktūros projektus, kurių vertė lyginant tris sektorius didesnė kaip 4 mlrd. €.

2013 metais finansuoti pirmieji du Projektų obligacijų iniciatyvos projektai (Didžiojo Gabardo jūros vėjo energijos perdavimo jungtis (Jungtinė Karalystė)⁴⁵ ir A11 greitkelio jungtis (Belgija)⁴⁶). Pirmosios dvi projektų obligacijų emisijos Ispanijoje ir Jungtinėje Karalystėje parodė ne tik rinkos pajėgumą, bet ir teigiamą EIB dalyvavimo poveikį nustatant kainą ir pristatant didelius kapitalo projektus⁴⁷.

2.3.3.1.4 Europos Tarybos vystymo bankas

Strategija, veikla, veikla Lietuvoje

Europos Tarybos vystymo banko (*angl. Council of Europe Development Bank*) (toliau – CEB) tikslas – įgyvendinti Europos Tarybos solidarumo politiką finansuojant projektus, skatinančius tvarų ir tolygų augimą.

Bankas veiklą vykdo trijose srityse: skatina socialinę integraciją, viešąją infrastruktūrą, turinčią socialinį elementą, ir aplinkos apsaugą.

Socialinės integracijos srityje bankas vykdo projektus, susijusius su pabėgėliais, migrantais ir tremtiniais, socialiniu būstu, darbo vietų kūrimu ir išsaugojimu bei gyvenimo sąlygų miestuose ir kaimo vietovėse gerinimu. Aplinkosaugos srityje CEB sistemškai reaguoja į stichines nelaimes ir ekologines katastrofas, skatina gamtos, istorinio ir kultūrinio paveldo apsaugą. CEB dirba su viešosios infrastruktūros projektais sveikatos apsaugos, švietimo ir mokslo, administracinių ir teisminės valdžios paslaugų srityse.

CEB 2010-2014 m. plėtros plane nustatytos šios strateginės kryptys:

- didinti veiklos apimtį;
- didinti paramą tikslinėms valstybėms⁴⁸;
- teikti pirmenybę infrastruktūros, prisidedančios prie socialinės sanglaudos, finansavimui;
- stiprinti partnerystę su Europos Sąjunga ir valstybėmis donorėmis⁴⁹.

Banko tikslinė grupė yra 21 Centrinės, Rytų ir Pietų Europos valstybė. Šioms valstybėms teikiamas prioritetas, tačiau banko finansavimas neapsiriboja vien tik jomis.

Pagrindiniai banko veiklos ir finansiniai rodikliai pateikiami lentelėje žemiau.

⁴⁵ <http://www.eib.europa.eu/projects/press/2013/2013-204-institutional-investor-support-for-greater-gabbard-offshore-transmission-link-encouraged-by-first-use-of-project-bond-credit-enhancement-scheme-in-uk.htm>

⁴⁶ <http://www.eib.europa.eu/projects/press/2014/2014-066-eib-backs-a11-belgian-motorway-link.htm>

⁴⁷ Europos investicijų bankas, 2013 m. veiklos ataskaita.

⁴⁸ Albanija, Bosnija ir Hercegovina, Bulgarija, Kroatija, Kipras, Čekija, Estija, Gruzija, Vengrija, Makedonija, Latvija, Lietuva, Malta, Juodkalnija, Moldova, Lenkija, Slovakija, Rumunija, Serbija, Slovėnija, Turkija.

⁴⁹ CEB Development Plan 2010-2014

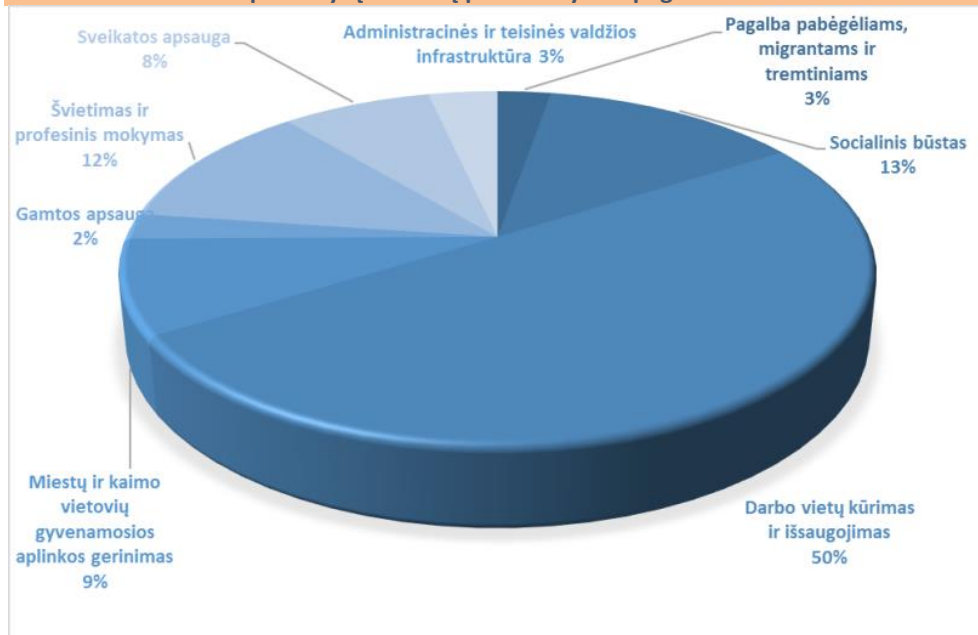
Lentelė 25. Pagrindiniai CEB veiklos ir finansiniai rodikliai.

Mln. € / Vnt.	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2008-2013
Patvirtinta projektų (mln. €)	1.861	2.665	2.267	2.110	1.798	2.274	12.975
Projektų skaičius (vnt.)	36	36	31	34	28	38	206
Prisiimta finansinių įsipareigojimų (mln. €)	1.958	2.050	2.311	1.798	1.019	2.262	-
Išmokėta lėšų (mln. €)	1.505	1.806	1.782	1.855	1.584	1.845	10.377
Turimų paskolų portfelis (mln. €)	12.423	12.198	11.988	12.075	12.131	12.582	-

Šaltinis: CEB Annual Report 2013, CEB Annual Report 2012, CEB Annual Report 2011, CEB Annual Report 2010, CEB Annual Report 2009, CEB Annual Report 2008.

2013 m. pasirašytų sutarčių pasiskirstymas pagal sektorius pateikiamas paveiksle (žr. Error! Reference source not found.).

Paveikslas 9. 2013 m. pasirašytų sutarčių pasiskirstymas pagal sektorius.

Šaltinis : <http://www.coebank.org/Contenu.asp?arbo=90&theme=2>

Žemiau pateikiama informacija apie CEB paskolų pasiskirstymą pagal sektorius 2008-2013 m. ES (žr. lentelę žemiau). Pateikiama informacija tik apie ex-ante vertinimui aktualius sektorius.

Lentelė 26. CEB projektų pasiskirstymas pagal sektorius 2009-2013 m.

Sektorius	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2009-2013
Socialinis būstas mažas pajamas gaunantiems žmonėms							
Pasirašytų sutarčių vertė (mln. €)	470	342	319	222	222	300	1.653
Pasirašyta sutarčių (vnt.)	n/d	5	6	6	3	2	-
Miesto ir kaimo vietovių plėtra							
Pasirašytų sutarčių vertė (mln. €)	473	384	279	279	294	199	1.629

Pasirašyta sutarčių (vnt.)	n/d	11	7	9	9	-
Aplinkos apsauga						
Pasirašytų sutarčių vertė (mln. €)	390	315	180	62	53	1.000
Pasirašyta sutarčių (vnt.)	n/d	8	5	3	4	-
Istorinio ir kultūros paveldo objektų apsauga ir rekonstrukcija						
Pasirašytų sutarčių vertė (mln. €)	3	5	11	16,8	0	35,8
Pasirašyta sutarčių (vnt.)	1	1	2	1	0	5
Sveikatos apsauga						
Pasirašytų sutarčių vertė (mln. €)	235	163	129	256	173	956
Pasirašyta sutarčių (vnt.)	n/d	5	4	3	3	-
Švietimas ir profesinis mokymas						
Pasirašytų sutarčių vertė (mln. €)	716	228	208	0	186	1.338
Pasirašyta sutarčių (vnt.)	n/d	6	3	0	5	-
Administracinės ir teisinės valdžios paslaugos						
Pasirašytų sutarčių vertė (mln. €)	26	181	119	52	80	458
Pasirašyta sutarčių (vnt.)	3	4	4	2	2	15

Šaltinis: CEB Annual Report 2013, CEB Annual Report 2012, CEB Annual Report 2011, CEB Annual Report 2010, CEB Annual Report 2009.

2013 m. išaugo finansavimas socialinio būsto mažas pajamas gaunantiems žmonėms, švietimo ir profesinio mokymo, administracinės ir teisinės valdžios paslaugų srityse, sumažėjo – sveikatos apsaugos, istorinio ir kultūros paveldo objektų apsaugos ir rekonstrukcijos, aplinkos apsaugos, miesto ir kaimo vietovių plėtros srityse. Matomi svyravimai gali būti nulemti geresnės kokybės projektų pasiūlos konkrečiais metais, taip pat bendros EIB skolinimo apimtys svyravimų.

Kartu su Europos Komisija ir EIB CEB dalyvauja Bendros Europos paramos tvarioms investicijoms į miestų teritorijas (JESSICA) (*angl. Joint European Support for Sustainable Investment in City Areas*) iniciatyvoje⁵⁰.

Veikla Lietuvoje

Lietuva CEB nare tapo 1996 m. 2010-2013 m. Lietuvoje projektų patvirtinta nebuvo. 2013 m. buvo išmokėti 47 mln. €. Informacija apie patvirtintų projektų ir išmokėtų lėšų skaičių Lietuvoje 2008-2013 m. pateikiama lentelėje (žr. Lentelę žemiau).

Lentelė 27. Patvirtinta projektų ir išmokėta lėšų Lietuvoje 2008-2012 m.

Mln. €	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2008-2013
Patvirtinta projektų	-	130,0	-	-	-	-	130,0
Išmokėta lėšų	-	28,0	-	-	55,0	47,0	

Šaltinis: CEB – Annual Report 2013, Annual Report 2012, CEB – Annual Report 2011, CEB – Annual Report 2010, CEB – Annual Report 2009, CEB – Annual Report 2008.

2009 m. Lietuvos Respublikos finansų ministerija pasirašė sutartį su CEB dėl ilgalaikės 130 mln. € paskolos Lietuvai, skirtos bendrafinansuoti valstybės investicijas į socialinės

⁵⁰ <http://www.coebank.org/Contenu.asp?arbo=94&theme=2&ChangeLangue=EN>

infrastruktūros plėtros projektus. Paskolos grąžinimo laikotarpis – 15 metų. Paskola teikiama dalimis, kiekvieną kartą bankui nustatant konkrečią palūkanų normą. 2009 m. buvo pasiskolinta 28 mln. eurų, už šią sumą mokant 4,7 proc. palūkanų⁵¹.

2009 m. CEB kartu su Lietuvos Respublikos Vyriausybe patvirtino programą (74 mln. €), skirtą investicijoms į viešąją infrastruktūrą per Lietuvos nacionalinę investicijų programą 2009-2011 m. Taip pat CEB kartu su Lietuvos Respublikos Vyriausybe patvirtino 33 mln. € programą, skirtą mokyklų pastatų atnaujinimui, įskaitant ir mokyklinių autobusų įsigijimą.

Taip pat 2009 m. buvo patvirtinta nauja programa (10 mln. €) Estijai, Latvijai ir Lietuvai per Skandinaviska Enskilda Banken Group AB (SEB) (Švedija), skirta projektams atliekų surinkimo ir tvarkymo, nuotekų šalinimo tinklų modernizavimo ir energetinio efektyvumo gyvenamuosiuose namuose projektams, bei 5 mln. € programa viešųjų paslaugų pastatų atnaujinimui ir greitosios pagalbos ir policijos mašinų įsigijimui.

Siūlomi bankiniai produktai

Bankas savo klientams siūlo ilgalaikes paskolas ir garantijas, taip pat įnašus iš patikos sąskaitų, kuriais finansuoja projekto įgyvendinimą.

Paskolos

Pagrindinė banko veikla yra paskolos. CEB gali finansuoti individualius projektus arba paskolų programas, kurios gali apimti vieną arba keletą sektorių. Paskolos gali būti suteikiamos banko narėms, bet kokiam juridiniam asmeniui, patvirtintam konkrečios valstybės narės, kuri taip pat laiduoja už skolą, bet kokiam juridiniam asmeniui, patvirtintam banko narės, jei banko Administracinė taryba patvirtina, jog paskola turi tinkamas garantijas.

Lentelė 28. Paskolos sąlygos

Paskolos sąlygos	
Tikslinė grupė	vyriausybės, vietos ir regionų valdžios institucijos, privačios ar valstybinės finansų įstaigos; bankas tiesiogiai nefinansuoja fizinių asmenų.
Dydis	paprastai CEB finansavimas neviršija 50 proc. visų tinkamų projekto išlaidų; išskirtiniais atvejais finansavimas gali siekti iki 90 proc., ypač tikslinėse valstybėse.
Palūkanų norma	CEB pritraukia lėšas geriausiomis sąlygomis, tuo metu esančiomis kapitalo rinkose. Šios sąlygos perduodamos skolininkams, taikant mažiausią galimą maržą, į kurią taip pat įeina banko veiklos išlaidos; bankas neteikia subsidijų; fiksuota arba kintančia palūkanų norma; išskirtiniais atvejais paskola gali būti derinama su palūkanų normos subsidijomis.
Valiuta	paprastai paskolos išduodamos eurais, tačiau, priklausomai nuo konkrečių aplinkybių, gali būti išduodamos ir kita valiuta.
Atidėjimo laikotarpis, mokėjimų pradžia	analizuojama konkretaus projekto atveju.
Kitos paskolos sąlygos	
Techninė parama	projektui gali būti teikiama techninė parama.
Rizikų vertinimas	esant poreikiui bankas vertina ne tik skolininko, bet ir laiduotojo kreditingumą.
Paskolos užtikrinimas	bankui pareikalavus, skolininko įsipareigojimai turi būti užtikrinti trečiosios

⁵¹ http://www.finmin.lt/web/finmin/naujienos?erp_item=naujiena_001152

	šalies. Laiduotoju gali būti valstybė narė, vyriausybės institucija, finansų įstaiga arba kitas viešasis arba privatus juridinis asmuo, patvirtintas CEB.
Projekto priežiūra	projektui prasidėjus bankas atlieka nuolatinės priežiūros procedūras ir patikras vietoje.
Paskolos mokėjimas	paskolos išmokamos mažiausiai dviem dalimis, įvertinant a) esamą projekto situaciją / pažangą; b) projekto / skolininko lėšų įsisavinimo pajėgumus.

Šaltinis: CEB, Loan and Project Financing Policy; CEB, Handbook for the Preparation and Monitoring of Projects

Garantijos

Bankas teikia garantijas finansų įstaigoms, patvirtintoms banko narių gauti paskolas, skirtas įgyvendinti banko tikslus. Kiekvienu atveju vertinama konkreti situacija.

Patikos sąskaitos

Bankas gali atidaryti ir naudoti patikos sąskaitas savo veikloje. Patikos sąskaitos gali būti naudojamos teikiant palūkanų subsidijas paskoloms, suteiktoms CEB, arba teikiant subsidijas investicijoms arba techninei paramai. Patikos sąskaitos ištekliai gali būti naudojami projektams, turintiems ženklų socialinį poveikį ir įgyvendinamiems nustatytoje valstybėje.

2.3.4 Kultūros sektoriaus investicijų pasiūlos analizė

Finansavimo šaltiniai kultūros sektoriaus projektams

Lentelė 29. Apibendrinta informacija apie viešąsias investicijas kultūros srityje 2007-2013 m.

	2007–2013	
	(tūkst. EUR)	(proc.)
Parama kultūros infrastruktūros plėtrai	444.206	56%
Parama kultūrinei ir kūrybinei veiklai	347.117	44%
IŠ VISO	791.323	100%

Kultūros sektoriaus finansavimas 2014-2020 m. programavimo laikotarpiu

Valstybės biudžeto planuojamos investicijos į kultūros infrastruktūrą, numatytos Valstybės investicijų programoje.

Remiantis kartu su 2013 m. gruodžio 12 d. priimtu Valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymu patvirtinta Valstybės investicijų 2014-2016 metų programa, per VIP 2014 m. planuojama skirti 28,3 mln. EUR, 2015 m. – 24,1 mln. EUR, 2016 – 24 mln. EUR kultūros infrastruktūros vystymui (ES paramos lėšos čia nėra įskaičiuotos). Kultūros sektoriaus finansavimas biudžeto lėšomis ir toliau bus įgyvendinamas per tarpinstitucines (Kultūros centrų 2007-2020 m. modernizavimo programa, Regionų kultūros plėtros 2012-2020 m. programa, Muziejų modernizavimo 2007-2015 m. programa) bei Kultūros ministerijos programas,

Kultūros srities finansavimas ES paramos (struktūrinių fondų) lėšomis

2014-2020 m. Europos Sąjungos struktūrinių fondų investicijų veiksmų programos (toliau – Veiksmų programa) projekte, pagrindinės investicijos į kultūros infrastruktūrą numatomos pagal šiuos prioritetus:

5.4. INVESTICINIS PRIORITETAS : Kultūros ir gamtos paveldo apsauga, propagavimas ir vystymas (6c)

UŽDAVINYS: Padidinti kultūros ir gamtos paveldo aktualumą, lankomumą ir žinomumą, visuomenės informuotumą apie juos supančią aplinką

Lentelė 30. ERPF specifiniai programos rezultato rodikliai

ERPF specifiniai programos rezultato rodikliai								
N r.	Rodiklio pavadinimas	Rodiklio matavimo vienetai	Regiono kategorija	Pradinė reikšmė	Pradinės reikšmės metai	Siektina reikšmė (2023)	Duomenų šaltinis	Atsiskaitymo dažnumas
1.	Gerai informuotų apie aplinkos išteklius šalies gyventojų dalis	Proc.	Mažiau išsivystęs	55	2011	65	Eurobarometro metras	Du kartus per laikotarpį
2.	Turistų skaičiaus padidėjimas prioritетiniuose turizmo plėtros regionuose	Proc.	Mažiau išsivystęs	0	2014	15	Apgyvendinimo įstaigos	Kartą per metus

Investicinio prioriteto įgyvendinimo veiklos

- Saugomų teritorijų tvarkymas, pritaikymas lankymui ir propagavimas. Numatoma skirti paramą saugomų teritorijų ir jose esančių kultūros ir gamtos paveldo objektų tvarkymui, pažinimui ir jų apsaugai reikalingų lauko informacinių sistemų įrengimui, lankytojų centrų, gamtos mokyklų – edukacinių centrų su vidaus ir išorės ekspozicijomis įrengimui, taip pat saugomų teritorijų lankymo ir poilsio infrastruktūros plėtrai bei rinkodarai, siekiant sudaryti galimybę visuomenei pasiekti visus svarbiausius išskirtinę vertę formuojančius gamtos objektus, juos pažinti ir atsakingai leisti laiką gamtoje.
- Aplinkosauginių-rekreacinių objektų infrastruktūros tobulinimas. Numatomas Lietuvos zoologijos sodo, gamtos muziejų ir kitų aplinkosauginių – rekreacinių objektų modernizavimas, didinant jų patrauklumą, lankomumą ir šviečiamąjį/edukacinį poveikį, kas taip pat iš dalies prisidės prie regionų ekonominės plėtros ir/ar integruotų regiono investicijų planų įgyvendinimo.
- Bus vykdomas kultūros paveldo objektų kompleksiškas sutvarkymas ir pritaikymas kultūros, edukacinėms, ekonominėms ir socialinėms reikmėms, inovatyviai panaudojant jų socialinį ir ekonominį potencialą. Pritaikius pastatus naudojimui bus padidintas jų patrauklumas ir ekonominis gyvybingumas. Koordinuojant šias investicijas su regioninės plėtros, o ypač – ITI strategijomis, bus užtikrintas jų kompleksiškas ir papildomas.
- Numatoma finansuoti prioritетinių turizmo plėtros regionų, produktų ir trasų rinkodaros veiklas. Rinkodaros veiklų efektyvumui užtikrinti bus finansuojamos turizmo įvaizdžio ir įgyvendinamų rinkodaros priemonių efektyvumo tyrimai. Taip pat planuojama sukurti turizmo objektų, maršrutų ir trasų ženklavimo sistemą

(informaciniai stendai, ženklai, užrašai, nuorodos ir kt.), kurios dėka bus sudarytos sąlygos turistams ir lankytojams lengvai orientuotis ir gauti visą reikalingą informaciją, susijusią su turizmo ištekiais. Informacinė infrastruktūra bus plėtojama išnaudojant regioninio bendradarbiavimo galimybes ir įgyvendinant darnios turizmo plėtros principus.

Lentelė 31. ERPF bendrieji ir specifiniai produkto rodikliai

ERPF bendrieji ir specifiniai produkto rodikliai							
Nr.	Rodiklio pavadinimas	Matavimo vienetai	Fondas	Regiono kategorija	Siektina reikšmė (2023)	Duomenų šaltinis	Atsiskaitymo dažnumas
1.	Numatomo apsilankymų remiamuose kultūros ir gamtos paveldo objektuose bei turistų traukos vietose skaičiaus padidėjimas	Apsilankymai per metus	ERPF	Mažiau išsivystęs	220 000	Duomenys iš projektų	Kartą per metus
2.	Sutvarkyti, įrengti ir pritaikyti lankymui gamtos ir kultūros paveldo objektai ir teritorijos	Skaičius	ERPF	Mažiau išsivystęs	165	Duomenys iš projektų	Kartą per metus
4.	Turizmo maršrutai, kuriuose įrengta turizmo informacinė infrastruktūra (informaciniai ženklai)	Skaičius	ERPF	Mažiau išsivystęs	6	Duomenys iš projektų	Kartą per metus

Šio uždavinio Kultūros ministerijos koordinuojamoms priemonėms įgyvendinti iš ERPF numatoma skirti 86,8 mln. EUR.

7.1. INVESTICINIS PRIORITETAS. Užimtumą skatinančio ekonomikos augimo kuriant vidinį potencialą rėmimas kaip dalis konkrečioms sritims skirtos teritorinės strategijos, įskaitant nuosmukį patiriančių pramoninių regionų pertvarkymą ir specifinių gamtos ir kultūros išteklių prieinamumo bei naudojimosi jais gerinimą (8b)

7.1.1. KONKRETUS UŽDAVINYS. Padidinti ūkinės veiklos įvairovę ir pagerinti sąlygas investicijų pritraukimui, siekiant kurti naujas darbo vietas tikslinėse teritorijose (miestuose)

7.1. Investicinio prioriteto įgyvendinimo veiklos

- Viešųjų erdvių modernizavimas, kuriant papildomus ar naujus miestų traukos centrus ar stiprinant esamus: tam panaudojant vietovės identitetą formuojančius gamtinio karkaso, kultūros paveldo, urbanistinių struktūrų ir kraštovaizdžio elementus, svarbią vietos bendruomenei, miesto bei regiono gyventojams kultūros infrastruktūrą. Siekiama kurti vietinę paklausą, skatinti papildomus lankytojų srautus, formuojant paklausą vietos verslams, didinant patrauklumą investicijoms, verslo plėtrai, naujų darbo vietų kūrimui.
- Neišnaudotos, apleistos infrastruktūros ir teritorijų konversija pritaikant jas naujai komercinei veiklai, gyvenamajai statybai, socialinei infrastruktūrai, bendruomenių veiklai, netradicinių erdvių pritaikymas kultūros veikloms (įskaitant taršos likvidavimą ar aplinką žalojančių pastatų ir statinių griovimą, kur reikalinga). Bus skatinamos investicijos į apleistas teritorijas ir nenaudojamą infrastruktūrą, jos pritaikymą

veikloms, kurios sudarys sąlygas naujiems socialinės ir ekonominės plėtros židiniams šiose teritorijose ir sudarys prielaidas privačioms investicijoms (sukuriant tam palankią infrastruktūrą);

Lentelė 32. ERPF bendrieji ir specifiniai programos produkto rodikliai

ERPF bendrieji ir specifiniai programos produkto rodikliai							
Nr.	Rodiklio pavadinimas	Matavimo vienetai	Fondas	Regiono kategorija	Siektina reikšmė (2023)	Duomenų šaltinis	Atsiskaitymo dažnumas
2.	Sukurtos arba atnaujintos atviros erdvės miestų vietovėse	m ²	ERPF	Mažiau išsivystęs	6 000 000	Duomenys iš projektų	Kartą per metus

Papildomai, investicijos į kultūros paveldo ir kultūros infrastruktūros objektus yra numatomos pagal:

- 2.3. investicinį prioritetą „Taikomųjų IRT e. valdžios, e. mokymosi, e. įtraukties, e. kultūros ir e. sveikatos programų tobulinimas“,
- 9.1. investicinį prioritetą „Investicijos į sveikatos ir socialinę infrastruktūrą, kuria prisidedama prie nacionalinės, regionų ir vietos plėtros, su sveikatos būkle susijusios nelygybės mažinimo, socialinės įtraukties skatinimo, suteikiant geresnę prieigą prie socialinių, kultūrinių ir rekreacinių paslaugų, ir perėjimo nuo institucinių prie bendruomeninių paslaugų“

Bendrai ES SF ir nacionalinio biudžeto lėšos, numatomos skirti 2014-2020 m. investicijoms į kultūros infrastruktūros objektus ir kultūros paveldą, yra numatytos Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu patvirtintuose **NPP įgyvendinimo tarpinstituciniuose veiklos planuose**.

Apskaičiuojant bendrą finansavimo pasiūlą kultūros sektoriui reikėtų įvertinti ir kitus Veiksmų programos investicinius prioritetus, už kurių įgyvendinimą yra atsakingos yra kitos ministerijos, tačiau kurie apima investicijas į kultūros sektorių. Geriausiai tam pasitarnauja 2014-2020 m. nacionalinės pažangos programos horizontaliojo prioriteto „Kultūra“ tarpinstitucinis veiklos planas bei 2014-2020 m. nacionalinės pažangos programos horizontaliojo prioriteto „Regioninė plėtra“ tarpinstitucinis veiklos planas. Nors šiuose planuose nėra pateikiamas planuojamų priemonių finansavimo išskaidymas pagal finansavimo šaltinius, taigi ir nėra galimybės identifikuoti, koks tiksliai yra ES struktūrinių fondų, nacionalinio biudžeto ir kitų finansavimo šaltinių dydis, vis dėlto manytina, kad šiuose dokumentuose pateikiami duomenys yra labiausiai atspindintys viešojo sektoriaus finansavimo šaltinių finansavimo pasiūlą kultūros infrastruktūros sektoriui visam 2014-2020 periodui.

Apačioje pateikiama lentelė, kurioje yra iš abiejų tarpinstitucinių veiklos planų yra išfiltruotos priemonės, numatančios investicijas į infrastruktūrą. Iš lentelėje pateiktų duomenų matyti, kad ES paramos ir nacionalinio biudžeto lėšos į kultūros infrastruktūrą 2014-2020 m. sudaro apie 0,4 mlrd. EUR.

Lentelė 33. Tarpinstitucinio plano priemonės

Tarpinstitucinio veiklos plano priemonės	Horizontaliojo prioriteto „Kultūra“ tarp institucinio veiklos plano priemonės	Finansavimas 2014–2020 metais iš viso (tūkst. EUR)
--	---	--

numeris		
1.1.1.	Priemonė: kompleksiskai tirti, restauruoti ir aktualizuoti kultūros paveldą	81732,8
1.1.2.	Priemonė: plėtoti tradicinius amatus ir ugdyti tradicinių amatininkų kompetencijas	4344,3
1.1.4.	Priemonė: puoselėti žvejybos amato kultūros paveldą žuvininkystės regionuose	144,8
1.1.6.	Priemonė: išsaugoti ir pristatyti kultūros ir gamtos paveldą, siekiant skatinti pažintinį turizmą Lietuvos nacionaliniuose ir regioniniuose parkuose	49020,5
1.2.1.	Priemonė: plėtoti MTEP ir kūrybines inovacijas, siekiant ugdyti įtraukią ir kūrybingą visuomenę	26065,8
2.1.2.	Priemonė: optimizuoti ir modernizuoti nacionalinio ir valstybinio lygmens kultūros įstaigų fizinę ir informacinę infrastruktūrą	95995,1
2.1.3.	Priemonė: modernizuoti kultūros įstaigų infrastruktūrą, įgyvendinant valstybės investicijų programą	76146,9
2.1.5.	Priemonė: modernizuoti gamtos muziejus, skatinti visuomenės mokymąsi ir švietimą gamtos saugos srityje, siekiant ugdyti su gamtos sauga susijusį sąmoningumą ir aktyvumą	30665,5
2.1.6.	Priemonė: viešųjų valstybinių kultūros pastatų energinio efektyvumo projektų dalinis finansavimas	2896,2
2.2.1.	Priemonė: plėtoti menų inkubatorių, kūrybinių rezidencijų infrastruktūrą ir paslaugas kūrybinių ir kultūrinių industrijų verslui, konsultavimo ir paramos paslaugas naujoms kūrybinių ir kultūrinių industrijų įmonėms	8688,6
2.2.4.	Priemonė: remti įmonių kūrybinių inovacijų projektus, vykdomus kūrybinių ir kultūrinių industrijų (dizaino, medijų ir rinkodaros) srityse, bendradarbiaujant su mokslo ir studijų institucijomis	2896,2
2.2.5.	Priemonė: plėtoti verslo kūrybinių inovacijų infrastruktūrą	4344,3
2.3.1.	Priemonė: pereiti prie kūrybingumui palankios ugdymo(si) aplinkos, orientuotos į kūrybingumą skatinančios infrastruktūros diegimą visais švietimo lygmenimis	8688,6
2.3.2.	Priemonė: plėtoti kūryba paremtas partnerystes, kūrybingumą ugdančias programas ir metodus visais švietimo lygmenimis	15929,1
2.3.4.	Priemonė: remti kaimo vietovių vietos veiklos grupių vietos plėtros strategijose, įgyvendinamose LEADER metodu, numatytas kultūros veiklas	1448,1
SUMA		409006,9
Tarpinstitucinio veiklos plano priemonės numeris	Horizontaliojo prioriteto "Regioninė plėtra" tarpinstitucinio veiklos plano priemonės	Finansavimas 2014–2020 metais iš viso (tūkst. EUR)
1.2.6.	Priemonė: optimizuoti ir modernizuoti kultūros įstaigų (kultūros centrų, muziejų, viešųjų bibliotekų ir kitų) fizinę ir informacinę infrastruktūrą	20273,4
1.2.7.	Priemonė: sutvarkyti ir aktualizuoti savivaldybių kultūrinės atminties, paveldo objektus	17377,2
SUMA		37650,6
Viso - 446657,5		

Europos Komisijos vykdomos programos:

Europos Komisija numato teikti paramą įvairioms kultūros sritims per programos “Kūrybiška Europa 2014-2020” paprogramę “Kultūra”, kuriai numatoma skirti 531 mln. eurų lėšų. Tačiau šia paprograme bus remiamos tik bendradarbiavimo ir tinklų kultūros srityje, literatūros vertimų bei kultūros organizacijų platformų iniciatyvos – materialiojo kultūros paveldo bei kultūros infrastruktūros rėmimas nėra planuojamas.

Tarptautinių finansų institucijų finansavimas

Tik viena iš keturių nagrinėtų tarptautinių finansų institucijų (Europos Tarybos vystymo bankas) kultūros sektorių remia netiesiogiai, likusios trys nagrinėtos finansinės institucijos iš viso nenumato kultūros sektoriaus rėmimo. Dėl šių priežasčių tarptautinių finansinių institucijų finansavimas kultūros sektoriaus projektams nėra analizuojamas.

Komercinių bankų finansavimas

Komercinių bankų finansavimas kultūros sektoriui buvo apskaičiuotas įvertinus tarpinstituciniuose veiklos planuose investicijas į kultūros infrastruktūrą numatančias priemones remiantis šiomis prielaidomis:

1. įvertinant priemones, kuriose yra investicijų į infrastruktūrą, tačiau nežinomi kofinansavimo šaltiniai, buvo daroma prielaida, kad visas kofinansavimas bus iš skolintų bankų lėšų;

2. įvertinant priemones, kuriose investicijų pobūdis yra mišrus (galimos investicijos tiek į infrastruktūrą, tiek į veiklą), tačiau nežinomi kofinansavimo šaltiniai, buvo daroma prielaida, kad investicijos į infrastruktūrą ir veiklą pasiskirsto po lygiai, o visas kofinansavimas bus iš skolintų bankų lėšų;

3. įvertinant regionines priemones buvo daroma prielaida, kad savivaldybės kofinansavimui skolinsis iš bankų (paveldo finansavimo intensyvumas 85 / 15 proc (7,5 proc. valstybės biudžeto lėšų + 7,5 proc. savivaldybių biudžeto lėšų), infrastruktūros - 85 / 15 proc. (pastarieji 15 proc. iš savivaldybės biudžeto lėšų, kaip yra siūloma Finansų ministerijos);

4. įvertinant konkursinę kultūros paveldo priemonę buvo daroma prielaida, kad kofinansavimui bus skolinamasi iš bankų (finansavimo intensyvumas 60 / 40 proc.).

Remiantis šiomis prielaidomis nustatyta, kad maksimalus komercinių bankų finansavimas kultūros infrastruktūrai kitame periode sudaro 11 mln. EUR.

Bendra finansavimo pasiūla kultūros infrastruktūros kitame periode sudaro:

Lentelė 34. Bendra finansavimo pasiūla kultūrai

Finansavimo šaltiniai	Finansavimas 2014-2020 m. (mln. EUR)
Komerciniai bankai	11005,6
	0,0
ES struktūriniai fondai bei nacionalinės ir kt. lėšos	446657,5
VISO	457663,1

Manoma, kad komercinių bankų lėšų portfelis pasiskirsto proporcingai pagal numatytas ES struktūrinių fondų bei nacionalines lėšas, todėl pasiūlos finansavimo šaltiniai paskirstomi taip:

Lentelė 35. Pasiūlos šaltiniai

Infrastruktūros tipas	Investicijų pasiūla, mln. EUR	Galimi pasiūlos finansavimo šaltiniai	Investicijų pasiūla pagal finansavimo šaltinius mln. EUR
Kultūros paveldas	156,4	ES parama ir biudžeto lėšos	152,6
		Komerciniai bankai (KB)	3,7
Kultūros infrastruktūra	294,0	ES parama ir biudžeto lėšos	294,0

2.4 INVESTICIJŲ TRŪKUMO, RINKOS NEPAKANKAMUMO IR NEOPTIMALAUS INVESTAVIMO PRIEŽASČIŲ ĮVERTINIMAS

2.4.1 Finansavimo trūkumo vertinimas

Lentelė 36. Finansavimo trūkumo įvertinimas

Infrastruktūros tipas	Investicijų paklausa, mln. EUR	Investicijų pasiūla, mln. EUR	Investicijų trūkumas (+), perteklius (-) mln. EUR
Kultūros infrastruktūros objektai	667,0	156,4	510,6
Kultūros paveldo objektai	1306,1	450,4	855,7
Viso	667,0	156,4	510,6

2.4.2 Rinkos nepakankamumo ir neoptimalaus investavimo į kultūros infrastruktūros objektus vertinimas

Kultūros infrastruktūros objektų modernizavimo projektų įgyvendinimas nuolat susiduria su lėšų trūkumo problema (nepatenkinto finansinio poreikio dydis siekia 219 mln. EUR). Tačiau užuot iki galo sutvarkyti konkrečius objektus, modernizuoti ir efektyvinti jų veikla, maksimaliai padidinti jų patrauklumą lankytojams bei sudaryti sąlygas generuoti daugiau pajamų programų, yra didinamas objektų sąrašas. Kadangi prioritetai nėra aiškūs, pavienių objektų modernizavimo ir rekonstravimo projektų finansavimas fragmentuotas ir įgyvendinimas vyksta vidutiniškai dešimtmetį.

Lentelė 37. Kultūros objektų rekonstravimo projektų vykdymo statistika

Investiciniai projektai	Terminas įgyvendinimo	trukmė	Projekto vertė	Įvykdymas	
M. Mažvydo pagrindinio bibliotekos pastato rekonstravimas	2006-2016	10	24,8	8,4	33,7
M. K. Čiurlionio dailės muziejaus pastato rekonstravimas	2005-2016	11	8,0	4,9	61,1
Nacionalinis muziejaus pastato 2-ojo ir 7-ojo k. rekonstravimas	2006-2016	10	7,1	2,3	33,1
Nacionalinis dramos teatro pastato rekonstravimas	2005-2016	11	7,1	6,1	86,5

Vyriausiojo archyvaro tarnyba Mindaugo g. 8 pastato rekonstravimas	2004-2016	12	8,1	3,9	48,9
Klaipėdos dramos teatro pastato avarinės būklės likvidavimas ir pastato rekonstravimas	2008-2017	10	17,5	5,1	28,9
Maironio lietuvių literatūros muziejaus pastato Kaune, Rotušės a. 13, rekonstravimas	2007-2016	10	6,1	3,0	48,6
Lietuvos teatro, muzikos ir kino muziejaus Vilniuje, Vilniaus g. 41, nauja statyba, rekonstravimas	2008-2016	8	4,8	0,9	17,9
Kauno valstybinio muzikinio teatro pastato Kaune, Laisvės al. 91 rekonstravimas	2006-2016	10	9,5	5,1	53,7
Vilniaus apskrities A. Mickevičiaus viešosios bibliotekos pastatų Vilniuje, rekonstravimas	2006-2016	10	8,3	3,1	37,1
Šiaulių apskrities P. Višinskio viešosios bibliotekos Šiauliuose, Aušros al.62, rekonstravimas	2006-2014	12	4,2	3,2	74,7
Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmų atstatymas	1994-2013	20	106,5	73,4	69,0
Tautinių bendrijų namų patalpų, Vilniuje, rekonstrukcijos II etapas	2006-2014	8	1,8	1,3	69,8
Lietuvos jūrų muziejus, akvariumų rekonstravimas	2007-2016	9	9,4	4,5	47,7
Valstybinio Jaunimo teatro pastatų Vilniuje, Arklių g. 5 ir Karmelitų g. 2 rekonstravimas	2007-2017	10	11,8	3,8	32,0
Šiaulių dramos teatro pastato Tilžės g. 155, Šiauliai kapitalinis remontas	2011-2015	4	1,0	0,1	12,4
Užutrakio dvaro sodybos pritaikymas turizmo reikmėms	2009-2017	8	4,4	1,1	24,8
Bibliotekų kompiuterizavimas	2003-2017	14	7,8	3,3	42,9
Savivaldybių kultūros įstaigų infrastruktūros plėtros programa	2001-2018		135,5	56,6	41,8

Investavimo į kultūros infrastruktūros objektus problemas ir trūkumus pastebėjo Valstybės kontrolė savo ataskaitose:

LR valstybės kontrolė. Valstybinio audito ataskaita: Ar muziejų modernizavimo 2007–2015 metų programa vykdoma rezultatyviai (2012 m. sausio 16 d.).

- Muziejų materialinė bazė atnaujinama neturint aiškios krypties ir nesilaikant finansavimo prioritetų, Programa parengta neturint muziejų plėtotos strategijos, jos tikslai neorientuoti į konkretų rezultatą, vertinimo kriterijai neleidžia įvertinti tikslų ir uždavinių pasiekimo lygio, nesudarytos prielaidos rezultatų Programos įgyvendinimui
- vertybės (eksponatai) įsigyjamoms, saugomoms, restauruojamos ir konservuojamos neturint konkrečių prioritetų,
- Ne vienas vertintas projektas nebaigtas vykdyti, muziejuose nesudaromos sąlygos tinkamai kaupti, saugoti, restauruoti, eksponuoti ir apsaugoti kultūros vertybes,
- tam tikrais atvejais ministerija skyrė lėšas muziejų pastatų statybai, atnaujinimui ir rekonstrukcijai nesudariusi pastatų eiliškumo sąrašų pagal nusistatytus finansavimo prioritetus (muziejų pastatai, kurių projektai jau pradėti įgyvendinti ir avarinės būklės muziejų pastatai).
- nepradėjus statybos ir rekonstravimo darbų, buvo nupirkta įranga (ekspozicinių ir karantino akvariumų bei akvariumų gyvybės palaikymo), kuri negali būti montuojama

- Į skaitmeninę formą perkelta 6 proc. turimų muziejinių vertybių (eksponatų), šviečiamąsias programas vykdo ne visi muziejai, todėl nepakankamai ugdomas visuomenės kūrybiškumas

LR valstybės kontrolė. Valstybinio audito ataskaita: Bibliotekų renovacija ir modernizavimas (2010 m. spalio 5 d.);

- Kultūros ministerija neturi patvirtinusi bibliotekų strategijos, kurioje būtų numatytas bibliotekų tinklas, reikalavimai bibliotekų patalpoms ir jų plotams, bibliotekų funkcijos ir paslaugos, fondų sudėtis ir komplektavimo gairės, todėl yra grėsmė, kad lėšos, skiriamos bibliotekų renovacijai ir modernizavimui, yra naudojamos neefektyviai.
- Modernizavimo programos dalis Bibliotekų pastatų ir patalpų būklė įgyvendinta tik 29 proc.

Kultūros paslaugų teikėjų teisinės formos vertinimas

Be neaiškių investavimo prioritetų ir siekiamų rezultatų, investavimo efektyvumą riboja maža objektų valdytojų motyvacija didinti veiklos intensyvumą ir ieškoti naujų pajamų gavimo galimybių, tam iš dalies įtakos turi valdytojų teisinis statusas.

Budžetinės įstaigos. budžetinės įstaigos turi labai ribotas galimybes uždirbtas lėšas (už teikiamas paslaugas, išnuomotą nekilnojamąjį turtą) kaupiti, naudoti savo nuožiūra ar pan., negali kaupiti pajamų įmokų, bet turi gautas lėšas pervesti į asignavimų valdytojo sąskaitą ir būtent jas pirmiau nei budžeto asignavimus naudoti programų vykdymui. Metams pasibaigus budžetinės įstaigos turi grąžinti visas nepanaudotas lėšas, išskyrus ¼ dalį įstaigos pajamų metinės sumos

Viešosios įstaigos. Viešoji įstaiga yra vienintelė iš ne pelno organizacijų, kuri gali vykdyti ūkinę komercinę veiklą, todėl toks juridinis statusas suteikia daugiau veiklos laisvės konkrečiam viešųjų paslaugų teikėjui bei gali padėti lanksčiau spręsti veiklos finansavimo problemas, gaunant lėšų iš ūkinės komercinės veiklos, dalininkų įnašų, dotacijų, tikslinių įnašų ar iš panašių šaltinių. Viešosios įstaigos taip pat, lyginant su budžetinėmis, turi daugiau savarankiškumo ir platesnes galimybes nustatant reikalingus etatus, darbo užmokestį ir pan. Budžeto asignavimai viešosioms įstaigoms taip yra galimi.

Kultūros įstaigų sistemos optimalumo vertinimas.

KM užsakymu 2012 metais buvo atliktas KULTŪROS IR KŪRYBINIŲ PASLAUGŲ SAVIVALDYBIŲ KULTŪROS ĮSTAIGOSE TYRIMO vertinimas. Jo rezultate buvo pateiktos rekomendacijos dėl kultūros įstaigų sistemos optimizavimo ir kultūros paslaugų koncentracijos:

Savivaldybė į teikiamas kultūros ir kūrybines paslaugas turėtų žiūrėti kaip į kompleksinį gyventojų poreikių patenkinimą, o ne kaip į atskirų kultūros įstaigų funkcijų įgyvendinimą. Savivaldybės įstaigų tinklas ir jo veiklos pobūdis turėtų būti organizuotas taip, kad gyventojų poreikiai būtų patenkinti racionaliausiu būdu. Kultūros įstaigų ir jų padalinių skaičius turėtų būti labiau siejamas su gyventojų skaičiumi. Platų kultūros įstaigų tinklą iliustruoja šie faktai:

- Kultūros centrų ir padalinių vidutinis skaičius savivaldybėse – 10,8.
- Kiekvienoje savivaldybėje veikia viena savivaldybės įsteigta viešoji biblioteka su padaliniais. Vidutinis bibliotekų padalinių skaičius savivaldybėje – 16,5.
- Savivaldybės įsteigtų muziejų skaičius su padaliniais – 3.

Siekiant gerinti paslaugų kokybę ir darbuotojų bei infrastruktūros finansavimą, tolesnis tinklo vystymasis rekomenduojamas šiomis kryptimis:

- Dviejų ar daugiau to paties tipo įstaigų jungimasis.
- Skirtingo tipo kultūros įstaigų (bibliotekų, kultūros centrų, muziejų) ar jų padalinių jungimasis.
- Viešųjų bibliotekų jungimasis su mokyklų bibliotekomis.
- Mažiausiai paklausių įstaigų ar jų padalinių uždarymas.

Kultūros paveldo objektai

Nacionalinės lėšos *kultūros paveldo objektų tvarkymui* buvo skiriamos per paveldotvarkos programą, pagal kurią finansuojami nekilnojamojo kultūros paveldo tvarkybos ir neatidėliotino saugojimo darbai (2007–2013 m. skirta beveik 22,6 mln. EUR). Lėšos kultūros paveldo objektų tvarkymui ir pritaikymui buvo skirtos iš ES struktūrinės paramos - **kultūros paveldo tvarkymui ir pritaikymui turizmo reikmėms** (per ŪM administruojamas priemonės) skirta 74 mln. EUR, iš kurių 68,4 mln. EUR viešųjų ir 5,6 mln. EUR privačių paveldo objektų tvarkymui.

Viešųjų kultūros objektų pritaikymo turizmui projektai buvo atrenkami planavimo būdu, tačiau planavimo metu pasireiškė ta pati problema, kaip ir planuojant kultūros infrastruktūros projektus Kultūros ministerijos administruojamose programose: aiškios strategijos ir prioritetų nebuvimas, neaiškus paveldo objektų „pritaikomumo turizmui“ apibrėžimas. Užuo kompleksinio kelių objektų pritaikymo turizmui buvo pasirinkta iš dalies finansuoti kuo daugiau objektų, tokiu būdu neužtikrinant kiekvieno jo patrauklumo lankytojams padidėjimo ir užbaigtumo, apribojant galimybes vykdyti kompleksines veiklas ir teikti įvairias paslaugas, didinti pajamas. Pažymėtina, kad sprendimai mažinti projektų finansavimą buvo priimti projektų planavimo metu, kai dar nebuvo parengta detalių investicinių projektų ir atlikta paskaičiavimų.

Kultūrinio turizmo projektų finansavimo ES struktūrinių fondų lėšomis pavyzdys:

Lentelė 38. Rekomendacinis viešosios kultūrinio turizmo infrastruktūros plėtros valstybės planuojamų projektų sąrašas

eil. nr.	projekto pavadinimas	numatoma projekto vertė, eur	prašoma paramos suma, eur	rekomenduojama skirti es lėšų suma (iki), eur
2	Palangos botanikos parko istorinės dalies restauracija ir pritaikymas viešoms reikmėms	3.049.699	2.896.200	1.303.290
3*	Kretingos dvaro sodybos paminklinių pastatų renovacija ir pritaikymas turizmui	2.970.163	2.376.131	1.448.100
7	Valstybinio Kernavės kultūrinio rezervato viešosios turizmo infrastruktūros sukūrimas.	2.823.795	2.172.150	1.158.480
10*	Birštono kurorto kultūros paveldo vertybių kompleksinis pritaikymas turizmo paslaugų plėtrai	2.845.273	2.194.089	1.448.100
11*	Biržų pilies komplekso pilies sutvarkymo, arsenalo ir kitų pastatų atstatymas ir pritaikymas turizmo ir kitiems viešiesiems	3.856.001	3.470.401	1.737.720

	poreikiams			
13*	Raudondvario dvaro sodybos kompleksiškas pritaikymas turizmo reikmėms	3.185.820	2.896.200	1.737.720
17	Palangos Gintaro muziejaus reprezentacinių rūmų restauracija ir jų pritaikymas šiuolaikiniams kultūrinio turizmo poreikiams	5.591.172	2.801.552	1.448.100
18*	Gelgaudiškio dvaro sodybos restauravimas ir kompleksiškas pritaikymas turizmo reikmėms	2.896.200	2.896.200	1.158.480
19	Rietavo dvaro sodybos pritaikymas turizmo reikmėms	3.041.010	2.896.200	868.860
20*	Esamų Klaipėdos pilies princo Frydricho ir princo Karlo bastionų rekonstrukcija, išvystant Mažosios Lietuvos istorijos muziejų	3.095.169	2.896.200	1.448.100
23	Daugyvenės kraštovaizdžio draustinio kultūrinio pažintinio turizmo infrastruktūros plėtra ir pritaikymas viešiesiems turizmo poreikiams	5.332.193	4.798.974	1.158.480
24	Oginskių dvaro kariatinės pritaikymas turizmo poreikiams	2.027.340	2.027.340	868.860
27*	Paežerių dvaro rūmų restauravimas ir pritaikymas viešojo kultūrinio turizmo reikmėms	3.707.136	2.896.200	868.860
29*	Šalčininkų rajono kultūros paveldo objekto - Jašiūnų dvaro sodybos-rūmų restauravimas bei pritaikymas viešiesiems turizmo poreikiams	7.095.690	7.095.690	1.448.100
35*	Medininkų pilies pritaikymas turizmo reikmėms.	11.346.191	11.346.191	2.316.960
36*	Trakų pusiasalio pilies pritaikymas turizmo reikmėms.	6.293.958	6.293.958	2.316.960
37*	Užugirio (A. Smetonos) dvaro pritaikymas turizmo reikmėms	6.711.167	5.704.492	1.737.720
40*	Kauno Bernardinų vienuolyno ir Šv. Jurgio Kankinio bažnyčios pastatų komplekso restauravimas ir pritaikymas viešojo turizmo poreikiams	5.980.653	2.896.200	2.316.960
44	Vilniaus koncertų ir sporto rūmų renovacija į Nacionalinį kongresų centrą su galimybe rengti rimtosios muzikos koncertus, meno renginius	55.969.859	17.203.429	2.896.200
45*	Plungės M. Oginskio dvaro sodybos pritaikymas turizmo reikmėms - II etapas	19.387.454	18.418.095	1.737.720

Remiantis pateiktų paraiškų duomenimis, finansinis poreikis paveldo objektų tvarkymui 2007–2013 m. laikotarpiu siekė 269,3 mln. EUR. Taigi nepatenkinto lėšų poreikio viešųjų paveldo objektų tvarkymui suma pagal planavimo metu įvertintą poreikį siekia **201 mln. EUR**. Dalis projektų, finansuojamų pagal ŪM administruojamą pažintinio (ekologinio) turizmo plėtros priemonę, taip pat patenka į kultūros sritį. Šiems projektams skirta apie 4,6 mln. EUR. Remiantis projektų pagal šią priemonę sąrašo duomenimis, **trūkstantį lėšų poreikis kultūros srities projektams turėtų siekti apie 26,8 mln. EUR**.

Svarbus paveldo objektų eksploatavimo išlaidų finansavimo šaltinis – turizmas, pajamos iš paveldo objektų lankytojų, tačiau aukščiau aprašytas kultūrinio ir ekologinio turizmo finansavimo būdas norimų rezultatų nedavė. ES paramos poveikis turizmo sektoriui buvo neutralus 45 Lietuvos savivaldybėse, nors jose bendrai įgyvendinti 72 projektai (daugiausia nei 53 % visų įgyvendintų projektų).

Viena iš priežasčių, kodėl nėra pastebimas teigiamas poveikis turizmo sektoriui, ir nesudaromos galimybės paveldo objektams generuoti daugiau pajamų, yra didelė ES paramos sklaida tarp turizmo objektų ir kompleksiško trūkumas: bent po vieną projektą buvo įgyvendinta 54 iš 60 Lietuvos savivaldybių. Vieno ar kelių sąlyginai nedidelės apimties projektų įgyvendinimas savivaldybėje daugeliu atvejų neturi reikšmingos įtakos turistų srautams, atitinkamai daro neigiamą įtaką **projektų finansiniam gyvybingumui**.

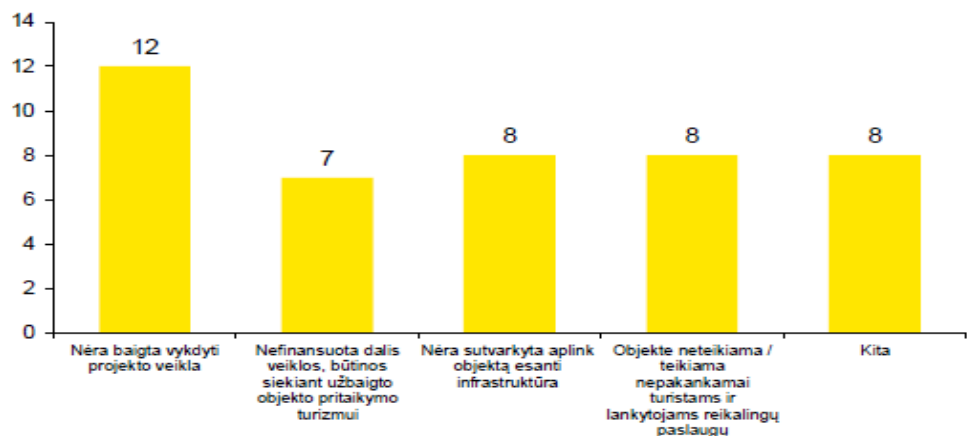
Kita priežastis gali būti susijusi su projektų veiklos specifika: dalies įgyvendintų projektų veikla buvo nukreipta ne į patrauklių turizmo produktų kūrimą, siekiant prisidėti prie turizmo plėtros ir pritraukti daugiau turistų, bet į objekto išsaugojimą ir atskirų infrastruktūros elementų sutvarkymą. Toks požiūris irgi tiesiogiai įtakojo projektų finansinį gyvybingumą.

Ženklus ES paramos poveikis paveldo objektų pritaikymo turizmui buvo nustatytas 3 savivaldybėse: Druskininkų, Vilniaus miesto ir Palangos, t. y. turizmui pritaikytose ir turistams patraukliose vietovėse.

Įvykdžius projektų vykdytojų bei TIC (turizmo informacijos centrų) apklausas paaiškėjo, jog projektai dažnai apsiribojo tik paties paveldo objekto sutvarkymu (ar daliniam sutvarkymui), tačiau neskiriama kitiems darbams (pvz., aplinkinės infrastruktūros sutvarkymui). 22% apklaustųjų įvardijo, jog pagrindinės įgyvendinant projektą kilusias problemas buvo nefinansuota dalis projekto įgyvendinimui ir pritaikymui turizmo reikmėms būtinų veiklų, kaip infrastruktūros gerinimas, baldai ir įranga, rinkodaros priemonės, ir kitos veiklos. Atitinkamai **siekiant objektus kompleksškai pritaikyti turizmo reikmėms išlieka papildomų investicijų poreikis**.

Paveikslas 10. Priežastys, kurios lemia, kad objektai nėra visiškai pritaikyti turizmui

23 paveikslas. Priežastys, kurios lemia, kad objektas nėra visiškai pritaikytas turizmui

Valstybės kontrolės ataskaitoje **DVARŲ NEKILNOJAMOJO KULTŪROS PAVELDO IŠSAUGOJIMO UŽTIKRINIMAS**, 2014 m. balandžio 30 d. Nr. VA-P-50-2-4 yra nagrinėjama, ar efektyviai organizuojamas dvarų paveldo išsaugojimas, tame įvertinti 2003-2013 metų Dvarų paveldo išsaugojimo programos rezultatai ir dabartiniai Vyriausybės planai dėl Dvarų paveldo išsaugojimo.

Išvados:

- Kultūros paveldo objekto statusas ir nustatyti apsaugos tikslai dabartiniame Kultūros vertybių registre ne visada parodo ir atitinka jo tikrąją kultūrinę vertę, nes buvo perkelti į Kultūros vertybių registrą, neatlikus jų vertinimo; kultūros vertybių apskaita yra netiksli ir neinformatyvi, Teisinė apsauga taikoma daliai paveldosauginiu požiūriu abejotinos vertės, sunykusių kultūros paveldo objektų, įrašytų į Kultūros vertybių registrą, todėl vykdoma jų stebėseną, naudojami materialiniai ir žmogiškieji išteklių, kuriuos galima būtų skirti vertingų objektų apžiūrai
- Dvarų nekilnojamas kultūros paveldas finansuojamas neturint aiškių prioritetų, lėšos dažniausiai skiriamos dvarų avaringos būklės pašalinimo ir būtinoms tvarkybos darbams. Toliau neskiriant finansavimo netvarkomi dvarai nyksta. Nesusitarus dėl aiškių prioritetų ir neskatinant investuoti į nekilnojamąjį kultūros paveldą, valdytojai nesiekia kultūros paveldo objektus išsaugoti juos pritaikant naudojimui, pasitaiko atvejų, kai, užuot investavus į turimus kultūros paveldo objektus, statomi nauji pastatai. Pavyzdžiui, ES lėšomis statomi nauji kultūros namai, nors šalia yra nesutvarkytas valstybės saugomo dvaro pastatas.
- Išlaidų už tvarkybos darbus kompensavimo mechanizmas valdytojams nepatrauklus, nėra pateiktos bendros informacijos apie galimybes gauti finansavimą tvarkybai iš kitų valstybinių institucijų ir kitą pagalbą, todėl yra mažai valdytojų, norinčių pasinaudoti kompensacijomis, nepakankamai skatinama tvarkyti kultūros vertybes
- Apie 74 proc. dvarų nekilnojamojo kultūros paveldo objektų teritorijos yra nevientisos ir turi kelis valdytojus, todėl pasitaiko atvejų kai dėl jų skirtingų interesų ir finansinės padėties sunku priimti bendrus sprendimus dėl tvarkybos darbų.
- Neparengti 82 proc. į Kultūros vertybių registrą įrašytų dvarų nekilnojamojo kultūros paveldo objektų apsaugos dokumentai, kurie įvardija, ką ir kaip reikėtų išsaugoti. Pagal galiojančią tvarką vieni iš apsaugos dokumentų (apsaugos reglamentai) išduodami tik kultūros paveldo objektų valdytojams paprašius, o ne visiems kaip numatyta įstatyme, todėl nesukuriamos prielaidos tinkamai apsaugai
- Nereglamentuotas nekilnojamojo kultūros paveldo objektų būklės kaitos vertinimas, kartą per penkerius metus nepatikrinami visi dvarų nekilnojamojo kultūros paveldo objektai, būklės patikrinimo aktuose nepateikiama visa reikalinga informacija, ne visada kontroliuojama kaip laikomasi paveldosauginių reikalavimų, todėl negalima tinkamai atlikti kultūros paveldo objektų būklės ir jos kitimo vertinimo, laiku nustatyti pažeidimus ir imtis prevencinių priemonių

Kultūros sklaida ir kultūros paslaugų teikimas piliečiams priskirtini „gerovės paslaugoms“ (merit goods). Kai šias paslaugas teikia vien rinką, jos būna prieinamos tik pakankamai didelės pajamos turintiems gyventojams. Valstybė, siekdama savo tikslų, sprendžia dėl tokių paslaugų subsidijavimo poreikio, kad jų vartojimas augtų ir būtų prieinamas daugumai gyventojų. Dėl ribotų valstybės išteklių, „gerovės paslaugų“ prieinamumo ir lygio (apimties ir kokybės) tikslai ir siekiami rezultatai turi būti aiškiai apibrėžti ir susieti su turimais resursais. Taigi, investicijų paklausos apimtį į „gerovės paslaugų“ teikimui reikalingą infrastruktūrą turėtų apibrėžti ne tik esamos infrastruktūros būklė ir nusidėvėjimo lygis, bet ir žinios apie gyventojų poreikius tokioms paslaugoms ir valstybės siekiai tenkinti arba net papildomai skatinti tokius poreikius.

Kaip minėta aukščiau, kultūros įstaigų paslaugų poreikių vertinimo duomenų šiuo metu nėra, paklausos poreikiai yra įvertinti tik pačių kultūros įstaigų poreikiai materialinės bazės atnaujinimui. Taipogi nėra apibrėžtas arba šiuo metu yra keičiamas valstybės siekiamas paslaugų prieinamumas ir teikimo standartai / reikalavimai, todėl paklausos analizė šiuo

momentu remiasi tik išsakytų poreikių modernizuoti turimus kultūros įstaigų pastatus, įrangą ir kitą turtą, bei investicijų efektyvumo vertinimu.

Apibendrinant, galima įvardinti tokias priežastis, kurios įtakoja neoptimalią investavimo situaciją

Lentelė 39. Finansavimo trūkumo priežastys

Finansavimo trūkumo priežastys	
1	Ilgalaikių kultūros paslaugų (objektų įveiklinimo) plėtros strategijų, planų ar programų tikslų neapibrėžtumas, investavimo prioritetų neaiškumas arba nestabilumas, kriterijų, pagal kurios sprendžiama dėl poreikio / eiliškumo investuoti į infrastruktūrą, neturėjimas. Investavimo poreikis, ypač valstybės biudžeto finansuojamose programose, dažniausiai grindžiamas objektų nusidėvėjimu ir neatitikimu pasikeitusiems poreikiams, nenurodant kokiems.
2	Pernelyg ambicingi tikslai, kuo didesnio objektų skaičiaus įtraukimas į investicijų / paramos programas, rezultate - nepakankamas finansavimas kiekvieno objekto užbaigimui, užsitęsę statybų vykdymo darbai, kaštų augimas. Tai demonstruoja tiek Valstybės investicijų programa, tiek 2007-2013 ES SF priemonių, skirtų kultūros paveldo pritaikymui turizmo tikslams, vykdymo statistika ir rezultatai.
3	Viešosios politikos koordinavimo ir konsoliduoto požiūrio į kultūros infrastruktūros plėtrą (įskaitant paveldą), stoka: institucijų pastangų ir išlaidų dubliavimo, naujų objektų statybos užuot turimų panašios paskirties objektų įveiklinimo ir išsaugojimo, netvarkoma aplinka, neskatinamas verslumas, neatsižvelgiama į bendruomenių poreikius, jos neskatinamos dalyvauti ir pan.
4	Reikalavimų nebuvimas arba nepakankamumas, tiek teikiamai paslaugai, tiek tam būtinai infrastruktūrai: pvz., nėra nustatyti muziejų pritaikomumo švietimo veikloms reikalavimai, minimalus edukacinių renginių skaičius, reikalavimai edukacijos tikslams naudojamai įrangai. Neparengti didžiąja dalimi dvarų nekilnojamojo kultūros paveldo objektų apsaugos dokumentai, kurie įvardija, ką ir kaip reikėtų išsaugoti. Dėl standartų nebuvimo neįmanoma įvertinti lėšų, reikalingų modernizavimui, poreikius ir jau atliktų investicijų efektyvumą
	Papildomai paveldo objektams Patikimos informacijos apie paveldosauginiu požiūriu vertingas savybes nebuvimas, daug sunykusių kultūros paveldo objektų, įrašytų į Kultūros vertybių registrą;
	Informacijos nepakankamumas / neprieinamumas objektų valdytojams, žinių apie galimą pagalbą ir paramą objektų tvarkybai neturėjimas.

2.4.3 Investicijų į kultūros paslaugų teikimo infrastruktūrą finansinio gyvybingumo preliminarus vertinimas

Dauguma 2014-2020 laikotarpiu investicijų į kultūros infrastruktūros ir kultūros paveldo objektus projektų pagal turto ekonominio gyvavimo ciklą yra priskirtini „turto atnaujinimo / pritaikymo kitiems poreikiams“ grupei. Todėl jie nėra sietini su dideliais investavimo į žemės įsigijimo, sklypo parengimo, bazinės infrastruktūros ir naujo turto kūrimo poreikiais ir kaštais. Dažniausiai tai turimų objektų eksploatavimo efektyvumui gerinti skirtos investicijos, arba investicijos, skirtos patalpų pritaikymui naujoms veikloms, naujų technologijų ir įrangos diegimui. Tačiau negalima teigti, kad tai yra nedidelės rizikos investicijos, nes

- Investicijos gali būti susijusios su paveldo išsaugojimui ir konservavimui, ir turi būti vykdomos laikantys visų šių sritį reglamentuojančių teisės aktų
- Investicijos skirtos kultūros paslaugų prieinamumo ir kokybės gerinimui, o šios paslaugos nėra gyvybiškai svarbios vartotojams, todėl jų paklausą sunku apibrėžti ir garantuoti

Suprantama, kad kultūros paveldo objektų (kaip muziejų fondai arba dvarai) išsaugojimo pagrindinė nauda nėra finansinė. Tačiau vertybių apsaugojimas ir prieinamumas lankytojams ženkliai didina susidomėjimą jomis, pritraukia daugiau lankytojų ir didina investicijų į paveldo išsaugojimą ir prieinamumo gerinimą projektų finansinį gyvybingumą.

- Nyderlandų muziejų asociacija atliko tyrimą, skirtą finansinei ir nefinansinei muziejų veiklos naudai įvertinti. Kaštų ir naudos analizė parodė, kad grynosios muziejų generuojamos pajamos (arba jų kuriama gerovė) yra tokios pačios, kaip valstybės teikiama parama, kiekvienas paramos euras generuoja vieną eurą pajamų.
- Britai yra skaičiavę, kad vienas svaras, įdėtas į kultūros paveldo sektorių, muziejus, atneša 1,7 svaro grynojo pelno
- Jungtinių Amerikos valstijų muziejų, kurios veikia kaip pelno ne siekiančios organizacijos, tik 10 procentų pajamų sudaro valstybės parama, 50 proc. sudaro pajamos nuo lankytojų ir renginių, ir 40 proc. rėmėjų įnašai

Lietuvos Muziejų modernizavimo programos duomenimis, valstybės parama muziejams sudaro 14,9 mln. litų per metus. Patys muziejai iš teikiamų paslaugų užsidirba apie 5,4 mln. EUR. Vilniaus universiteto Komunikacijos fakulteto mokslininkų ir studentų atliktame muziejų sistemos tyrime teigiama, kad Lietuvoje muziejų sektorius kol kas laikomas išlaidomis, tuo tarpu Europoje paprastai manoma, kad tai yra investicijos. Be to, Lietuvos atveju, investicijos dažniausiai nukreipiamos statyboms, technologinėms ir informacinėms infrastruktūroms kurti, tačiau menkai skatinamos žmogiškosios kompetencijos ir šių infrastruktūrų naudojimas visuomenėje. Nepakankamos (arba vienakryptės, arba neįsisąmonintos) investicijos, nors formaliaisiais skaičiais ir atrodančios įspūdingai, neleidžia muziejams sukurti didesnės pridėdamosios vertės.

Vertinant Lietuvos teatrų ekonominę veiklą, pastebima, kad pastaruosius penkerius metus augo teatrų pajamos už parduotus bilietus. 2013 metais teatrai už parduotus bilietus gavo **6,7 mln. EUR** pajamų, arba 17 procentų daugiau nei 2012 metais. Tuo tarpu Valstybės parama tik pagrindiniams teatrams (Lietuvos nacionalinis operos ir baletto teatras, Lietuvos nacionalinis dramos teatras, Koncertinė įstaiga Lietuvos nacionalinė filharmonija) **2013 metais sudarė 15,8 mln. EUR.**

2010 m. Teatro ir kino informacijos ir edukacijos centro atlikto tyrimo duomenimis, vienam spektakliui vidutiniškai tenkančių pajamų ir išlaidų santykis svyruoja tarp **1:2,6 ir 1:7,7**. Geriausi tokio santykio rodikliai 2009 metais buvo Jaunimo teatre (1:2,6) ir Nacionaliniame dramos teatre (1:3,5). Blogiausi – Šiaulių dramos teatre (1:7,7), Klaipėdos dramos teatre (1:7) ir Kauno dramos teatre (1:6,7). Blogesnius rodiklius lemia mažesnis žiūrovų lankomumas, nesubalansuotos bilietų kainos, didelės teatrų darbuotojų išlaikymo išlaidos. Daugeliu atžvilgių šis rodiklis priklauso nuo teatrų vadybos ir rinkodaros efektyvumo

Tiek įstatymų nuostatos, tiek galimos kultūros įstaigų teisinės formos sudaro galimybes naudoti suteiktomis teisėmis teikti mokamas paslaugas ir gauti pajamas. Tačiau įstaigų valdytojai dažniausiai tam neturi jokios motyvacijos, arba neturi pakankamos kompetencijos. Pavyzdžiui, meno kolektyvams tenka rūpintis ir turimo turto eksploatavimu, neturint tam specialiųjų įgūdžių. Neracionalus objektų skaičius neleidžia palaikyti jų geroje būklėje ir maksimaliai pritaikyti įvairioms veikloms.

Lentelė 40. Kultūros sektoriaus neoptimalių investavimo situacijų analizė

Infrastruktūros tipas	Gyvybingumo ir finansavimo nepakankamumo priežasčių analizė	Investicijų trūkumas, kurį galėtų padengti FP mln. €
-----------------------	---	--

Kultūros bei paveldo infrastruktūra

0-15

Galima išvardinti tokias bendras mažo arba neigiamo projektų gyvybingumo priežastis:

- Neefektyvus paveldo ir kultūros infrastruktūros objektų ekonominio potencialo išnaudojimas;
- Dėl neužbaigtumo ir mažo objekto pritaikomumo kompleksinių paslaugų teikimui ir papildomų komercinių paslaugų teikimui;
- Dėl nesutvarkytų arba skirtingų turto nuosavybės teisių arba nuosavybės nevientisumo;
- Didelis pastatų skaičius be aiškių reikalavimų tinklo optimalumui, paslaugų teikiamų gyventojams prieinamumui ir apimčiai. Pažymėtina, kad tam tikro tipo objektų skaičius (bibliotekų, muziejų, kultūros centrų funkcijas vykdančių įstaigų) yra nurodomas skirtingas pagal skirtingus dokumentus, priklausomai nuo to, kokiam tikslui rengiamas dokumentas ir kas jo rengėjas. Atitinkamai, finansavimo poreikiai į tuos pačius objektus vertinami skirtingu metu skiriasi kartais, ir neįmanoma įvertinti jų pagrįstumą ir būtinumą, kaip kartais ir paties objekto tolesnio išlaikymo valstybės lėšomis poreikių;
- Netinkamas investicijų projektų struktūrizavimas, dirbtinis projektų apimtį apribojimas, mažinantis veiklos pajamas ir didinantis našą biudžetui;
- Neefektyvus veiklos organizavimas, vadybos ir rinkodaros įgūdžių trūkumas, didelės darbuotojų ir pastatų išlaikymo išlaidos, motyvacijos gerinti veiklos efektyvumą trūkumas;

Išvada:

Šiai dienai galvoti apie finansinių priemonių naudojimą investicijų į viešuosius kultūros ir paveldo objektus finansavimui būtų per anksti, nes tai tik būtų naštos viešajam sektoriui padidinimas. Dabar žymiai svarbiau būtų imtims veiksmų, kurie padidintų investicijų į kultūros paslaugų teikimui reikalingą infrastruktūrą ir paveldą gyvybingumą, efektyviai sprendžiant aukščiau įvardintos problemas:

- Būtų tinkamai struktūrizuojami ir formuluojami investicijų projektai, investavimo į turtą tikslas būtų siejamas išimtinai tik su paslaugos kokybės ir apimtį pokyčiais, o ne turto materialine būkle;
- būtų atsisakoma perteklinės infrastruktūros, o turimo turto ekonominis potencialas maksimaliai išnaudojimas, jį įveikinant įvairių kultūros (viešųjų ir komercinių) ir kitų paslaugų teikimui;
- būtų suteikiama galimybę turto eksploatavimu rūpintis profesionaliems turto valdytojams, o galimybes vykdyti kultūrinę veiklą ir teikti paslaugas nebūtų taip vienareikšmiai siejama su nuosavo turto / patalpų buvimu;
- būtų didinama objektų valdytojų motyvaciją teikti mokamas paslaugas

Šiame sektoriuje yra didelis poreikis investicijų, dalis kultūros paslaugų generuoja pajamas, todėl yra galimybė šiame sektoriuje identifikuoti pavienius finansiškai gyvybingus ir ekonomiškai naudingus projektus, ypač kai kompleksškai yra sutvarkomos teritorijos ir atnaujinami/išplečiamos kultūros paslaugos ir infrastruktūros objektai tampa turizmo traukos centrais. Atsižvelgiant į tai daroma išvada, kad finansinė priemonė kultūros

sričiai galėtų būti labai maža apimtimi taikoma valstybės intervencijos forma. Paveldo objektams, kurių tikslas tik objektų apsauga (konservavimas) be platesnio jų pritaikymo paslaugų teikimui, FP būtų netinkamas valstybės intervencijos būdas.

Šioje srityje pajamos generuojamos iš biudžeto asignavimų ir renginių įkainių. Investuojant yra mažos galimybės pritraukti privačius finansavimo šaltinius. Projektų skaičius ir replikavimo galimybės yra vidutinės kultūros ir mažos paveldo srityje. Bendras investicijų gyvybingumo potencialas yra mažas. Remiantis šiais parametrais bei privačių finansavimo šaltinių pasiūla, nustatomas investicijų trūkumas, kuris galėtų būti padengtas taikant FP. Šis nustatytas trūkumas yra labai mažas dėl nepakankamo projektų finansinio gyvybingumo, nežiūrint į tai, kad bendras investicijų trūkumas gan didelis. Tai sąlygota tuo, kad viešasis sektorius nėra pajėgus išlaikyti turimo turto, ir/arba tai, kad kultūros vertybių apsaugos reikavimai yra pertekliniai, apima per daug objektų ir neišskiria objektuose kas konkrečiai ir kaip turėtų būti saugotina.

Šis dydis, tolimesnio vertinimo metu bus tikslinamas skaičiuojant investicijų pridėtinę vertę, nagrinėjant valstybės pagalbą, suderinamumą su kitomis valstybės intervencijomis ir vertinant privačių finansinių šteklių pritraukimo galimybes. Tikslinga tolimesniame vertinime apsvastyti investavimo galimybes į bendrą Urbanistinės ir teritorinės plėtros fondą, orientuojantis į VP teminius tikslus, o ne į VP konkrečius uždavinius.

Kiti galimi valstybės intervencijos būdai, gerinantys rinkos veikimą ir FP taikymo galimybes yra pateikta šio skyriaus pabaigoje.

Kadangi analizė atskleidė, kad FP būtų tik dalinai tinkama valstybės intervencija kultūros srityje, toliau pateikiamos kitos galimos valstybės intervencijos formos, gerinančios rinkos veikimą ir FP panaudojimo galimybes, pagal keturis pagrindinius intervencijos į laisvą rinką tipus:

- **Reguliavimą:**
 - Sutvarkyti skirtingo turto nuosavybės teises.
 - Tinkamas investicinių projektų struktūrizavimas, atsisakymas dirbtinio projektų apimties apribojimo, mažinančio veiklos pajamas ir didinančio našatą biudžetui.
 - Nustatyti kriterijus paveldosaugos objektams, ką ir kaip konkrečiai reikia apsaugoti, kad apsauga galėtų pasirūpinti tiek viešas tiek privatus sektorius.
- **Finansavimą:**
 - ES paramos investavimas į didesnį užbaigtumą ir objekto pritaikomumą kompleksišku paslaugų teikimui ir papildomų komercinių paslaugų teikimui.
 - Imtis veiksmų, kurie padidintų investicijų į kultūros paslaugų teikimui reikalingą infrastruktūrą ir paveldą gyvybingumą bei ekonomiją naudingumą.
 - Subalansuoti bilietų kainas.
- **Gamybą (paslaugų teikimą):**
 - Gerinti teatrų, muziejų vadybą ir rinkodaros efektyvumą.
 - Mažinti darbuotojų ir pastatų išlaikymo išlaidas, didinti veiklos efektyvumą;
 - Atsisakyti perteklinės infrastruktūros, o turimo turto ekonominį potencialas maksimaliai išnaudoti, jį įveiklinant įvairių kultūros (viešųjų ir komercinių) paslaugų teikimui.

- Sudaryti galimybę turto eksploatavimu rūpintis profesionaliems turto valdytojams, kad galimybės vykdyti kultūrinę veiklą ir teikti paslaugas nebūtų taip vienareikšmiai siejama su nuosavo turto / patalpų buvimu;
- Didinti pajamas iš lankytojų ir rėmėjų. Per didesnį muziejų pritaikomumą kompetencijų kėlimui ir kitiems visuomenės bei verslo poreikiams
- Daugiau teikti mokamų paslaugų.

PROJEKTAS

3 PAPILDOMŲ PRIVAČIŲ LĖŠŲ PRITRAUKIMAS

3.1 POTENCIALIŲ PRIVAČIŲ LĖŠŲ ŠALTINIŲ IDENTIFIKAVIMAS

Finansavimo šaltiniai Kultūros paveldo (toliau - KP) objektams yra išdėstyti Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarijos užsakymu atliktoje ESTEP studijoje „Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos (tvarkybos) paskatų sistemos vertinimas“ (toliau - ESTEP studija). 2010–2014 m. nekilnojamojo kultūros paveldo vertybių tvarkybos darbai buvo finansuojami iš Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto, savivaldybių biudžeto ir Europos Sąjungos struktūrinių fondų bei Europos ekonominės erdvės ir Norvegijos finansavimo mechanizmų.

Lentelė 41. KP objektų 2010–2014 m. tvarkybai skirtos lėšos, tūkst. eurų.⁵²

Asignavimų valdytojas	2010 m.	2011 m.	2012 m.	2013 m.	2014 m.
Kultūros paveldo departamentas	3.011,8	2.613,5	3.033,5	3.004,5	3.556,5
Savivaldybės	3.327,2	3.192,3	3.541,1	n.d.	n.d.
ES struktūrinių fondų lėšos	17.253,7	17.253,7	17.253,7	17.253,7	17.253,7
EEE mechanizmas	2.240	2.240	2.240	2.240	3.134,1
Kaimo plėtros programos lėšos	1.126,3	1.126,3	1.126,3	1.126,3	1.126,3
Iš viso:	26.959	26.425,8	27.194,6	23.624,5	25.070,6

Reikšmingiausias finansavimo šaltinis buvo Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšos, kurių vidutiniškai per metus buvo skiriama apie 17,2 mln. eurų. Reikšmingas finansavimo šaltinis 2010–2014 m. buvo Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos administruojamos programos. Skaičiuojant visas programas, Kultūros paveldo departamentas 2010–2014 m. vidutiniškai per metus nekilnojamojo kultūros paveldo tvarkybai skyrė 3.044 tūkst. eurų. Lyginant su 2010 m. KPD skiriamas finansavimas kultūros paveldo tvarkybai 2014 m. išaugo 15 proc. ir siekė 3.556,5 tūkst. eurų, tačiau 2007 m. (iki krizinio laikotarpio) finansavimo lygio dar nepasiekė. Nekilnojamojo kultūros paveldo vertybių tvarkybos darbai buvo finansuojami keturių Kultūros paveldo departamento administruojamų programų lėšomis⁵³:

- Nekilnojamojo kultūros paveldo paveldotvarkos programos;
- Lietuvos Respublikos ir Šventojo Sosto sutarties dėl bendradarbiavimo švietimo ir kultūros srityje (paveldotvarka) programos;
- Žemaičių krikšto ir Žemaičių vyskupystės įsteigimo 600 metų jubiliejaus minėjimo 2009–2017 metų programos;
- Jono Pauliaus II piligrimų kelio kūrimo ir jo objektų pritaikymo (paveldotvarka) piligrimų ir turizmo reikmėms programos.

⁵² ESTEP studija, 15 psl.

⁵³ ESTEP studija, 15 psl.

2007–2013 m. ES struktūrinės paramos Lietuvai panaudojimo metu nekilnojamo kultūros paveldo vertybių tvarkybos darbai buvo finansuojami pagal tris Ūkio ministerijos administruojamas priemones⁵⁴:

- VP3–1.3–ŪM–02–V Viešųjų nekilnojamųjų kultūros paveldo objektų kompleksiškas pritaikymas turizmo reikmėms;
- VP3–1.3–ŪM–05–R Viešosios turizmo infrastruktūros ir paslaugų plėtra regionuose;
- VP3–1.3–ŪM–06–K Turizmo paslaugų/produktų, įvairovės plėtra ir turizmo paslaugų kokybės gerinimas.

Analizuojamu laikotarpiui ES struktūrinė parama buvo skiriama nekilnojamojo kultūros paveldo objektų tvarkybai finansuoti susiejant paveldo objektų tvarkybą su jų pritaikymu turizmo reikmėms. Pagal priemonę Viešųjų nekilnojamųjų kultūros paveldo objektų kompleksiškas pritaikymas turizmo reikmėms 2010–2014 m. laikotarpiu buvo skirta 74.039,1 tūkst. EUR. Viešosios turizmo infrastruktūros ir paslaugų plėtros regionuose projektų įgyvendinimui, kurių metu buvo atliekami nekilnojamojo kultūros paveldo objektų (pastatų) ir jų aplinkos tvarkybos darbai, buvo išmokėta 4.461,7 tūkst. EUR. Dar 7.767,6 tūkst. EUR nekilnojamųjų kultūros paveldo objektų tvarkybai buvo skirta pagal priemonę Turizmo paslaugų/produktų, įvairovės plėtra ir turizmo paslaugų kokybės gerinimas. Pagal Europos ekonominės erdvės ir Norvegijos finansavimo mechanizmus (toliau – EEE) 2009–2014 m. buvo įgyvendinama programa – LT 06 Kultūros ir gamtos paveldo išsaugojimas ir atgaivinimas. Šios programos metu buvo finansuojami medinio nekilnojamojo kultūros paveldo statinių tvarkybos projektai, taip pat iš dalies sutvarkytų nemedinių nekilnojamojo kultūros paveldo statinių tvarkybos darbų užbaigimo ir pritaikymo visuomenės reikmėms projektai bei taikomieji kultūros paveldo tyrimai. 2008–2011 m. nekilnojamojo kultūros paveldo tvarkybai buvo skirta 11,2 mln. EUR, o 2014–2016 m. laikotarpiui patvirtintas 9,4 mln. EUR finansavimas. 2013 m. buvo paskelbtas kvietimas teikti paraiškas nekilnojamojo kultūros paveldo tvarkybai finansuoti EEE mechanizmų lėšomis. Pareiškėjai pateikė 112 paraiškų, kurių bendra tvarkybos darbams prašomo finansavimo suma siekė 50,6 mln. EUR iš kurių buvo patvirtintas 9,4 mln. EUR finansavimas 19 projektų, t.y. 5,4 karto mažiau nei buvo prašoma. Nuo 2007 m. įgyvendinama Lietuvos kaimo plėtros 2007–2013 m. programa finansuojama Europos žemės ūkio fondo kaimo plėtrai. Nekilnojamojo kultūros paveldo objektų savininkai (valdytojai) galėjo gauti paramą paveldo objektų tvarkybai ir pritaikymui pagal dvi Žemės ūkio ministerijos administruojamos Lietuvos kaimo plėtros 2007–2013 metų programos priemones: i) kaimo atnaujinimas ir plėtra, ir ii) vietos plėtros strategijų įgyvendinimas. Pagal priemonę Kaimo atnaujinimas ir plėtra buvo skirta 574,2 tūkst. EUR savivaldybių planavimo būdu numatytiems regioniniams projektams įgyvendinti. Priemonė Vietos plėtros strategijų įgyvendinimas buvo įgyvendinama LEADER metodu: jos dėka vietos veiklos grupės turėjo galimybę gauti finansavimą paveldo objektų tvarkybai ir pritaikymui. Paveldo tvarkybai pagal šią priemonę buvo skirta 4,62 mln. EUR, o dar 1,01 mln. EUR tvarkybai skyrė pačios bendruomenės. Pažymėtina, kad Lietuvos kaimo plėtros 2007–2013 metų programoje paveldo objektų tvarkyba nebuvo savaiminiu tikslu. Atsižvelgdamos į savo poreikius vietos bendruomenės galėjo pasirinkti paveldo objektų tvarkybos darbus įsitraukti į Vietos plėtros strategiją.⁵⁵

⁵⁴ ESTEP studija, 16 psl.

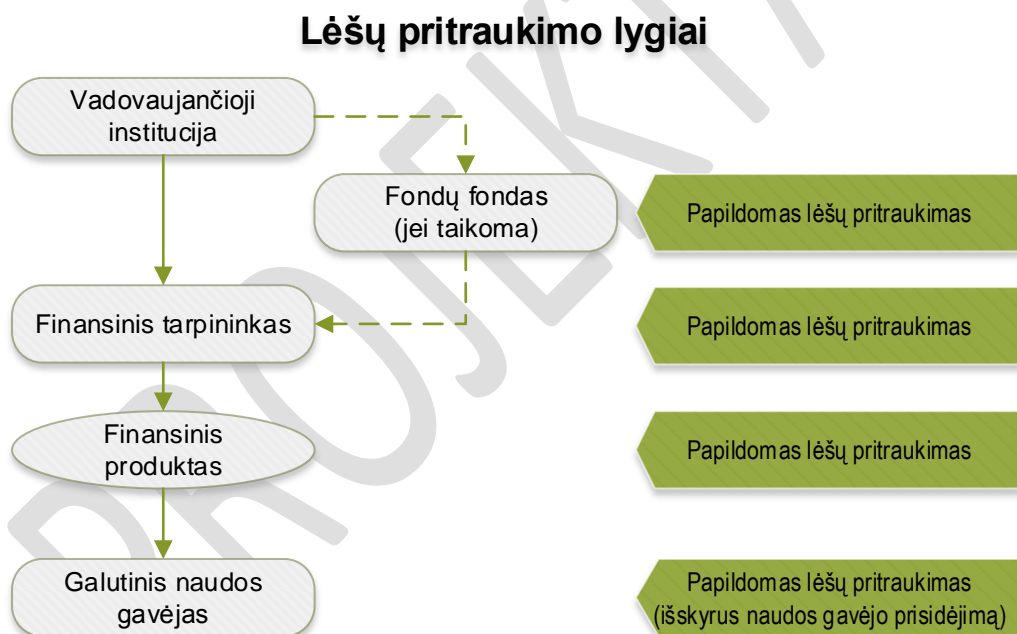
⁵⁵ ESTEP studija, 16-17 psl.

KP objektų valdytojams labai svarbus finansinio finansavimo suradimas, nes susiduriama su KP objekto tvarkybai reikalingų lėšų sukaupimo problema, todėl negali pradėti tvarkybos darbų. Dėl lėšų trūkumo ilgai užsitęsę tvarkybos darbai neleidžia pilnavertiškai aktualizuoti KP objektų, t.y. generuoti pajamų, kurios galėtų būti panaudotos tolimesniems tvarkybos darbams. KP objektų valdytojų ir KP apsaugos specialistai teigia, jog priėjimo prie finansavimo sąlygų sudarymas ypač teigiamai paveiktų naujų projektų iniciavimo galimybes.

Komerciniai bankai neatmeta galimybės skolinti KP objektų aktualizavimo projektams esant valstybini valstybės dėmesiui ir prioritetų nustatymas šioje srityje, o bendras finansavimas dalinantis riziką teigiamai įtakotų bankų, kredito unijų ir kitų kreditavimo įstaigų požiūrį išduodant paskolas. KP objektų savininkų prisidėjimas prie projektų taip pat teikiamai įtakotų kredito įstaigų sprendimus teikiant finansavimą.

3.2 LYGIO IR BŪDO PRIVAČIŲ LĖŠŲ PRITRAUKIMUI NUSTATYMAS

Kaip nurodo išankstinio vertinimo metodologija, remiantis Bendrųjų nuostatų reglamento 38 straipsniu, nacionalinių viešųjų ar privačių subjektų įnašai gali būti atliekami visuose lygiuose, taip pat ir galutinių gavėjų lygyje, išskyrus galutinių naudos gavėjų įnašus.

Paveikslas 11. Finansinės priemonės lygiai, kuriuose galimas papildomų lėšų pritraukimas.

Pokalbių su potencialiais investuotojais (tarptautinėmis finansų institucijomis, bankais ir pan.) metu buvo nustatyta, jog investuotojai būtų suinteresuoti investuoti į investicinį fondą, kuris galėtų supirkti (refinansuoti) paskolas po projektų įgyvendinimo. Tokiu būdu grįžusias lėšas galima būtų panaudoti tolimesnių projektų finansavimui.

Jei būtų atrenkami finansiniai tarpininkai, kurie įgyvendintų paskolų finansinę priemonę, turėtų būti privaloma finansiniams tarpininkams prisidėti savomis lėšomis bei prisiimti riziką.

Šiame išankstiniame vertinime numatomas lešų pritraukimas finansinio tarpininko lygmenyje (jei fondo valdytojas nuspręs atrinkti finansinį tarpininką) arba projekto (galutinio naudos gavėjo) lygmenyje.

3.3 SKATINAMŲJŲ ELEMENTŲ ĮVERTINIMAS

Vadovaujantis Bendrųjų nuostatų reglamento nuostatomis, įgyvendinant finansines priemones panaudojant ESI fondų lėšas turi būti siekiama pritraukti privačių investuotojų lėšas. Tačiau dėl daugelio aplinkybių, kurios plačiau išdėstytos 4.2 skyriuje, privatūs investuotojai dar nelinkę investuoti į KP objektų projektus. Tai yra sąlygota tokių veiksnių kaip kredito istorijos, investicijų grąžos istorijos trūkumas, informacijos asimetrija, gerosios praktikos pavyzdžių trūkumas, reguliavimo apribojimai, neapibrėžta projektų vertė ir kiekis, neiškios rizikos ir jų valdymas ir kita.

Siekiant, kad į KP sritis investuotų privatūs subjektai, reikalinga paskatinti jų dalyvavimą, užtikrinti jų pasitikėjimą. Įvairios institucijos, su kuriomis buvo diskutuota apie jų potencialias investicijas, potencialių rizikų mažinimą įvardijo kaip vieną iš pagrindinių kriterijų, lemiančių teigiamo sprendimo priėmimą.

Skatinimo priemonės gali būti taikomos keliuose lygmenyse, kaip tai buvo aprašyta 3.2 skyriuje. Atsižvelgiant į Bendrųjų nuostatų reglamento reikalavimus visi skatinimo elementai turi būti prienami visiems pageidaujantiems ir atitinkantiems nustatytus reikalavimus, finansines priemones įgyvendinantys tarpininkai parenkami skaidriai, o skatinimo elementai nediskriminuojantys.

Toliau šiame skyriuje yra nurodytos įvairios potencialių investuotojų skatinimo priemonės, kurios galėtų padėti pritraukti privačias investicijas bei kartu su ESI fondų lėšomis sukurti didesnį svarto efektą, tuo pačiu ir projektų multiplikatorių. Skatinimo priemonės yra sugrupuotos pagal tai, į kokį lygmenį būtų siekiama pritraukti privačias lėšas.

Skatinimo priemonės fondų fondo lygyje

Skatinimo priemonės fondų fondo lygyje yra siejamos su didesnio masto investicijų pritraukimu, investuotojų pasitikėjimo užtikrinimu. Tokių skatinimo priemonių pavyzdžiai galėtų būti:

- asimetrinis rizikos prisiėmimas;
- asimetrinis pelno pasidalijimas;
- suteikiama galimybė išpirkti geriausius rezultatus pasiekusių projektų ateities pinigų srautus;
- išperkamu ateities piniginių srautų garantijos;
- įvairus šių variantų derinys.

Skatinimo priemonės finansinės priemonės (finansinio tarpininko) lygyje Siekiant pritraukti lėšas finansinės priemonės lygyje, galima panaudoti šiuos skatinimo elementus:

- garantijų teikimas (individualių ir portfelinių);
- paskolų palūkanų kompensavimas;
- techninės pagalbos teikimas;
- administravimo mokesčio mokėjimas;
- paskolos dalies suteikimas iš ESI fondų lėšų, dalies – iš finansinę priemonę įgyvendinančios institucijos lėšų;
- asimetrinis rizikos prisiėmimas, kai finansiniai tarpininkai dalyvauja ir savo lėšomis;
- asimetrinis pelno pasidalijimas;
- šių priemonių derinys.

Skatinimo priemonės galutinio naudos gavėjo lygmenyje Galutinio naudos gavėjo lygmeniu gali būti taikomi šie elementai:

- žemesnių negu rinkos palūkanų taikymas;
- subsidijų teikimas projekto dalies finansavimui;
- palūkanų kompensavimas (galutiniams naudos gavėjams suteikiant galimybę naudotis geresnėmis sąlygomis, t.y. palūkanomis ir terminais);
- ilgesnio negu rinkoje esančio termino paskoloms taikymas;
- užstato nereikalavimas paskolų finansinei priemonei;
- papildoma techninė pagalba dokumentų parengimui ir įgyvendinimo administravimui;
- įvairus šių variantų derinys.

Valdymo mokestis finansiniams tarpininkams ir fondo valdytojams

Už finansinių priemonių įgyvendinimą fondų fondo valdytojui ir finansiniams tarpininkams gali būti mokamas valdymo mokestis. Šio valdymo mokesčio mokėjimo principai ir dydžiai apibrėžti Komisijos deleguoto reglamento (ES) Nr. 480/2014 12 ir 13 straipsniuose. Valdymo mokestis susideda iš dviejų dalių: bazinio valdymo mokesčio ir nuo veiklos rezultatų priklausančio valdymo mokesčio. Šis mokestis nėra laikomas skatinimo elementu, o reikalingas pasidengti sąnaudai ir išlaidai susijusiai su fondų fondo ir (ar) finansinės priemonės valdymu.

4 FINANSINĖS PRIEMONĖS PRIDĖTINĖ VERTĖ IR SUDERINAMUMAS SU KITOMIS VIEŠŪJŲ INTERVENCIJŲ FORMOMIS

4.1 KULTŪROS PAVELDO OBJEKTŲ SUTVARKYMO IR AKTUALIZAVIMO KIEKYBINIS PRIDĖTINĖS VERTĖS VERTINIMAS

Veiksmų programoje numatyta, jog bus skatinimas kultūros paveldo (KP) objektų sutvarkymas ir aktualizavimas. Kultūros ministerija numachiusi, kad KP objektų aktualizavimui bus skiriama 5,2 mln. EUR. Kultūros ministro 2015 m. rugsėjo 17 d. Nr. ĮV-615 įsakymu dėl Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2015 m. gegužės 22 d. įsakymo nr. ĮV-326 „Dėl Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos 2014 – 2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos prioritetų įgyvendinimo priemonių įgyvendinimo plano ir nacionalinių stebėsenos rodiklių skaičiavimo aprašo patvirtinimo“ pakeitimo⁵⁶ (toliau – Viešojo ir privataus kultūros paveldo PIP) buvo patvirtinta 23,73 mln. EUR suma skirta viešojo ir privataus KP objektų sutvarkymo subsidijoms. Kultūros ministerija informavo, jog numato rezervuoti reikalingą lėšų sumą šioje ex ante identifikuotam finansinės priemonės ir subsidijos deriniui. Bendrai šios veiklos turės prisidėti prie Veiksmų programos:

- 5.4.1. uždavinio stebėsenos rodiklio: „Sutvarkyti, įrengti ir pritaikyti lankymui gamtos ir kultūros paveldo objektai ir teritorijos“. Šio rodiklio pasiekimas bus įtakojamas tiesiogiai, t.y. aktualizavimas turės būti vykdomas KP objektuose;
- 5.4.1. uždavinio stebėsenos rodiklio: „Numatomo apsilankymų remiamuose kultūros ir gamtos paveldo objektuose bei turistų traukos vietose skaičiaus padidėjimas“, t.y. ekonominės veiklos turės skatinti turistų traukos padidėjimą (pvz. viešbučiai, konferencijų salės, tradiciniai amatai ir pan.) KP sutvarkymo ir aktualizavimo projektų įgyvendinimo vietose;
- 5.4.1. uždavinio rezultato stebėsenos rodiklio „Lietuvos gyventojų, bent kartą per pastaruosius 12 mėn. apsilankusių kultūros paveldo objekte, dalis“. Analogiškai aukščiau paminėtam uždaviniui, projektu turės būti prisidedama prie gyventojų apsilankymo KP objektuose didinimo.

Aptarus su Kultūros ministerijos ir privataus sektoriaus, valdančio KP objektus, atstovais, buvo nustatyta, jog optimalus investicinis projektas (apimantis KP objektų aktualizavimą, KP tyrimus, restauraciją ir tvarkomuosius paveldosaugos darbus) galėtų būti iki 2 mln. EUR (skaičiuojama, jog tokiu atveju vidutinė projekto vertė sieks 1,6 mln. EUR). Buvo nurodyta, jog rinkoje egzistuoja ir didesnių projektų, tačiau padidinus projektų apimtį, nebus užtikrintas pakankamas prisidėjimas prie Veiksmų programoje numatytų tikslų įgyvendinimo. Esant poreikiui Kultūros ministerija gali priimti sprendimą padidinti šią ribą.

Įvairios studijos atliktos Lietuvoje ir Europoje, tame tarpe Europos Komisijos užsakymu, nustatė, jog subsidijos nėra tokios efektyvios kaip finansinės priemonės. Įgyvendinant

⁵⁶ <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/093e4bb061c411e589fccd6fa118e11c>

finansines priemones pareiškėjai atidžiau įvertina finansavimo poreikį bei projekto finansinę naudą ir ekonominį pagrįstumą, o grįžtantys pinigų srautai užtikrina tokios priemonės tęstinumą, t.y. grąžintos lėšos galės būti panaudojamos vėl tais pačiais tikslais.

Kokybinės analizės metu analizuojant paskolų, garantijų ir kapitalo priemones nustatyta, jog garantijų ir kapitalo priemonę pradiniam etape bus sudėtinga įgyvendinti, todėl yra siūloma įgyvendinti paskolų finansinę priemonę.

Privataus verslo atstovai išskyrė šiuos pagrindinius KP objektų sutvarkymo ir aktualizavimo projektų gyvybingumo trūkumus, kuriuos galėtų įtakoti kuriami FP:

- bankų teikiamų paskolų laikotarpis nėra pakankamas. Bankai šiuo metu KP sutvarkymo projektams teikia paskolas 7-10 metų laikotarpiui. Taip pat bankai nėra susipažinę su KP sektoriaus specifika, todėl labai atsargiai vertina šio sektoriaus finansavimo galimybes;
- kultūros paveldo tyrimų (įstatymas reikalauja atlikti KP tyrimus prieš vykdant projektą), restauracijos ir atstatymo dalis turi tik nedidelį atsipirkimo potencialą, todėl šiai daliai reikalinga subsidijavimas. Kultūros ministerijos atstovai konstatavo, jog turima patirtis rodo, kad be subsidijos elemento KP tvarkymo darbai nėra atliekami.

Atsižvelgiant į aukščiau išsakytus argumentus Kultūros ministerijos planuojamos priemonės aktualizuoti KP objektus turėtų būti vykdomos derinant finansinę priemonę su subsidija:

1. Subsidija KP objektų tyrimams, restauravimo ir kitoms KP objektų tvarkybos išlaidoms;
2. Finansinė priemonė kultūros paveldo aktualizavimui (ekonominėi veiklai objekte).

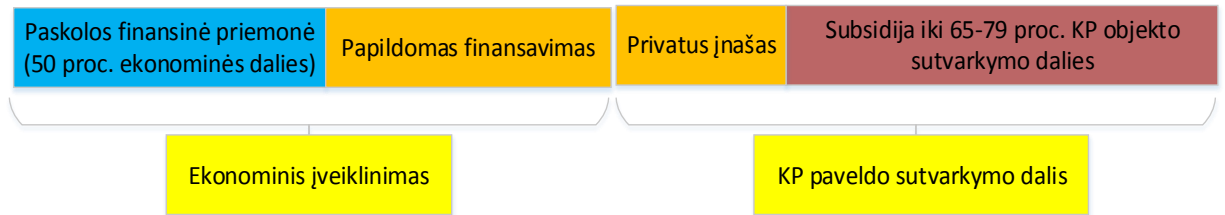
Atsižvelgus į visus aukščiau aprašytus aspektus, siūloma tokia finansinė paskolos priemonė:

- Finansinės priemonės lėšomis teikiama paskola iki 50 proc. projekte numatytos kultūros paveldo objekto aktualizavimo dalies. Kitai daliai turi būti surastas išorinis finansavimo šaltinis. Tokią struktūrą galima pasiekti pasitelkiant finansinius tarpininkus (t.y. įgyvendinant fondų fondo struktūrą) ir juos įpareigojant teikti antrąją paskolos dalį. Tikėtiną tokią papildomo finansavimo dalį įvardino KP objektus valdantys verslo atstovai. Pokalbių su bankų atstovais metu taip pat buvo nurodyta, jog tokio dydžio kofinansavimo dalį jie galėtų suteikti;
- paskolos priemonė teikiama tokia pačia (*pari passu*) rizika kaip ir kito finansuotojo (pvz. banko);
- finansinės priemonės paskola teikiama taikant ne didesnes kaip 4 proc. palūkanas. Verslo ir bankų atstovai nurodė, jog tokio dydžio palūkanos taikomos tokio pobūdžio projektams. Maksimali palūkanų norma nurodyta siekiant, kad ateityje, smarkiai pakilus palūkanų normoms, galutiniai naudos gavėjai patirtų mažiau kaštų;

- Paskolos teikimo laikotarpis iki 20 metų. Kultūros ministerija gali nustatyti trumpesnį laikotarpį, o įvykdžius atskirus reikalavimus arba prioritetizuojamose srityse (pvz. įgyvendinant veiklas, kurios pritrauks papildomus turistų srautus, bus įgyvendintos visuomenės informavimo apie aplinką priemonės ir įgyvendintos turizmo rinkodaros priemonės) terminas gali pailgėti, bet ne ilgesniam kaip 20 metų laikotarpiui;
- finansinė priemonė gali būti teikiama ir be subsidijos, skirtos KP objektų sutvarkymui. Tokie atvejai galimi, kai pareiškėjas KP objektą jau yra sutvarkęs ir siekia jį aktualizuoti, kad galėtų jį išlaikyti arba sutinka savo lėšomis atlikti KP objekto sutvarkymą;
- siekiant užtikrinti, kad ESI lėšos skirtos finansinei priemonei įgyvendinti prisidėtų prie tikslų numatytų veiksmų programoje - KP aktualizavimo veiklos turi prisidėti prie:
 - o 5.4.1. uždavinio stebėsenos rodiklio „Sutvarkyti, įrengti ir pritaikyti lankymui gamtos ir kultūros paveldo objektai ir teritorijos“ įgyvendinimo, ir (ar),
 - o 5.4.1. uždavinio stebėsenos rodiklio „Numatomo apsilankymų remiamuose kultūros ir gamtos paveldo objektuose bei turistų traukos vietose skaičiaus padidėjimas“ įgyvendinimo, ir (ar),
 - o 5.4.1. uždavinio rezultato stebėsenos rodiklio „Lietuvos gyventojų, bent kartą per pastaruosius 12 mėn. apsilankusių kultūros paveldo objekte, dalis“ įgyvendinimo,
 - o FP gali būti finansuojama ir dalis kitų veiklų, neprisidedančių prie 5.4.1. stebėsenos rodiklių pasiekimo, tačiau ši dalis projekte negali viršyti 50 proc. aktualizavimo veiklų apimties ir gali būti finansuojama tik papildomai pritraukto finansavimo lėšomis.

Rekomenduojamos subsidijos sąlygos, atitinkančios Kultūros ministerijos interesus, kurios prisidėtų prie sėkmingo finansinės priemonės įgyvendinimo:

- **subsidija KP objektų sutvarkymui teikiama tik objektams, kuriuose planuojamas aktualizavimas** pasinaudojant finansinės priemonės lėšomis, skolintomis, savo lėšomis ar iš kitų prieinamų šaltinių, t.y. projektai įgyvendinami kompleksiskai;
- tinkamų išlaidų finansavimo intensyvumas:
 - o KP objektų tyrimų išlaidos – iki 100 proc. Tyrimai galės sudaryti iki 30 proc. visų tinkamų išlaidų;
 - o projektavimo išlaidos – iki 50 proc.;
 - o tvarkomieji paveldosaugos darbai – iki 50 proc.;
- pagal paveldo reikšmingumo statusą intensyvumas gali būti didinamas - iki 10 proc., atitinkamai valstybės ir savivaldybių saugomiems objektams - iki 60 proc., paminklams – iki 70 proc.;
- bet koku atveju bendras subsidijos intensyvumas negali viršyti 80 proc. KP sutvarkymo veikloms;
- bendra subsidijos suma teikiama vienam KP objektui negali viršyti 700 tūkst. EUR, neribojant nuosavo indėlio sumos.

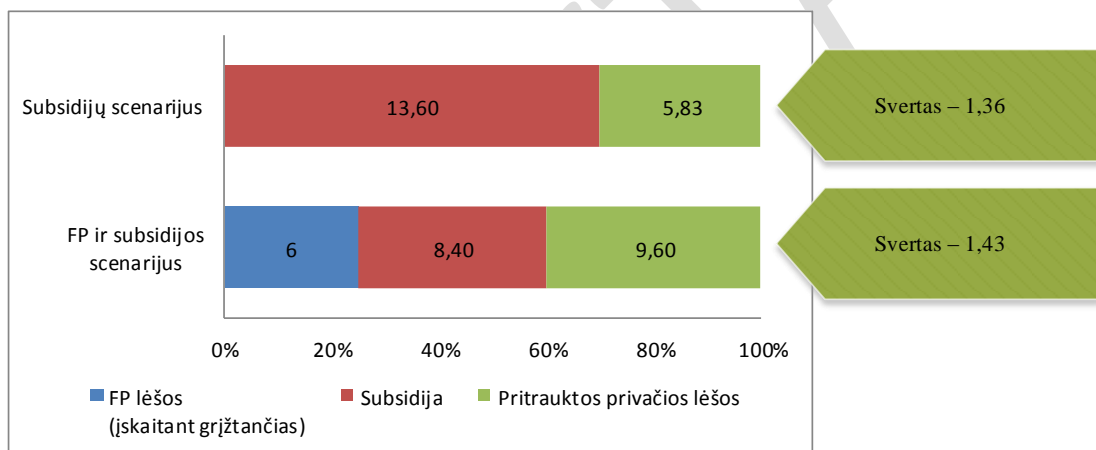

Paveikslas 12. Finansinės priemonės ir subsidinės priemonės derinimo schema

Šioje ex ante buvo vertinamas pritrauktų privačių lėšų rodiklis (sverto rodiklis, kuris skaičiuojamas kaip santykis tarp visų projektams vykdyti pritrauktų lėšų ir ES lėšų).

Atlikus analizę nustatyta, jog vidutinė subsidija KP objektų sutvarkymui sieks apie 70 proc. KP tvarkybos apimties. Tokiu atveju, šioje ex ante dalyje aptariamos paskolos finansinės priemonės ir subsidijų priemonės derinio įgyvendinimui.

Esant aukščiau paminėtoms prielaidoms, numatoma jog iki finansavimo periodo pabaigos, šios finansinės priemonės ir subsidijų priemonės derinys pasieks šiuos rezultatus:

Paveikslas 13. Kiekybinių rodiklių palyginimas.

Kokybinės analizės metu atmetus kapitalo ir garantijų instrumentus (šios analizės 4.2 dalyje) ir išanalizavus kiekybiniu požiūriu paskolų ir subsidijų priemones rekomenduotina įgyvendinti paskolų priemonę.

Taip pat nustatyta, jog iš lėšų numatytų Viešojo ir privataus kultūros paveldo PIP Kultūros ministerija turi skirti 8,4 EUR.

4.2 KP OBJEKTŲ SUTVARKYMO IR AKTUALIZAVIMO KOKYBINIS VERTINIMAS

Norint pasirinkti tinkamą finansinių priemonių kultūros paveldo (KP) objektų aktualizavimui instrumentą, buvo analizuojamos trys tipinės FP - paskolų finansinė priemonė, garantijų finansinė priemonė ir kapitalo finansinė priemonė. Įvairūs literatūros šaltiniai nurodo, jog lėšų pritraukimo požiūriu kapitalo instrumentas yra vienas patraukliausių. Šiek tiek mažiau lėšų galima pritraukti su garantijos instrumentu, o paskolos instrumentas pritraukia mažiausiai privačių lėšų (lyginant su garantijos ir kapitalo instrumentais).

Siekiant įvertinti minėtus instrumentus, pasitelkta Europos Komisijos užsakymu atliktos studijos „Kultūros ir kūrybinio sektoriaus finansavimo pritraukimas“⁵⁷ (toliau - Kultūros finansavimo studija) informacija, kurioje nurodoma, kad KP sektoriaus galimybės pritraukti finansavimą yra ribotos, dėl keleto veiksnių:

- sektoriuje veikiančių pareiškėjų:
 - o verslumo stokos, t.y. pareiškėjai neturi susidarę ilgalaikių verslo strategijų, nėra orientuoti į finansinius rezultatus, dažnai tikslas nėra verslo plėtojimas ir pan. Finansinis išprusimas yra žemesniame lygyje palyginus su kitais sektoriais;
 - o šio sektoriaus atstovai nėra linkę kreiptis į bankus dėl galimybių finansuoti savo projektus, kadangi nėra įsitikinę, savo projektų sėkme. Daugiau kaip 75 proc. šio sektoriaus atstovų, per paskutinius 3 metus nesikreipė dėl išorinio finansavimo gavimo⁵⁸;
 - o paruoštų verslo planų kokybė nėra patenkinama, todėl bankai dažnai nesuteikia finansavimo;
 - o potencialūs pareiškėjai nėra pasiruošę perduoti verslo kontrolės ;
- finansuotojų požiūriu:
 - o bankai dažnai nežino šio sektoriaus ypatybių, KP objektų aktualizavimo veiklų finansavimas jiems nepažįstamas;
 - o atsipirkimo laikotarpis KP objektų sutvarkymui ir aktualizavimui yra paprastai ilgesnis negu kituose verslo projektuose;
- KP rinkos specifika:
 - o teisiniai apribojimai susiję su KP objektų sutvarkymu, tai sąlygoja, jog dokumentų derinimo procedūros užtrunka labai ilgai, o kai kurių reikalavimų įgyvendinimas reikalauja nemažų išlaidų nenešančių KP objekto savininkui ekonominės naudos (pvz. KP objekto tyrimai);
 - o KP specifika lemia, kad tokių objektų sutvarkymo kaina, dėl specifinių reikalavimų, yra didesnė negu objektų neturinčių KP objekto statuso, todėl projektų finansiniai rodikliai būna žemesniame lygyje.

Atsižvelgiant į aukščiau pateiktą informaciją kapitalo finansinė priemonė buvo atmesta, kadangi jos pajamingumas turėtų būti didesnis, o dėl KP rinkos specifikos, KP objektų sutvarkymo ir aktualizavimo projektų finansiniai rodikliai yra žemesni. Taip pat kapitalo priemonė yra sudėtingesnis produktas, todėl pareiškėjų finansinis išprusimas ir verslumo stoka neleis tokios priemonės įgyvendinti efektyviai ir platesniu mastu.

⁵⁷ Kultūros finansavimo studija - http://ec.europa.eu/culture/library/studies/access-finance_en.pdf

⁵⁸ Kultūros finansavimo studija - http://ec.europa.eu/culture/library/studies/access-finance_en.pdf

Atmetus kapitalo priemonės naudojimo galimybes, buvo analizuojama garantijų finansinės priemonės taikymo galimybės. Garantijų finansinė priemonė potencialiai negalėtų užtikrinti ilgesnio bankų finansavimo, negu to reikalauja KP objektų sutvarkymo ir aktualizavimo projektų atsipirkimo rodikliai. Taip pat bankai yra nurodę, jog jie netgi su tam tikru garantijos lygiu, nėra pasiruošę skolinti projektams sektoriuje, kurį jie menkai pažįsta. Ši patirtis praktikoje buvo pademonstruota Europos Investicijų bankui įgyvendinant JESSICA daugiabučių namų modernizavimo programą, kai 1-4 kvietimuose, bankai teikdami pasiūlymus nebuvo linkę prisidėti savo lėšomis prie projektų sektoriuje, apie kurio finansavimą jie menkai žinojo. Šiuo metu vis daugiau bankų svarsto galimybę prisidėti savo lėšomis prie tokių projektų finansavimo. Taip pat galimai bankai taikytų didesnes palūkanų normas, negu geriau pažįstamuose sektoriuose. Todėl manytina, jog ateityje pasikeitus situacijai, galima apsvarstyti garantijų finansinės priemonės taikymą KP objektų sutvarkymui ir aktualizavimui.

Paskolų finansinė priemonė pasirinkta dėl kelių aspektų:

- finansinė priemonė yra sąlyginai paprasta, todėl reikalauja mažesnių potencialių pareiškėjų verslo ir finansų žinių, negu kitos priemonės;
- kadangi KP sektorius iki šios buvo finansuojamas teikiant subsidijas, todėl perėjimas nuo subsidinių priemonių prie paprastesnių finansinių priemonių sudaro prielaidą sėkmingiau pradėti taikyti FP KP srityje;
- siekiant pritraukti papildomus finansuotojus, galima taikyti asimetrinės rizikos pasidalijimo modelį, ir (ar) siekiant suteikti palankesnes sąlygas pareiškėjui, galima taikyti asimetrinės naudos pasidalijimo modelį;
- fondų fondo arba finansinės priemonės valdytojas ir (ar) jo partneriai, įgyvendindami priemonę, gali sudaryti pareiškėjams galimybes (jei tokios nebus sudaromos Kultūros ministerijos ar jos įkurtos/deleguotos institucijos) suteikti konsultacijas projektų ir verslo planų rengimo stadijoje;

Siekiant skatinti KP objektų aktualizavimą, siūlomas finansinės priemonės ir subsidijos derinys. Subsidijos dalis leis KP objekto savininkui įgyvendinti teisės aktų reikalavimus (pvz. atlikti KP objekto tyrimus), nebloginat ekonominių rodiklių, o taip pat kompensuoti restauracijos ir atstatymo išlaidas (kurios dėl KP reikalavimų specifikos būna didesnės, negu paprastų objektų sutvarkymo atveju).

Paskolos FP SSGG analizė

Stiprybės	Silpnybės
<ul style="list-style-type: none"> • Finansinių priemonių valdymo patirtis, ENEF, JESSICA KF, DNMF įgyvendinimo metu įgyta patirtis – tiek valstybės institucijų, tiek finansinių tarpininkų • Politinis palaikymas • Didelis KP objektų valdytojų susidomėjimas 	<ul style="list-style-type: none"> • Ilgas sutarčių su finansiniais tarpininkais derinimas • Nepakankama kredito istorija (ne visi paskolos gavėjai yra patikimi mokėtojai) • KP objektų specifiška padidina projektų kaštus (mažėja projekto atsiperkamumas) • Skirtingo tipo savininkai (pvz. fiziniai asmenys, juridiniai asmenys, savivaldybės) • Papildomos valstybės paramos poreikis

	projektų finansiniam atsiperkamumui užtikrinti <ul style="list-style-type: none"> • Ilgas ir sudėtingas KP objektų sutvarkymo derinimo procesas • Ribota finansinių priemonių taikymo KP sektoriuje patirtis • KP objektų valdytojų verslumo trūkumas
Galimybės <ul style="list-style-type: none"> • Galimybės pritraukti privačius investuotojus • Taikant FP sudaromos galimybės sumažinti papildomą valstybės paramą • Grįžtantys pinigų srautai gali būti pakartotinai naudojami projektų finansavimui • Kompleksinės renovacijos įgyvendinimas praplečiant remtinas finansuoti projektų veiklas ir priemones • Modelio lankstumo didinimas • Administracinės naštos mažinimas • Viešinimo ir informacijos sklaidos gerinimas 	Grėsmės <ul style="list-style-type: none"> • Ribotas ar nepakankamas finansavimas • Besikeičiantys techniniai reikalavimai • Priklausomybė nuo ekonominės stovybos sektoriaus situacijos • Politinė ir teisinė bazės pasikeitimų rizika • Ribotas, nepakankamas finansavimas • Nepakankama kokybės kontrolė • Rizika nesuvaldyti nepakankamo projektų kokybės • Dėl gyventojų emigracijos ir migracijos į didesnius miestus mažėjanti paklausa

4.3 FINANSINĖS PRIEMONĖS DARNA SU KITOMIS VIEŠŪJŲ INTERVENCIJŲ FORMOMIS

Šio ex ante skyriaus tikslas yra išsiaiškinti, kaip siūlomos finansinės priemonės dera su kitomis viešųjų intervencijų formomis, ar toje pačioje rinkoje finansinės priemonės nepersidengia su kitomis viešųjų intervencijų formomis, o jei persidengia, ar neatsiranda prieštaravimai ir ar skirtingos viešosios intervencijos formos viena kitai nekliudo ir nedaro reikšmingos įtakos.

KP objektų sutvarkymui per pastaruosius metus nebuvo taikomos finansinės priemonės. 2014-2020 m. periodu yra rekomenduojama pradėti taikyti finansines priemones, kadangi tokia projektų finansavimo forma yra efektyvi, sudaro galimybes pritraukti privačius išteklius ir generuoja grįžtančias lėšas. Finansinės priemonės taip pat gali būti derinamos su kitomis viešųjų intervencijų formomis.

Viešųjų intervencijų formos, kurios buvo nukreiptos į KP objektų sutvarkymo ir (ar) aktualizavimo veiksmus yra aptariamoms žemiau.

1. Išnagrinėjus veiksmų programos priemones, galimos sankirtos nustatytos su 3.1 investicinio prioriteto 3.1.1 konkrečiu uždaviniu „Padidinti verslumo lygį“. Numatomos veiklos, kurios gali kirstis su KM priemone – parama inkubatorių kūrimuisi ir (arba) esamų plėtrai. Planuojama finansuoti (iš ŪM lėšų) naujų arba besiplečiančių verslo inkubatorių infrastruktūros (investicijos į pastatus ir įrangą) kūrimą, kurie gali įsikurti ir kultūros paveldo objektuose. Tačiau numatomos veiklos nėra orientuotos į KP objektų sutvarkymą, taip pat nėra numatoma, jog ši priemonė prisidės prie veiksmų programoje numatytų 5.4.1. uždavinio

stebėsenos rodiklio „Numatomo apsilankymų remiamuose kultūros ir gamtos paveldo objektuose bei turistų traukos vietose skaičiaus padidėjimas“ ir 5.4.1. uždavinio rezultato stebėsenos rodiklio „Lietuvos gyventojų, bent kartą per pastaruosius 12 mėn. apsilankusių kultūros paveldo objekte, dalis“, todėl galimas veiklų persidengimas tik išimtiniais atvejais;

2. Nagrinėjant galimas priemones sankirtas su kitomis ES paramos ir tarptautinės paramos priemonėmis:
 - a. Nustatyta galima sankirta su Europos ekonominės erdvės (EEE) finansiniu mechanizmu. EEE paramos lėšomis pagal programą LT06 „Kultūros ir gamtos paveldo išsaugojimas ir atgaivinimas“ yra remiamas nekilnojamojo kultūros paveldo restauravimas ir pritaikymas. Paraiškos pagal EEE paramą galėjo būti teikiamos pagal tris finansavimo kryptis:
 - i. Medinio nekilnojamojo kultūros paveldo statinių tvarkybos projektai.
 - ii. Iš dalies sutvarkytų nemedinių nekilnojamojo kultūros paveldo statinių tvarkybos darbų užbaigimo ir pritaikymo visuomenės reikmėms projektai.
 - iii. Taikomųjų kultūros paveldo tyrimų ir konservavimo centrų steigimo ar vystymo nekilnojamojo kultūros paveldo statiniuose projektai.
3. Nustatyta galima sankirta su 2014 – 2020 Lietuvos kaimo plėtros programos (KPP) priemonėmis
 - a. M07 „Pagrindinės paslaugos ir kaimų atnaujinimas kaimo vietovėse“. Šioje priemonėje numatyta remiama veikla – investicijos į kultūros paveldą;
 - b. „Ūkio ir verslo plėtra“ veiklą „Parama investicijoms, skirtoms ekonominės veiklos kūrimui ir plėtrai“. Ši priemonė gali išimtiniais atvejais persidengti su planuojamu finansinės priemonės ir subsidijos deriniu, tačiau šioje ex ante analizuojamų produktai bus konkurencingi ir orientuoti į kitokio dydžio bei pobūdžio projektus.

Tik labai išimtiniais atvejais gali persidengti kaimo plėtros programos (KPP) ir siūlomoms FP ir subsidijos priemonės derinio sritys. KPP yra remiama de minimis pagalbos ribose, todėl galimas taikyti tik labai siuru mastu.
4. Nustatyta galima sankirta su 2014–2020 m. Europos teritorinio bendradarbiavimo tikslo programa. Pasienio bendradarbiavimo programose (LT-PL, LV-LT ir Pietų Baltijos programų) vienas iš investavimo prioritetų yra 6 (c) aplinkos išsaugojimas bei apsauga ir išteklių veiksmingumo skatinimas, išsaugojant, apsaugojant, propaguojant ir plėtojant gamtinį ir kultūrinį paveldą. Tačiau visų pirmiausia atkreiptinas dėmesys, kad šios programos remia bendradarbiavimo veiklas ir tik tam tikrus investicijų elementus, kurie yra skirti sustiprinti bendradarbiavimo veiklas, ir visi projektai yra atrenkami konkurso būdu, todėl konkretūs projektai iš anksto nėra žinomi.
5. Nustatyta galima sankirta su 2004 – 2009 m. Europos ekonominės erdvės ir Norvegijos finansinių mechanizmų parama.

6. Nustatyta galima sankirta su Kultūros paveldo departamento programomis, skirtomis kultūros paveldo objektų paveldotvarkai, tvarkybai. KPD paveldotvarkos programa (tvirtinama metams, pvz. 2013 m. privačiam paveldui buvo skirta 0,29 mln. EUR, 2014 m. – 173,8 tūkst. EUR, 2015 m. – 203 tūkst. EUR, vidutiniškai finansuoja 20 projektų per metus. Ši KPD priemonė kol kas skirta tik aukščiausio apsaugos lygio/ reikšmingumo statusą turintiems privatiems objektams (paminklams ir valstybės saugomiems), tuo tarpu ES subsidija galės naudotis visi paveldo registre esantys objektai, įskaitant ir paminklus, ir valstybės, ir savivaldybių saugomus, ir visus likusius. KPD administruojamos Nekilnojamojo kultūros paveldo paveldotvarkos programos lėšos gali būti skiriamos tik valstybės saugomiems kultūros paveldo objektams tvarkyti, o kitiems į Kultūros vertybių registrą įrašytiems objektams toks finansavimas nėra skiriamas. Tuo tarpu Kultūros paveldo departamentas savo atliktuose vertinimuose pastebėjo, kad į Kultūros vertybių registrą įrašytiems, bet valstybės nesaugomiems paveldo objektams yra sudėtingiau pritraukti lėšas tvarkybai. Kitas KPD priemonės skirtumas nuo planuojamos ES subsidijos – KPD kompensuoja privataus pareiškėjo patirtas išlaidas (tyrimus, projektavimą ir paveldosaugos darbus) tik avarinei būklei šalinti ir nekelia aktualizavimo įpareigojimų.

Investicijų atskyrimas paminėtais atvejais turėtų būti vertinamas konkretaus projekto / objekto lygmeniu. Konkretaus projekto lygmeniu dvigubo finansavimo vertinimą atliks CPVA, atsižvelgdama į KM nustatytas sankirtas. Dvigubo finansavimo vertinimas projekto lygmeniu bus atliekamas paraiškos vertinimo, mokėjimo prašymų tikrinimo ir patikrų vietoje procesuose.

Siekiant išvengti savų lėšų pritraukimo sumažinimo ir dvigubo finansavimo rizikas, rekomenduojama numatyti, jog naudojantis siūlomos KP objektų aktualizavimo FP ir KP objektų sutvarkymo subsidijos priemone, pareiškėjai būtų įpareigoti nesinaudoti kitomis FP ir subsidijų priemonėmis, kurios finansuojamos ESI fondų lėšomis.

5 VALSTYBĖS PAGALBA

Poreikis įvertinti galiojančio valstybės pagalbos teisinio reglamentavimo įtaką, atliekant ex-ante analizę bei laikantis prielaidos, kad numatomos įgyvendinti finansinės priemonės bus finansuojamos panaudojant ES struktūrines investicijas, yra aiškiai nurodytas Bendrųjų nuostatų reglamento 37 str. 1 d. 2 pastraipoje, 2 d. b) punkte, 4 d., 7 d. bei 9 d. Paskirstytas ES struktūrinių investicijų valdymo, kai didžiąją dalį investicijų panaudojimo valdymo ir kontrolės sistemos funkcijų atlieka nacionalinės institucijos (Vadovaujančioji institucija ir jos įgaliotos kitos institucijos), modelis kartu reiškia, kad šios investicijos yra sudedamoji nacionalinio biudžeto dalis ir šios investicijos yra viešieji finansiniai ištekliai, kurių panaudojimas turi atitikti taikytinas valstybės pagalbos teikimo kontrolės taisykles.

Pagrindiniai dokumentai, kurių nuostatos yra nagrinėtinos, atliekant valstybės pagalbos taisyklių galimo taikymo ir jų poveikio numatomoms įgyvendinti finansinėms priemonėms vertinimą yra:

- 2014 m. sausio 22 d. Komisijos komunikatas dėl valstybės pagalbos rizikos finansų investicijoms skatinti gairių (2014/C 19/04);
- 2014 m. birželio 17 d. Komisijos reglamentas (ES) Nr. 651/2014, kuriuo tam tikrų kategorijų pagalba skelbiama suderinama su vidaus rinka taikant Sutarties 107 ir 108 straipsnius (toliau - GBER);
- 2013 m. gruodžio 18 d. Komisijos reglamentas (ES) Nr. 1407/2013 dėl Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 107 ir 108 straipsnių taikymo de minimis pagalbai;
- 2014–2020 m. regioninės valstybės pagalbos gairės (2013/C 209/01).

Nurodytų dokumentų nuostatos yra vertinamos tokiu eiliškumu:

1. Apibūdinami valstybės pagalbos teikimo požymiai numatytų finansinių priemonių įgyvendinimo kontekste.
2. Atskirai įvertinama finansinių priemonių įgyvendinimo alternatyva - paskolos finansinė priemonė valstybės pagalbos taisyklių kontekste. Nepaisant to, kad subsidijų priemonę yra planuojama įgyvendinti kaip atskirą priemonę, jos naudos gavėjai bei potencialūs valstybės pagalbos subjektai sutaps, todėl subsidijos, nors ir nėra šio vertinimo objektas, yra vertinamos atliekant ex-ante vertinimą tiek, kiek jos yra susijusios su finansinių priemonių įgyvendinimu.
3. Apibendrinamos ir nurodomos pagrindinės sąlygos ir apribojimai, kuriems esant numatytos įgyvendinti priemonės gali būti įgyvendinamos, nepažeidžiant valstybės pagalbos teikimo taisyklių reikalavimus.

Pabrėžtina, kad valstybės pagalbos teikimo taisyklių įtaka turi būti vertinama kiekvieno finansinės priemonės įgyvendinime dalyvaujančio ūkio subjektų tipo atžvilgiu atskirai, tai yra priklausomai nuo šio tipo (investuotojas, valdytojas, naudos gavėjas, kt.) bei dalyvavimo priemonėje įsitraukimo ir formos. Visi priemonės aspektai ir įgyvendinimo sąlygos turėtų būti apibūdinami, siekiant jų atitiktis valstybės pagalbos taisyklių reikalavimams.

5.1 VALSTYBĖS PAGALBOS TEIKIMO POŽYMIŲ APIBŪDINIMAS

Bendruoju atveju, valstybės pagalba yra pripažįstama, kai yra tenkinamos keturios pagrindinės sąlygos⁵⁹:

1. numatoma įgyvendinti priemonė yra priskirtina (angl. imputable) viešajam sektoriui (tai yra panaudojami nacionalinio biudžeto ar kiti viešieji ištekliai),
2. rinkoje veikiantiems ūkio subjektams teikiama ekonominė nauda (suteikiamas ekonominis pranašumas), kuri nėra prieinama įprastomis rinkos sąlygomis,
3. priemone yra (bus) teikiama ekonominė nauda tik kai kuriems rinkos subjektams (priemonės selektyvumo kriterijus),
4. priemone yra iškraipoma arba gali būti iškraipoma konkurencija ir (arba) paveikiama prekyba tarp ES valstybių narių.

Pagal šiuos kriterijus, valstybės pagalba gali būti pripažįstama tik tuo atveju, kai yra visų kriterijų visuma, tai yra numatoma įgyvendinti priemonė atitinka kiekvieną kriterijų. Tiek Europos Komisijos, tiek Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktikoje valstybės pagalbos samprata yra laikoma objektyviu, pirminės teisės nuostatomis apibrėžtu institutu, kurio nuostatų taikymas negali būti skirtingas kiekvienu konkrečiu atveju, išskyrus sudėtingo ekonominio vertinimo reikalaujančias specifines situacijas⁶⁰.

5.1.1 Priemonės priskyrimas viešajam sektoriui

Numatomos įgyvendinti priemonės priskyrimas viešajam sektoriui reiškia, kad priemonės įgyvendinimą kontroliuoja valstybės/savivaldybės institucija. Pabrėžtina, kad privataus juridinio asmens, kurį įsteigė valstybės ar ją atstovaujantys subjektai, teikiamas finansavimas taip pat yra priskirtinas viešajam sektoriui, jeigu tokį šio juridinio asmens elgesį valstybė kontroliuoja/nulemia. Pavyzdiniai požymiai, kuriais remiantis gali būti nustatyta, kad teikiamą finansavimą kontroliuoja viešasis sektorius yra:

- a) ūkio subjekto vykdoma veikla/teikiamos paslaugos yra analogiškos rinkoje teikiamoms paslaugoms, kai priemonę įgyvendina/finansavimą teikia viešasis plėtros bankas⁶¹;
- b) viešojo sektoriaus vykdomos jos įsteigtos įmonės valdymo priežiūros apimtis ar kiti požymiai, apibūdinantys viešojo sektoriaus dalyvavimą, plėtojant priemonę.

Būtina pažymėti, kad priemonė nėra priskirtina valstybei, jeigu ji yra įgyvendinama dėl ES *acquis communautaire* įsakmių reikalavimų, tai yra tokiu atveju priemonė yra priskirtina ES teisės aktų leidžiamajai valdžiai, o ne atskirai ES valstybei-narei⁶². Ši taisyklė negali būti taikoma, kai ES teisė tik suteikia galimybę įgyvendinti tam tikras priemones, kurios gali būti laikomos valstybės pagalbos teisinio reglamentavimo objektu, tai yra tokiu atveju ES valstybė-narė turi galimybę pasirinkti elgesio modelį bei prisiimti atsakomybę dėl atliekamos intervencijos poveikio rinkai, arba kitaip tariant, dėl galimos valstybės pagalbos atsiradimo.

⁵⁹ ES Sutarties suvestinė redakcija, 107 str. (ex 87 str.)

⁶⁰ [Case C-290/07 P Commission v Scott \[2010\] ECR I-7763, para. 66.](#)

⁶¹ [Case C-482/99 France v Commission \(Stardust\) \[2002\] ECR I-4397, para. 57](#)

⁶² [Case T-351/02 Deutsche Bahn AG v Commission \[2006\] ECR II-1047, para. 102](#)

5.1.2 Ekonominio pranašumo suteikimas

Rinkoje veikiantis ūkio subjektas yra suprantamas kaip ekonominę veiklą vykdančias vienetas, nepriklausomai nuo jo įsisteigimo teisinės formos bei nepriklausomai nuo šio vieneto finansavimo būdo⁶³. Kitaip tariant, valstybės pagalbos taisyklių taikymo požiūriu nėra svarbu, ar juridinis vienetas yra įsteigtas kaip pelno nesiekiantis juridinis asmuo, ar kaip bet kurios formos viešasis juridinis asmuo.

Ypatingai aktualu, kad vienetai, vykdančys ir ekonominę veiklą, ir neekonominę veiklą (pvz., viešąjį administravimą) patenka į valstybės pagalbos taisyklių reguliavimo sritį tik ta apimtimi, kuri yra susijusi su ekonominės veiklos vykdymu. Pabrėžtina, kad viešosios infrastruktūros ar jos dalies panaudojimas komercinei veiklai taip pat yra laikytinas ekonomine veikla. Be to, du ar daugiau ūkio subjektų gali būti laikomi vienu vienetu pagal valstybės pagalbos taisykles, jeigu šie ūkio subjektai yra tarpusavyje susiję (vienas ūkio subjektas vykdo kontrolės, valdymo ar kitas funkcijas, susijusias su kitu subjektu)⁶⁴. Taip pat ekonomine veikla yra laikoma bet kokia veikla, tiekiant prekes ar teikiant paslaugas rinkoje.

Konkrečioje valstybėje-narėje taikomas ekonominės ir neekonominės veiklos (pvz., atskirų oro erdvės kontrolės viešųjų funkcijų vykdymas⁶⁵) atskyrimas gali priklausyti nuo ekonominio išsivystymo lygio ir politinių sprendimų dėl ekonomikos reguliavimo, todėl išsamus ir baigtinis ekonominės veiklos rūšių sąrašas negali būti sudarytas.

Finansinių priemonių įgyvendinimo kontekste pažymėtina, kad:

1. Fiziniai asmenys (gyventojai), kurie nevykdo jokios ekonominės veiklos, kaip ji yra suprantama ES Teisingumo Teismo praktikoje, tai yra gyventojai, kurie neteikia prekių ar paslaugų už atlygį, nėra laikomi ekonomine veikla vykdančiais ūkio subjektais, todėl jų atžvilgiu negali būti taikomi valstybės pagalbos taisyklių reikalavimai, kadangi nėra vieno iš valstybės pagalbos pripažinimui būtino elemento.
2. Fizinį asmenų (gyventojų), kurie vykdo ekonominę veiklą, jų atžvilgiu turi būti taikomi valstybės pagalbos teikimo taisyklių reikalavimai, jeigu yra nustatyti visi kiti valstybės pagalbos požymiai.
3. Nustatant, ar juridiniai asmenys, dalyvaujantys finansinės priemonės struktūroje, nepriklausomai nuo to, koks yra jų vaidmuo (vykdytojas, valdytojas, naudos gavėjas, kt.), yra laikytini ekonomine veiklą vykdančiais ūkio subjektais, turi būti vertinamas tik jų vykdomos veiklos pobūdis (ar yra teikiamos prekės/paslaugos rinkoje už atlygį), tačiau neturi būti vertinamas juridinio asmens statusas ar teisinė forma.
4. Finansinės priemonės teikiama nauda gali pasireikšti netiesiogiai, tai yra ne tiems subjektams, kuriems yra skiriami viešieji finansiniai ištekliai⁶⁶, o tiems kurie veikia kitame paslaugų teikimo lygmenyje. Tai ypač aktualu tais atvejais, kai numatomos įgyvendinti priemonės valdytojas yra tik tarpininkas, kuris perduoda finansinės

⁶³ [Joined Cases C-180/98 to C-184/98 Pavlov and Others \[2000\] ECR I-6451, para. 74](#)

⁶⁴ [Case C-480/09 P AceaElectrabel Produzione SpA v Commission \[2010\] ECR I-13355 para. 47-55.](#)

⁶⁵ [Case C-364/92 SAT \[1994\] ECR I-43, para. 30.](#)

⁶⁶ [Case C-403/10 Mediaset SpA v Commission \[2011\] ECR I-117, para. 73-77; Case C-382/09 Netherlands vs Commission \[2002\] ECR I-5163, para. 60-66](#)

priemonės sukuriama naudą kitiems gavėjams, tačiau pats sau nepasilieka jokios finansinės priemonės teikiamos naudos.

5.1.3 Priemonės selektyvumas

Siekiant pripažinti tam tikrą priemonę selektyvia, nauda turi atsirasti tik tam tikroms įmonėms, įmonių kategorijoms arba ekonominiams sektoriams. Kitaip tariant, priemonė yra selektyvi, jeigu ne visi ūkio subjektai gali pasinaudoti jos teikiama nauda. Šis vertinimas remiasi ne priemonės aprašymu ar struktūra, bet faktiniu poveikiu rinkai, kuris atsiranda įgyvendinant priemonę, tai yra net tuo atveju, kai priemone teisiniu požiūriu gali pasinaudoti bet kuris ūkio subjektas, priemonė gali būti pripažinta selektyvia dėl faktinių jos įgyvendinimo aplinkybių⁶⁷.

Selektyvumas gali pasireikšti priemonės turiniu (pvz., mokesstinės lengvatos taikymas tik investicijoms, kurios viršija tam tikrą finansinę apimtį), taip pat priemonės taikymo administracine tvarka (pvz., kai priemonės vykdytojas/valdytojas turi galimybę įtakoti priemonės įgyvendinimą/pasirinkti naudos gavėjus⁶⁸).

Sudėtingu atveju (kai iš anksto nėra akivaizdus priemonės selektyvus pobūdis), selektyvumas yra nustatomas trimis etapais:

- apibūdinamas atskaitos taškas, tai yra nustatoma rinkos situacija bei identifikuojami rinkoje veikiantys ūkio subjektai;
- nustatoma, ar priemonės praktinis taikymas gali paveikti / nulemti skirtingų rinkos veikėjų situaciją nevienoda apimtimi. Nesant tokios galimybės, priemonė negali būti pripažinta selektyvia;
- įvertinama, ar priemonės įgyvendinimas ir jos sąlygojamas poveikis gali būti pateisintas veikiančios schemos sistema ir prigimtimi⁶⁹.

5.1.4 Priemonės poveikis konkurencijai ir (ar) prekybai

Valstybės finansuojamų ir valdomų selektyvių ūkio subjektams skirtų priemonių įgyvendinimas pagal valstybės pagalbos taisykles yra draudžiamas tik tuo atveju, kai tokie veiksmai paveikia ar gali paveikti konkurenciją bei gali turėti įtakos ES valstybių-narių tarpusavio prekybai.

Potencialus poveikis konkurencijai yra pripažįstamas tada, kaip priemonės įgyvendinimu yra pagerinama ūkio subjekto (priemonės naudos gavėjo) konkurencinė padėtis rinkoje, lyginant su šio ūkio subjekto konkurentais. Kitaip tariant, praktiniu požiūriu, potencialus poveikis konkurencijai yra pripažįstamas tuo momentu, kai ūkio subjektas gauna finansinį pranašumą iš viešojo sektoriaus, su sąlyga, kad ūkio subjektas veikia rinkoje, kurioje

⁶⁷ [Case T-379/09 Italy v Commission \[2012\] ECR I-0000, para. 47.](#)

⁶⁸ [Case C-6/12 P Oy \[2013\] ECR I-0000, para. 27](#)

⁶⁹ [Case C-279/08 P Commission v Netherlands \(NOx\) \[2011\] ECR I-7671, para. 62; Joined Cases C-72/91 and C-73/91 Sloman Neptun \[1993\] ECR I-887, para. 21](#)

gali vykti konkurencija (gali veikti kiti ūkio subjektai), nepriklausomai nuo to, ar taip iš tikrųjų yra.

Valstybės pagalbos sampratos požiūriu nėra svarbu, ar poveikis konkurencijai gali būti didelis (ženklus), ar mažareikšmis. Kitaip tariant, mažas poveikis nepanaikina rinkos iškreipimo, išskyrus tuos atvejus, kai tokia prielaida būtų visiškai hipotetinė⁷⁰ arba poveikis neviršytų pačios Europos Komisijos nustatytų de minimis ribų. Aktualu, kad Bendrųjų nuostatų reglamento požiūriu, valstybės pagalbos sąvoka apima pagal de minimis taisyklės teikiamą finansavimą⁷¹.

5.2 NUMATOMŲ VYKDYTI FINANSINIŲ PRIEMONIŲ APRIBOJIMAI, SUSIJĘ SU VALSTYBĖS PAGALBOS TAISYKLIŲ REIKALAVIMAIS

Planuojant finansinių priemonių įgyvendinimą, būtina akcentuoti, kad ES valstybė narė turi teisę pasirinkti konkrečią priemonės struktūrą bei jos įgyvendinimo mechanizmą taip, kad numatoma finansinė priemonė būtų įgyvendinama kaip priemonė:

- kuriai nėra taikomos valstybės pagalbos taisyklės;
- kuriai yra taikomos de minimis taisyklės;
- kuriai yra taikomos bendrosios išimties reglamentų taisyklės;
- kuri naudoja Europos Komisijos patvirtintas standartines finansinių priemonių sąlygas (*off-the-shelf instruments*);
- pagal kurią yra teikiama valstybės pagalba pagal iš anksto suderintą su Europos Komisija schemą.

Žemiau atliekamas finansinių priemonių įgyvendinimo modelio vertinimas valstybės pagalbos taisyklių kontekste, identifikuojant privalomas vykdyti sąlygas, veiksmus ir (arba) veiklos apribojimus tam, kad finansinės priemonės taikymas nepažeistų valstybės pagalbos taisyklių reikalavimų.

Vertinimas atliekamas šiais etapais:

1. pasirinkto priemonės įgyvendinimo mechanizmo klasifikavimas, tai yra valstybės pagalbos požymių buvimo nustatymas,
2. suderinamumo vertinimas, jeigu priemonės įgyvendinimas atitinka valstybės pagalbos požymius,
3. notifikavimo procedūros apibūdinimas (jeigu yra nustatomas šio veiksmo poreikis).

Antro etapo veiksmai apima atitikties de minimis reglamentavimui vertinimą, atitikties bendrosios išimties reglamento nuostatoms vertinimą ir esant poreikiui standartinių sąlygų (*off-the-shelf instrument*) panaudojimo galimybės vertinimą, atsižvelgiant į priemonės

⁷⁰ [Case C-280/00 Altmark Trans \[2003\] ECR I-7747, para. 79](#)

⁷¹ Bendrųjų nuostatų reglamento 2 str. 1 d. 13 p.

įgyvendinimo tikslus ir sektorių. Pabrėžtina, kad pasirinkto finansinės priemonės įgyvendinimo būdo ir sandaros vertinimo valstybės pagalbos taisyklių kontekste rezultatai gali pasikeisti, jeigu bus pakeista priemonės sandara (būdas), kas reikalautų papildomai įvertinti pakeitimų įtaką valstybės pagalbos vertinimo rezultatams.

5.3 KP OBJEKTŲ SUTVARKYMO IR AKTUALIZAVIMO VERTINIMAS VALSTYBĖS PAGALBOS ASPEKTU

Šiame skyriuje nagrinėjama pasirinkta paskolos finansinės priemonės ir alternatyva:

1. Kaip nurodyta 5.1. skyriuje apibūdinami bendrieji valstybės pagalbos požymiai, numatomi įgyvendinti finansinių priemonių kontekste išskirtini ir vertintini visi priemonės įgyvendinime dalyvaujantys fiziniai ir juridiniai asmenys, kurie atitinka ūkio subjekto apibrėžimą, tai yra vykdo ekonominę veiklą, tiekdami prekes ir (arba) teikdami paslaugas. Pabrėžtina, kad ūkio subjektu gali būti laikomi keli juridiniai asmenys, o ekonominė veikla gali būti ir nedidelė visos ūkio subjekto vykdomos veiklos (pvz., neekonominės viešojo administravimo veiklos) dalis;
2. Vertinimas atliekamas tik finansinės priemonės atžvilgiu. Finansinėmis priemonėmis yra laikomos finansinės paramos priemonės, kurios įgyvendinamos remiantis papildomumo principu, siekiant iš anksto apibrėžtų politikos tikslų. Finansinių priemonių įgyvendinimas gali būti susietas su subsidijų teikimu (negražintina subsidija, paskolų palūkanų kompensavimas), tačiau šiame dokumente vertinimas yra atliekamas tik finansinių priemonių atžvilgiu. Kitaip tariant, vertinimas neapima planuojamų subsidijų skyrimo procese dalyvaujančių asmenų ir jiems daromos įtakos.

KP objektų sutvarkymui ir aktualizavimui, pagal alternatyvų vertinimo rezultatus, yra pasirinktas paskolos finansinės priemonės bei subsidijos taikymo derinys.

Įgyvendinant priemonę, dalyvauja šie ūkio subjektai:

1. Fondo steigimui reikalingą finansavimą suteikiančios bei investiciniame komitete dalyvaujančios viešosios institucijos (Lietuvos Respublikos kultūros ministerija, Lietuvos Respublikos finansų ministerija).
2. Fondo valdytojas, kuris vykdo fondo valdymo investicinio komiteto pavedimus, teikia fondo valdymo paslaugas nurodytoms viešosioms institucijoms ir investuotojams, valdydamas fondą, taip pat gaudamas fondo valdymo mokestį.
3. Įgyvendinant priemonę, numatoma galimybė pasitelkti finansinius tarpininkus, kurie vykdytų finansavimo nukreipimo konkreitiems projektams funkciją.
4. Rangos darbus vykdantys ūkio subjektai.
5. KP objektų savininkai ir bendrasavininkiai, kurie gali būti fiziniai, privatūs juridiniai ir privatūs viešieji asmenys.

5.3.1 Priemonės įgyvendinimo mechanizmo klasifikavimas

Finansinės priemonės vertinimas, siekiant nustatyti valstybės pagalbos buvimo požymius, turi būti atliekamas kiekvienos tikslinės grupės atžvilgiu atskirai, kadangi priemonės įgyvendinimo poveikis kiekvienai skirtingai grupei gali būti kitoks.

Fondo steigimui reikalingą finansavimą suteikiančios viešosios institucijos

Lietuvos Respublikos kultūros ministerija bei Lietuvos Respublikos finansų ministerija, vykdydamos jiems pavestas funkcijas pagal Bendrųjų nuostatų reglamento reikalavimus, taip pat pagal Lietuvos Respublikos biudžeto sandaros įstatymo, Projektų administravimo ir finansavimo taisyklių nuostatas, vykdo tik viešąsias funkcijas, tai yra šios finansinės priemonės kontekste vykdo neekonominę veiklą bei negali būti laikomi ūkio subjektais.

Pabrėžtina, kad šioms viešosioms institucijoms, detalizuojant priemonės aprašymą, negali būti numatytas jokios ekonominės naudos atsiradimas (pvz., sėkmės mokestis, valdymo mokestis, išduotų paskolų palūkanų panaudojimas įstaigos reikmėms, kt.), kadangi tokiu atveju atsirastų valstybės pagalbos atsiradimo rizika.

Fondo valdytojas

Pagal numatomą mechanizmą, fondo valdytojas turi būti atskiras juridinis asmuo, teikiantis fondo valdymo paslaugas. Pabrėžtina, kad numatoma fondo valdytojo teisinė forma valstybės pagalbos požiūriu nėra svarbus veiksnys, kuris nulemtų valstybės pagalbos buvimą (nebuvimą), tačiau atskiro juridinio asmens įsteigimas nulemia didesnę skaidrumą bei atskaitomybę.

Remiantis Valstybės pagalbos rizikos finansų investicijoms skatinti gairių (toliau – Rizikos finansų gairės) 39 punktu, *„jeigu rizikos finansų priemonę valdo įgaliotasis subjektas, bet šis subjektas neinvestuoja kartu su valstybe nare, įgaliotasis subjektas laikomas finansavimo nukreipimo priemone, o ne pagalbos gavėju, jeigu nėra kompensacijos permokos. Tačiau jeigu įgaliotasis subjektas finansuoja priemonę arba investuoja kartu su valstybe nare panašiai kaip finansų tarpininkai, Komisija turės įvertinti, ar įgaliotasis subjektas negauna valstybės pagalbos.“*

Kitaip tariant, tam, kad fondo valdytojui neiškiltų valstybės pagalbos teikimo grėsmė ir (ar) nebūtų taikomas reikalavimas dėl notifikavimo, yra būtina laikytis šių finansinės priemonės įgyvendinimo sąlygų:

- a) įgaliotasis subjektas negali investuoti kartu su viešuoju sektoriumi,
- b) kompensacija už teikiamas fondo valdymo paslaugas negali būti per didelė.

Jeigu išpildomos abi sąlygos, valstybės pagalbos rizika yra eliminuojama.

Pabrėžtina, kad pagal Rizikos finansų gairių 39 p., jeigu fondo valdytojas suteikia finansavimą priemonei arba investuoja kartu su valstybe kaip finansų tarpininkas, Europos Komisija turės įvertinti, ar įgaliotasis subjektas negauna valstybės pagalbos. Nesant išlygos su nuoroda į kitus Rizikos finansų gairių punktus, pagal kuriuos gali būti laikoma, kad finansiniai tarpininkai negauna valstybės pagalbos, tikėtina, kad fondo valdytojas, vykdamas nurodytą

veiklą, turi būti įvertintas Europos Komisijos valstybės pagalbos taisyklių taikymo požiūriu visais atvejais. Dėl šios priežasties, nustatant priemonės taisykles, yra siūloma apriboti fondo valdytojo galimybes suteikti finansavimą numatomai įgyvendinti priemonei.

Svarbu, kad fondo valdytoją parinkus atvira, skaidria, nediskriminacine ir objektyvia tvarka, pagal Rizikos finansų gairių 40 p., valstybės pagalba fondo valdytojui nėra teikiama. Tokia pati situacija susidaro, kai fondo valdytojo atlygis visiškai atspindi atitinkamose situacijose mokamus atlygius rinkoje.

Jeigu fondo valdytojas yra viešasis subjektas ir nėra parinktas atvira, skaidria, nediskriminacine ir objektyvia tvarka (pvz., fondo valdytojas buvo paskirtas atskiru teisės aktu), tam, kad fondo valdytojas nebūtų laikomas valstybės pagalbos gavėju (tai yra tam, kad būtų pripažinta atitiktis aukščiau nurodytam b) ii. punktui), turi būti įvykdytos šios sąlygos:

1. Valdymo mokesčio suma turi būti apribota (turi būti nurodytas maksimalus mokesčio dydis).
2. Valdymo mokesčio faktinė suma atspindi įprastas rinkos sąlygas.
3. Valdymo mokestis yra susietas su veiklos rezultatais.
4. Įgaliotasis subjektas turi būti valdomas, remiantis komerciniais principais, tai yra investicijų sprendimai turi būti priimami, siekiant pelno, nepriklausomai nuo valstybės nurodymų. Siekiant užtikrinti atitiktį šiai sąlygai, fondo valdymo reguliuojančiuose dokumentuose turi būti numatytos nuostatos, kurios užtikrintų fondo valdytojo nepriklausomybę nuo galimų valstybės nurodymų.
5. Fondo valdytojas privalo privačius investuotojus pasirinkti atviro, skaidraus ir nediskriminacinio konkurso tvarka.

Pagal Bendrųjų nuostatų reglamento 38 str. 4 d. b) p., valstybė-narė, pasirinkusi plėtoti specifinius finansinius instrumentus (tai yra nepasirinkusi naudoti standartinių sąlygų (off-the-shelf) instrumentų), gali paskirti įgaliotuoju subjektu Europos investicijų banką (EIB), tarptautinę finansų įstaigą, kurioje valstybė-narė yra kapitalo dalies savininkas, valstybėje-narėje veikiančią finansų įstaigą, kuri siekia viešojo intereso, kontroliuojant viešajam sektoriui, arba kitai įstaigai, kurios veiklą reguliuoja viešoji arba civilinė teisė. Žemiau pateikiamas vertinimas kiekvieno galimo subjekto atžvilgiu atskirai bei pateikiamas pasiūlymas valstybės pagalbos taisyklių bei apribojimų kontekste.

EIB yra viešojo sektoriaus įstaiga, kuri galėtų būti paskirta remiantis Bendrųjų nuostatų reglamento nuostatomis, tačiau tam, kad būtų pripažinta, kad valstybės pagalba yra neteikiama, turi būti laikomasi visų aukščiau nurodytų sąlygų, taikytinų tais atvejais, kai įgaliotasis subjektas yra viešasis subjektas ir yra paskiriamas nesilaikant atviros, skaidrios, nediskriminacinės ir objektyvios tvarkos. Lietuva šiuo metu dalyvauja tik tose tarptautinėse finansų įstaigose, kurios yra laikomos viešaisiais subjektais, todėl pasirinkus šį modelį taip pat turėtų būti laikomasi visų aukščiau nurodytų sąlygų.

Pasirinkus valstybėje-narėje veikiančią finansų įstaigą, kuri siekia viešojo intereso, kontroliuojant viešajam sektoriui, tačiau pati nėra viešasis subjektas, valstybės pagalbos teikimo rizika būtų eliminuota šiais atvejais:

- a) fondo valdytojas parinktas atvira, skaidria, nediskriminacine ir objektyvia tvarka, arba

- b) fondo valdytojo atlygis visiškai atspindi atitinkamose situacijose mokamus atlygius rinkoje.

Ekonominiu požiūriu, pasirinkus a) variantą, fondo valdytojo atlygis atitiktų rinkos sąlygas fondo valdytojo atrankos metu, tačiau praėjus tam tikram laikotarpiui, sutarties dėl fondo valdymo nuostatomis reguliuojamas atlygis gali neatitikti rinkos sąlygų. Kita vertus, pasirinkus b) variantą, rinkos galimo iškraipymo požiūriu, fondo valdytojo atlygis nuolat atitiktų rinkos sąlygas, nepaisant to, kad valdytojas nėra parinktas a) punkte nurodytos procedūros pagalba.

Pasirinkus kitą įstaigą pagal Bendrųjų nuostatų reglamento 38 str. 4 d. c) p., būtų taikomos tos pačios sąlygos, priklausomai nuo to, ar parinktas viešasis subjektas, ar privatus juridinis asmuo. Pabrėžtina, kad kiekvienos finansinės priemonės įgyvendinimas turi tam tikrą specifiką bei reikalauja specifinės patirties, todėl labiausiai šios funkcijos vykdymui tinka ūkio subjektai, kurie jau šiuo metu turi teisę vykdyti tokią veiklą (pvz., UAB „Investicijų ir verslo garantijos“, UAB „Viešųjų investicijų plėtros agentūra“, kredito įstaigos).

Vadovaujantis Rizikos kapitalo gairių nuostatas, siūloma, kad fondo valdymo mokesčiui būtų nustatyti šie apribojimai:

1. Valdymo mokesčio suma turi būti apribota (turi būti nurodytas maksimalus mokesčio dydis). Pagal Rizikos kapitalo gairių 148 p., metinė valdymo mokesčio suma neturi viršyti 3 % viso fondo valdytojui patikėto kapitalo, išskyrus valdymo mokesčio dalį, kuri yra susijusi su veiklos rezultatais.
2. Valdymo mokesčio faktinė suma turi atspindėti įprastas rinkos sąlygas. Tam, kad būtų vykdoma ši sąlyga, siūloma įpareigoti fondo valdytoją periodiškai atlikti rinkos sąlygų analizę bei pateikti valdymo mokesčio dydžio apskaičiavimo pagrindimo dokumentus. Bendra mokesčio metinė suma negali viršyti veiklos ir valdymo išlaidų, kurių suma gali būti padidinama pagrįstu pelno maržos dydžiu, atitinkančiu rinkos sąlygas.
3. Valdymo mokestis negali būti skirtas padengti investicijų išlaidas.
4. Valdymo mokestis yra susietas su veiklos rezultatais. Valdymo mokesčio dalis, kurios dydis priklauso nuo veiklos rezultatų, turi būti pakankamai reikšminga tam, kad paskatintų įgaliotąjį subjektą pasiekti politikos tikslus bei užtikrintų efektyvią ūkio subjektų, į kuriuos yra investuojama, atranką. Kitaip tariant, valdymo mokestis turi apimti ne tik finansinio instrumento lėšų paskirstymą bei pritraukto privataus kapitalo dydį, bet ir investicijų grąžos sėkmingumą, kuri yra nustatoma pagal tai, kiek yra viršijama minimali grąžos ar pelningumo norma.

Įvykdžius aukščiau nurodytas sąlygas, laikytina, kad fondo valdytojas nėra valstybės pagalbos gavėjas, kadangi fondo valdytojui nebūtų suteikiamas ekonominis pranašumas.

Finansiniai tarpininkai

Bendruoju atveju finansinis tarpininkas yra laikytinas pagalbos pervedimo galutiniams naudos gavėjams priemone, todėl pats nėra laikomas valstybės pagalbos gavėju, tačiau turi būti užtikrinta, kad tarpininkui taikomos sąlygos atitiktų rinkos investuotojo kriterijų, tai yra kad finansiniam tarpininkui nebūtų suteikiamas ekonominis pranašumas, kurio jis negautų rinkos sąlygomis.

Finansų tarpininkams, kurie investuoja kartu su viešosiomis lėšomis savo lėšas (ko-investuoja), yra suteikiama galimybė tokiu būdu padidinti savo turtą bei pasiekti didesnę apyvartą, tačiau tai nelaikoma valstybės pagalbos suteikimu pagal Rizikos kapitalo gairių 43 p., jeigu antrinis pagalbos poveikis nėra nukreiptas į iš anksto nustatytus atskirus finansų tarpininkus. Kitaip tariant, priemonės mechanizmas negali būti susijęs su atskirais finansų tarpininkais.

Finansinius tarpininkus parinkus atvira, skaidria, nediskriminacine ir objektyvia tvarka, pagal Rizikos finansų gairių 40 p., valstybės pagalba šiems tarpininkams nėra teikiama.

Pabrėžtina, kad teikiant lengvatines paskolas per finansų tarpininką, būtina laikytis Europos Komisijos komunikato dėl orientacinių ir diskonto normų nustatymo metodo pakeitimo reikalavimų, tai yra laikytis bazinės normos bei maržos kitimo ribų, priklausomai nuo įmonės naudos gavėjos reitingo ir įkeičiamo turto⁷².

Rangos darbus vykdančios ūkio subjektai

Pareiškėjų bus reikalaujama rangos darbus vykdančius ūkio subjektus ir(ar) tiekėjus parinkti atvira, skaidria, nediskriminacine ir objektyvia tvarka, todėl pagal analogiją taikant Rizikos kapitalo gairių 40 p., valstybės pagalba šiems subjektams nebūtų teikiama, kadangi būtų laikomasi rinkos investuotojo kriterijaus (nesuteikiamas ekonominis pranašumas).

KP objektų savininkai ir bendrasavininkiai, kurie gali būti fiziniai, privatūs juridiniai ir privatūs viešieji asmenys

Suteikus KP objektų savininkams paramą atsiranda valstybės pagalbos rizika, kadangi bus teikiama tiesioginė nauda privačiam subjektui, kurie laikytini juridiniais asmenimis, kurie vykdo ekonominę veiklą, tai yra ūkio subjektai valstybės pagalbos taisyklių taikymo požiūriu. Valstybės pagalbos rizika galima būtų išvengti teikiant FP tokiomis pačiomis sąlygomis kokiomis teikia rinkoje veikiantys ūkio subjektai (komerciniai bankai) įprastomis rinkos sąlygomis. Tokiu būdu nebūtų teikiama ekonominė nauda (suteikiamas ekonominis pranašumas).

Dėl paminėtų atsirandančios valstybės pagalbos teikimo rizikos, teikiant FP finansavimą 2014–2020 m. programavimo laikotarpiu galinčių apriboti galimybes pasinaudoti FP, toliau svarstomos galimybės Naudoti GBER ir de minimis reglamentų.

5.3.1.1 Bendrosios išimties reglamentas

Atsižvelgiant į tai, kad yra identifikuota pagalba kultūrai ir paveldo išsaugojimui, valstybės pagalbos nuostatos nebus netaikomos laikantis GBER nustatytų reikalavimų. Siūloma užtikrinti, kad fondų fondo valdytojas, įgyvendindamas finansinę priemonę užtikrintų šių sąlygų laikymąsi, finansavimui susijusiems su FP įgyvendinimu. KP objektų sutvarkymą ir aktualizavimą aprašo bendrųjų išimčių reglamento 53 straipsnis, kuriame teigiama, kad

⁷² Lietuvai nuo 2014-11-01 yra taikomas 0,55 % IBOR. // http://ec.europa.eu/competition/state_aid/legislation/base_rates_eu28bis_en.pdf

„Pagalba kultūrai ir paveldo išsaugojimui yra suderinama su vidaus rinka pagal Sutarties 107 straipsnio 3 dalį ir jai netaikomas reikalavimas pranešti pagal Sutarties 108 straipsnio 3 dalį“, tenkinant GBER nurodytas sąlygas. Nagrinėjamos FP KP objektų sutvarkymo ir aktualizavimo finansinės priemonės ir subsidijos derinys, yra grindžiamas bendrųjų išimčių reglamento 53 straipsnio 2 punkto a-e dalimis. KP objekto sutvarkymo ir aktualizavimo tinkamos išlaidos investicinei veiklai (kaip tai nustatyta 53 straipsnio 3 punkto a dalyje) nustatytos 53 straipsnio 4 punkte.

Atkreiptinas dėmesys, kad GBER reglamento 21 straipsnyje yra nustatyti papildomi ribojimai tinkamoms finansuoti įmonėms, kurie iš esmės apriboja šio reglamento taikymo galimybes įmonėms pagal jų dydį, t. y. pagalba negali būti teikiama didelėms įmonėms (kas nėra ribojama *de minimis* reglamente), bei pagal įmonių veiklos trukmę, t. y. pagalba neteikiama įmonėms, veiklą rinkoje vykdančioms ilgiau nei 7 m. po jų pirmo komercinio pardavimo, išskyrus paskesnių investicijų atveju arba tuo atveju, kai įmonei reikia pradinės rizikos finansų investicijos, kuri, remiantis verslo planu, parengtu siekiant patekti į naują produkto ar geografinę rinką, yra didesnė nei 50 proc. jų vidutinės metinės apyvartos per ankstesnius 5 metus.

Laikantis GBER nustatytų sąlygų būtų užtikrinama jog nebus pažeistos valstybės pagalbos teikimo nuostatos.

5.3.1.2 *De minimis* reglamentas

Fondų fondo valdytojas turės stebėti ir sekti sąlygų atitikimą teikiant FP KP objektų valdytojams. Atsiradus GBER neaptartos paramos elementams, fondų fondo valdytojas gali identifikuoti pagalbos teikimą, taikant jai *de minimis* pagalbos nuostatas.

Pagal 2006 m. gruodžio 15 d. Komisijos Reglamentą (EB) Nr. 1998/2006 dėl sutarties 87 ir 88 straipsnių taikymo *de minimis* pagalbai (toliau – Reglamentas Nr. 1998/2006) *de minimis* pagalba galėjo būti teikiama iki 2014 m. birželio 30 d. Priėmus Komisijos Reglamentą (ES) Nr. 1407/2013 dėl Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 107 ir 108 straipsnių taikymo *de minimis* pagalbai (toliau – *de minimis* reglamentas), atsirado papildomi apribojimai, su kuriais bus susiduriama priemonių su *de minimis* pagalbos elementu įgyvendinimo metu.

De minimis reglamente taip pat nustatytas supaprastintas bendrojo subsidijos ekvivalento skaičiavimo būdas mažoms trumpo termino paskoloms, t. y. paskoloms, kurios užtikrintos ne mažiau kaip 50 proc. paskolos vertės užstatu ir kurios neviršija 1 mln. EUR ir 5 metų trukmės arba 500 tūkst. EUR ir 10 metų trukmės.

De minimis reglamente nustatyta, kad 200 tūkst. EUR *de minimis* pagalbos riba taikoma susijusioms įmonėms. Tokia nuostata labai apriboja įmonių galimybę pasinaudoti *de minimis* pagalba, nes atitinkamos nuostatos taikymas sumažina leistiną 200 tūkst. EUR ribą vienai įmonei.

5.3.2 Priemonės įgyvendinimo suderinamumo vertinimas

Atlikus mechanizmo klasifikavimą, pripažintina, kad valstybės pagalbos (įskaitant de minimis pagalbą) požymius atitinka mechanizmo sąlygos, sudaromos KP objektų savininkams. Pažymėtina, kad suderinamumo vertinimo rezultatas yra tiesiogiai susietas su mechanizmo įgyvendinimo metu planuojamomis panaudoti finansinėmis priemonėmis.

Fondų fondo valdytojui įgyvendinant FP rekomenduojama vadovautis GBER 53 straipsnio reikalavimais ir kitomis susijusiomis GBER nuostatomis.

5.3.3 Priemonės įgyvendinimo vertinimo išvada

Įvertinus pasirinkto priemonės įgyvendinimo mechanizmo struktūrą, darytinos šios išvados:

1. FP įgyvendinimas nesukelia valstybės pagalbos atsiradimo rizikos, laikantis atitinkamuose skyriuose nurodytų sąlygų, finansavimą suteikiančių viešųjų institucijų, fondo valdytojo, finansinių tarpininkų, taip pat rangos darbus vykdančių asmenų atžvilgiu;
2. Atsiradus įtarimui, kad FP galėtų sukelti valstybos pagalbos atsiradimo riziką, fondų fondo valdytojas turi užtikrinti, kad tokia rizika būtų įvertinta ir esant reikalui taikytas de minimis mechanizmas;
3. FP įgyvendinimas sąlygoja valstybės pagalbos KP objektų valdytojų atžvilgiu atsiradimą, kuriai yra netaikoma pranešimo procedūra pagal GBER nuostatas, jeigu yra laikomasi nustatytų sąlygų,

Tokiu atveju, kai nebus FP finansuojamai daliai nebus galima pritaikyti GBER ar de minimis reglamentų nuostatų, rekomenduojama tokiems projektams FP finansavimo neskirti.

6 GEROJI PRAKTIKA IR PATIRTIS LIETUVOJE IR KITOSE ŠALYSE

Šioje ex ante vertinimo dalyje apžvelgiama gerosios praktikos FP ir subsidijų priemonių įgyvendinimo patirtis, remiantis informacijos šaltiniais, kurie nurodyti 2014–2020 m. periodo finansinių priemonių ex ante vertinimo metodikoje, ir kitais šaltiniais.

Išsami ir apibendrinta analizė šia tema ESTEP studijoje. Joje aprašoma Kanados praktika skatinant KP objektų tvarkybą, kuris priklauso privatiems asmenims.

6.1 KANADA

Siekdama skatinti privatų sektorių išsaugoti ir pritaikyti nekilnojamąjį kultūros paveldą, Kanados Vyriausybė sukūrė trijų metų trukmės programą – Paveldo vertybių tvarkybos skatinimo fondą. Per šį fondą buvo numatyta paskirstyti 30 mln. Kanados dolerių, t.y. kiekvieniems programos įgyvendinimo metams po 10 mln. Paveldo vertybių skatinimo fondo lėšos buvo skirtos iš dalies kompensuoti privačių paveldo objektų savininkų (valdytojų) patirtas paveldo objektų tvarkybos išlaidas. Numatyta kompensuoti iki 20 proc. tinkamų kompensuoti paveldo tvarkybos darbų išlaidų, bet ne daugiau kaip 1 mln. dolerių vienai paraiškai.⁷³

Charlottetown miesto (Kanadoje) Paveldo paskatų programa orientuota į nekilnojamojo kultūros paveldo objektų tvarkybos skatinimą ir geros paveldo objektų būklės išlaikymą. Paveldo paskatų programos gairėse apjungiamos paveldo objektų savininkams aktualios piniginės ir nepiniginės paskatos. Piniginės paskatas sudaro paveldo savininkams suteikiamos subsidijos paveldotvarkos darbams finansuoti. Iš miesto biudžeto privačių paveldo objektų savininkams ir valstybės valdomų objektų, kurie pagal sutartį yra perleisti naudoti bendruomenėms arba ne pelno siekiančioms organizacijoms, valdytojams subsidijuojama iki 30 proc. visų tinkamų subsidijuoti paveldo tvarkybos darbų išlaidų. Antroji finansinė paskata yra susieta su mokestinėmis lengvatomis. Nekilnojamojo kultūros paveldo objektų savininkams, kurių pateiktos paraiškos buvo apsvarstytos ir patenkintos, netaikomos rinkliavos išduodant reikiamus statybos leidimus, jie taip pat nemoka jokių kitų žyminių mokesčių susijusių su paveldo objektu ir jo tvarkyba. Charlottetown miesto (Kanadoje) Paveldo paskatų programoje derinamos finansinės ir nefinansinės paskatos. Viena iš svarbiausių nefinansinių paskatų yra metodologinė pagalba. Programoje pastebima, kad Kanadoje nėra patvirtinto nacionalinio paveldo išsaugojimo standartų rinkinio, todėl kai kurios provincijos ir atskiri rezervatai yra savarankiškai parengę ir naudojami skirtingais paveldo išsaugojimo standartais. Siekiant užpildyti svarbios informacijos trūkumą, Paveldo taryba nekilnojamojo kultūros paveldo objektų savininkams parengė paveldo išsaugojimo standartus.⁷⁴

⁷³ ESTEP studija. 66 p.

⁷⁴ ESTEP studija 67 p.

6.2 AUSTRALIJA

ESTEP studijoje aprašyta Australijos KP objektų sutvarkymo programa įgyvendinama iš valstybės biudžeto skiriant dotacijas privačių paveldo objektų tvarkybai. 2014–2015 m. programoje numatyta privačių paveldo objektų savininkams skirti iki 100 tūkst. dolerių dotaciją skubiems paveldo objektų išsaugojimo darbams finansuoti. Dar iki 20 tūkst. dolerių dotaciją privačių paveldo objektų savininkai gali gauti, jei įgyvendina paveldo objekto konservavimo planą. Paveldo objekto konservavimo planas yra konkrečiam paveldo objektui parengiamas dokumentas, kuriame yra numatytos saugotinos vertybės, jų išsaugojimui reikalingi (rekomenduojami) darbai ir papildomos apsaugos priemonės (gaisro apsaugos sistema ir pan.). Vertinant paraišką skiriamas papildomas dėmesys planavimui, t.y. ar aiškiai suformuluota darbų tikslai, kaip planuojama įgyvendinti tvarkybą (darbų planavimas, papildomų finansinių išteklių pritraukimas ir pan.). Privataus nekilnojamojo kultūros paveldo objekto savininko indėlis į planuojamus atlikti tvarkybos darbus privalo būti nemažesnis nei 50 proc. darbų vertės. Pažymėtina, kad savininko indėlis gali būti sumažintas, jeigu paveldo objekto savininkas susiduria su finansiniais sunkumais, kurių pagrindimui reikia papildomai pateikti išsamią finansinę ataskaitą, kurioje būtų įrodyta, kad paveldo objekto savininkas išnaudojo visas savo finansines galimybes. Privataus paveldo objektui skirtos dotacijos lėšos yra išmokamos po kiekvieno paveldo objekte baigto įgyvendinti tvarkybos darbų etapo atsižvelgiant į pateiktas darbų atlikimo ataskaitas ir išlaidas patvirtinančius dokumentus.⁷⁵

Nefinansinių paskatų gerosios praktikos pavyzdys yra Australijoje veikianti nekilnojamojo kultūros paveldo savininkų konsultavimo sistema. Ši sistema užtikrina, kad paveldo objekto savininkas laiku gautų jam reikalingą visapusišką informaciją apie paveldo objekto apsaugą, tvarkybą, galimybes jį pritaikyti. Australijoje pirmasis Paveldo konsultavimo paslaugų centras buvo įsteigtas 1977 m. Viktorijos mieste. Šiuo metu Australijoje Paveldo konsultavimo paslaugų centrų tinklas apima visą šalį. 1997 m. Paveldo konsultavimo paslaugų centrų veikla įvertinta kaip geroji gerosios praktikos pavyzdys ir kaip pati efektyviausia iš valstybės biudžeto finansuota nekilnojamajam kultūros paveldui skirta programa. Nekilnojamojo kultūros paveldo objekto savininkui, besikreipusiam į Paveldo konsultavimo paslaugų centrą, yra paskiriamas paveldo apsaugos ekspertas. Paskirtasis ekspertas nemokamai konsultuoja paveldo objekto savininką visais jį dominančiais klausimais: nuo juridinių klausimų dėl paveldo objekto registracijos iki techninių klausimų dėl paveldo objekto restauracijos ir pritaikymo. Į Paveldo konsultavimo paslaugų centrą gali kreiptis visi paveldo objektų savininkai, t.y. ir valstybės bei savivaldybės įstaigų atstovai bei privatūs savininkai. Suteikiamų konsultacinių paslaugų spektras nėra ribojamas atsižvelgiant į objekto savininko tipą. Paveldo konsultavimo paslaugų centruose teikiamos konsultavimo paslaugos visiems paveldo objektų savininkams yra nemokamos. Konsultacijos yra finansuojamos iš valstybės ir savivaldybių biudžetų. Paveldo konsultavimo paslaugų centrų veikla prisidėjo prie bendruomenės geresnio suvokimo apie nekilnojamojo kultūros paveldo vertę, veikė kaip nekilnojamojo kultūros paveldo išsaugojimo ir pateikimo katalizatorius. Centrai vykdo šviečiamąją veiklą, atlieka gerosios praktikos sklaidą, užtikrina glaudesnį socialinį dialogą ir komunikaciją.⁷⁶

⁷⁵ ESTEP studija 68 p.

⁷⁶ ESTEP studija 68-69 p

6.3 LENKIJA

ESTEP studijoje identifikuota, jog 2007–2013 m. laikotarpiu Lenkijoje įkurto JESSICA fondo lėšomis buvo atnaujinti 20 kultūros paveldo objektų. Projekto pareiškėjais buvo tiek privatūs tiek viešieji (savivaldybės) asmenys. Kultūros paveldo objektuose buvo numatomas ekonominis aktualizavimas.

Lenkijoje pagal JESSICA programą 2007–2013 m. kultūros paveldo objektai atskirai (specialiai tokie) finansuoti nebuvo, tačiau minėtieji 20 nekilnojamojo paveldo projektų tenkino kitus regioninių programų prioritetus, t.y.:

- Miestų regeneraciją;
- Miestų infrastruktūrą;
- Energijos efektyvumą ir atsinaujinančius šaltinius;
- Viešąjį transportą;
- Poindustrinių ir pokarinių sričių atnaujinimą;
- Klasterių vystymosi iniciatyvas;
- Paramą verslo aplinkos institucijoms.

6.4 PATIRTIES PRITAIKYMAS LIETUVOJE

Atliekant KP objektų sutvarkymo ir aktualinimo analizę identifikuoti sėkmės faktoriai, pasiteisinusios idėjos/elementai, problemos, su kuriomis susidurta, kurie galėtų būti aktualūs projektuojant KP sektoriui skirtas finansines priemones Lietuvoje 2014-2020 m. periodu.

Pasirinktas paskolos finansinės priemonės ir subsidijos priemonės derinimo būdas atitinka kitose pasaulio valstybėse taikomą KP objektų sutvarkymo modelį, kai daliai projekto yra teikiama subsidija (Kadandos ir Australijos pavyzdys). Pažymėtina, kad KP objektų vertingųjų savybių nustatymas yra valstybės funkcija. Paskolos finansinė priemonė yra taikoma siekiant sukurti KP objektų aktualizavimo rinkos istoriją ir finansavimo patirtį (Lenkijos pavyzdys).

Rekomenduojama Kultūros ministerijai apsvarstyti kitus, ne finansinio skatinimo mechanizmus, kurie identifikuoti ESTEP studijoje siekiant kuo efektyvesnio FP įgyvendinimo ir didesnio potencialių pareiškėjų susidomėjimo.

7 INVESTAVIMO STRATEGIJA – KP OBJEKTŲ SUTVARKYMAS IR AKTUALINIMAS

7.1 FINANSINĖS PRIEMONĖS APIMTIS IR TIKSLINIAI GALUTINIAI NAUDOS GAVĖJAI

Kaip buvo nustatyta šioje analizėje bei ESTEP studijoje, poreikis KP sutvarkymo ir aktualinimo projektų įgyvendinimui yra daug didesnis nei rinkoje prieinama finansavimo pasiūla. 2.4 skyriuje identifiкуotas rinkos finansavimo nepakankamumas, kuris siekia 855,6 mln. eurų. ESTEP studijos duomenimis didesnioji visų nekilnojamojo kultūros paveldo objektų nuosavybės teise yra valdomi privačių fizinių ar juridinių asmenų: absoliuti etnokultūrinio nekilnojamojo kultūros paveldo objektų ir dvarų paveldo objektų dauguma priklauso fiziniams asmenims. Taip pat apie 77 proc. medinio paveldo statinių, 2009 m. duomenimis, valdė privatūs fiziniai arba juridiniai asmenys. Galima teigti, kad visų nekilnojamojo kultūros paveldo objektų būklės skirtingose paveldo grupėse yra panaši bloga, nes net apie 80 proc. į Kultūros vertybių registrą įrašytų dvarų statinių nyksta.⁷⁷ Atsižvelgiant į tai, kad poreikis investicijoms yra beveik keliolika kartų didesnis nei prieinamos lėšos, siekiant patenkinti kuo didesnę poreikį šioms investicijoms bei įgyvendinti daugiau projektų, būtina pradėti įgyvendinti laikantis gerosios užsienio praktikos patirties, t.y. projektams taikant subsidijas tik tai daliai, kurios sutvarkymui reikalavimus kelia valstybė (KP tyrimai, restauracija ir atkūrimas), o kitoms dalims taikant grįžtančių lėšų finansines priemones ir modelius, pritraukiančius daugiau privačių lėšų.

Kultūros ministerija numačiusi, kad KP objektų aktualizavimui bus skiriama 5,2 mln. EUR. Paskolos finansinės priemonės ir subsidijos priemonės derinio įgyvendinimui, iš lėšų numatytų subsidijoms Viešojo ir privataus kultūros paveldo PIP Kultūros ministerija turi skirti 8,4 mln. EUR (iš PIP numatytų 23,73 mln EUR).

Šios ex ante 4.1 skyriuje taip pat nustatyta, kad KP objektų sutvarkymui ir aktualizavimui optimaliausias finansinis produktas yra taikyti lengvatinių paskolų priemonę aktualizavimo daliai ir subsidijos priemonę KP objektų tvarkybos daliai.

Vadovaujantis Bendrųjų nuostatų reglamento galutinio naudos gavėjo apibrėžimu, „galutinis naudos gavėjas – juridinis arba fizinis asmuo, gaunantis finansavimą pagal finansinę priemonę“. Atsižvelgiant į tai, finansinės priemonės lėšomis finansuojami galutiniai naudos gavėjai yra privatūs ir viešieji subjektai nuosavybės teise valdantys KP objektus ir jų partneriai, valdantys tuos pačius objektus.

Pažymėtina, kad valstybės pagalbos klausimas teikiant subsidijas KP objektų sutvarkymui yra aprašytas GBER ir tokios paramos teikimas turėtų būti orientuotas į GBER nuostatas. Valstybės pagalbos elementas numatytas KP objektų analizavimui turi būti įvertintas paskirto fondo valdytojo.

⁷⁷ ESTEP studija. 15 p.

7.2 FINANSINIO PRODUKTO PARINKIMAS

Atsižvelgiant į šioje išankstiniame vertinime atliktą analizę, KP objektų sutvarkymo ir aktualizavimo veikloms skatinti rekomenduojamas KP objektų sutvarkymo veikloms taikyti subsidijos finansinę priemonę, o KP objektų aktualizavimo veikloms taikyti paskolos finansinę priemonę bei numatyti, kad subsidija teikiama tik projektams, kurie kreipėsi dėl finansavimo į finansinės priemonės valdytoją.

Paveikslas 14. Rekomenduojama KP objektų finansavimo schema.

Rekomenduojamos paskolos finansinės priemonės sąlygos:

- paskola siekianti iki 50 proc. KP objekto aktualizavimo dalies, antrai daliai pritraukiant privataus finansavimo lėšas;
- paskolos priemonė teikiama tokia pačia (pari pasu) rizika kaip ir kito finansuotojo (pvz. banko);
- finansinės priemonės paskola teikiama taikant ne didesnes kaip 4 proc. palūkanas;
- paskolos teikimo laikotarpis iki 20 metų;
- paskola gali būti teikiama ir be subsidijos;
- KP aktualizavimo veiklos turi prisidėti prie:
 - o 5.4.1. uždavinio stebėsenos rodiklio: „Sutvarkyti, įrengti ir pritaikyti lankymui gamtos ir kultūros paveldo objektai ir teritorijos“, ir (ar),
 - o 5.4.1. uždavinio stebėsenos rodiklio: „Numatomo apsilankymų remiamuose kultūros ir gamtos paveldo objektuose bei turistų traukos vietose skaičiaus padidėjimas“, ir (ar),
 - o 5.4.1. uždavinio rezultato stebėsenos rodiklio „Lietuvos gyventojų, bent kartą per pastaruosius 12 mėn. apsilankusių kultūros paveldo objekte, dalis;
 - o FP gali būti finansuojama ir dalis kitų veiklų, neprisidedančių prie 5.4.1. stebėsenos rodiklių pasiekimo, tačiau ši dalis projekte negali viršinti 50 proc. aktualizavimo veiklų apimties ir gali būti finansuojama tik papildomai pritraukto finansavimo lėšomis.

Rekomenduojamos subsidijos sąlygos:

- subsidija KP objektų sutvarkymui teikiama tik objektams, kuriuose planuojamas aktualizavimas, pasinaudojant finansinės priemonės lėšomis, skolintomis arba savo lėšomis;
- tinkamų išlaidų subsidijavimo intensyvumas:

- KP objektų tyrimų išlaidos – iki 100 proc. Tyrimai galės sudaryti iki 30 proc. visų tinkamų išlaidų;
- Projektavimo išlaidos – iki 50 proc.;
- tvarkomieji paveldosaugos darbai– iki 50 proc.;
- pagal paveldo reikšmingumo statuso intensyvumas gali būti didinamas 10 proc., atitinkamai valstybės ir savivaldybių saugomiems objektams - iki 60 proc., paminklams – iki 70 proc.;
- bet koku atveju bendras subsidijos intensyvumas negali viršyti 80 proc. KP sutvarkymo veikloms;
- bendra subsidijos suma teikiama vienam KP objektui negali viršyti 700 tūkst. EUR.

Subsidijos finansinės priemonės sąlygas Kultūros ministerija gali keisti ir koreguoti pagal savo poreikius ir tikslus. Fondo valdytojas įgyvendinantis finansinę priemonę gali teikti motyvuotą argumentaciją finansų ir kultūros ministerijoms, siekdamas koreguoti paskolos finansinės priemonės sąlygas, kad FP atitiktų rinkos poreikius ir rinkos dalyvių įsitraukimą. Esant esminiams nukrypimams nuo išankstinio vertinio turinio, turi būti koreguojama išankstinio vertinimo ataskaita, tačiau naujo valdytojo tokiu atveju atrinkti nebūtų reikalaujama.

Rekomenduojama, teikiant FP ir subsidiją, vadovotis Kultūros paveldo departamento administruojamos Nekilnojamojo kultūros paveldo paveldotvarkos programos nuostatomis, kai KP objektų savininkams teikiama parama objektams kurių savininkai sutinka šiuos objektus padaryt viešai prieinamais.

7.3 FINANSINĖS PRIEMONĖS DERINIMAS SU PARAMA

Bendrųjų nuostatų reglamento 13 straipsnio 7-8 dalys reglamentuoja finansinių priemonių derinimą su kitomis paramos formomis:

„7. Finansinės priemonės gali būti derinamos su subsidijomis, palūkanų normos subsidijomis arba garantijos mokesčio subsidijomis. Tais atvejais, kai ESI fondų parama teikiama pasitelkiant finansines priemones ir kai ji, vykdant vieną veiksmą, derinama su kitų formų parama tiesiogiai susieta su finansinėmis priemonėmis, skirtomis tiems patiems galutiniams naudos gavėjams, įskaitant techninę pagalbą, palūkanų normos subsidijas ir garantijos mokesčio subsidijas, finansinėms priemonėms taikytinos nuostatos taikomos visų formų paramai, teikiamai tam veiksmui. Tokiais atvejais laikomasi taikytinų Sąjungos valstybės pagalbos taisyklių ir kiekvienos formos paramos atveju tvarkoma atskira apskaita.

8. Pagal ESI fondo finansinę priemonę remiami galutiniai naudos gavėjai gali gauti finansavimą ir pagal kitą ESI fondų prioritetą ar programą arba pagal kitą Sąjungos biudžeto lėšomis remiamą priemonę, laikantis taikytinų Sąjungos valstybės pagalbos taisyklių. Tuo atveju tvarkoma atskira kiekvieno pagalbos šaltinio apskaita, o ESI fondų finansinės priemonės parama turi sudaryti dalį veiksmo, kurio tinkamos finansuoti išlaidos atskirtos nuo kitų finansavimo šaltinių.

9. *Derinant subsidijomis ir finansinėmis priemonėmis teikiamą finansavimą, kaip nurodyta 7 ir 8 dalyse nurodytas jei laikomasi taikytinų Sąjungos valstybės pagalbos taisyklių, galima finansuoti tą patį išlaidų elementą, jei visų derinamų formų paramos suma neviršija visos atitinkamo išlaidų elemento sumos. Subsidijos nenaudojamos finansavimui, gautam pagal finansines priemones, apmokėti. Finansinės priemonės nenaudojamos iš anksto, kol negautas subsidijų finansavimas.“*

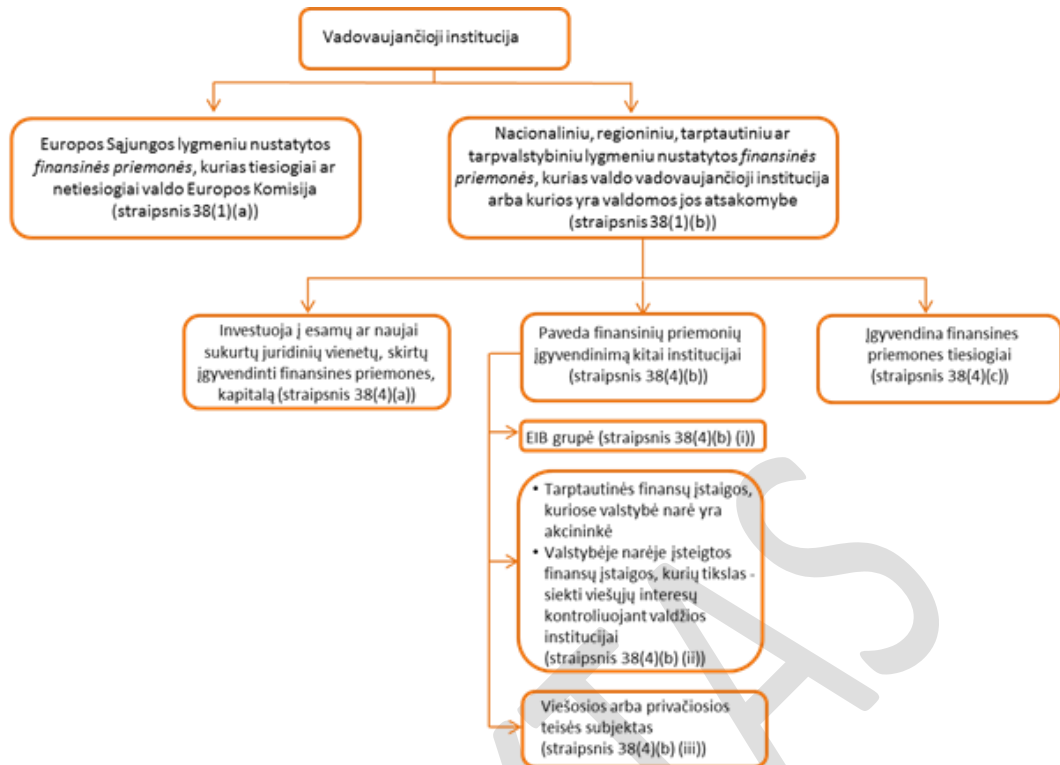
Šioje ex ante numatomas finansinės priemonės derinimas su subsidijos priemone, šių priemonių rekomenduojamos sąlygos plačiau aprašytos ex ante 7.2 dalyje. Pasirinktas būdas atitinka kitose pasaulio valstybėse taikomą KP objektų sutvarkymo modelį, kai daliai projekto yra teikiama subsidija, o paskolos finansinė priemonė yra taikoma siekiant sukurti KP objektų aktualizavimo rinkos istoriją ir finansavimo patirtį.

Pažymėtina, jog, kaip nurodyta šiuo metu subsidijai numatytos lėšos gali būti nepakankamos, todėl Kultūros ministerija turi nuolat sekti šių lėšų išnaudojimo lygį ir numatyti kitus tokios subsidijos šaltinius. Pasikeitus ex ante aprašytoms sąlygoms, galimas ex ante analizės tikslinimas siekiant pakartotinai įvertinti subsidijos dydį.

7.4 FINANSINĖS PRIEMONĖS ĮGYVENDINIMO STRUKTŪRA

7.4.1 Finansinės priemonės įgyvendinimo alternatyvų identifikavimas

Finansinių priemonių įgyvendinimo būdai ir modeliai yra reglamentuoti Bendrųjų nuostatų reglamento 38 str. Vadovaujantis ex ante vertinimo metodologija, investavimo strategijoje turi būti pasiūlyta efektyviausia finansinės priemonės įgyvendinimo alternatyva. Schemoje žemiau yra pavaizduotos visos finansinių priemonių įgyvendinimo 2014-2020 m. periodu alternatyvos.

Paveikslas 7. Finansinių priemonių įgyvendinimo 2014-2020 m. periodu alternatyvos.

1. *ES lygmeniu įgyvendinamos finansinės priemonės.* Europos Komisijos parengtoje ex ante vertinimo metodologijoje pažymima, kad ES lygmeniu įgyvendinamos finansinės priemonės, kurias tiesiogiai arba netiesiogiai valdo Europos Komisija, yra tinkamas pasirinkimas tais atvejais, kuomet vadovaujančiosios institucijos kompetencijos arba techninės galimybės yra nepakankamos, arba kuomet nėra kritinės masės finansinės priemonės steigimui, o egzistuojanti ES lygmeniu įgyvendinama finansinė priemonė pilnai dera su veiksmų programos tikslais. Šios įgyvendinimo alternatyvos privalumai: lėšos panaudojamos pagal patikrintas schemas, kompetentingus ekspertus, be to, bendrojo finansavimo rodiklis gali būti padidintas iki 100% (kaip tai numatyta Bendrųjų nuostatų reglamento 120.7 punkte). Ši alternatyva nėra siūloma kaip tinkama KP objektų sektoriaus finansavimui Lietuvoje, kadangi: vadovaujančioji institucija turi pakankamai kompetencijų ir techninių galimybių, jog būtų pajėgi suprojektuoti specifinę finansinę/-es priemonę/-es; skiriama finansavimo apimtis yra santykinai maža palyginus su poreikiu skirti šios FP administravimui reikalingus resursus.
2. *Nacionaliniu, regioniniu, tarptautiniu ar tarpvalstybiniu lygmeniu nustatytos finansinės priemonės, kurias valdo arba už kurių valdymą atsako vadovaujančioji institucija.* Pasirinkus šią alternatyvą, tolimesniam finansinių priemonių kūrimui yra trys variantai: arba investuoti lėšas į finansinę priemonę įgyvendinančio juridinio asmens kapitalą, arba patikėti finansinės priemonės įgyvendinimą kitai institucijai, arba imtis įgyvendinimo užduotis vykdyti tiesiogiai, kai finansines priemones sudaro tik paskolos arba garantijos.
 - a. *Investuojamos lėšos į finansinę priemonę įgyvendinančio juridinio asmens kapitalą.* Pasirašoma finansavimo sutartis bei finansinę priemonę įgyvendinantis subjektas turi parengti investavimo strategiją. Subjektas,

įgyvendinantis finansinę priemonę, privalo būti atrinktas pagal taikytinus reikalavimus ir nustatytus atrankos kriterijus, atrankos procesas turi būti skaidrus, objektyvus ir pagrįstas. Ši alternatyva svarstyta KP objektų sektoriaus FP atveju.

- b. *Finansinės priemonės įgyvendinimas patikimas finansų institucijai.* Pasirašoma finansavimo sutartis bei finansinę priemonę įgyvendinantis subjektas turi parengti investavimo strategiją. Subjektas, įgyvendinantis finansinę priemonę, privalo būti atrinktas pagal taikytinus reikalavimus ir nustatytus atrankos kriterijus, atrankos procesas turi būti skaidrus, objektyvus ir pagrįstas. Svarstyta alternatyva KP objektų sektoriaus FP atveju.
- c. *Vadovaujančioji institucija finansinę priemonę įgyvendina pati, kai finansinę priemonę sudaro tik paskolos arba garantijos.* Fondas nėra steigiamas, taip pat nėra pasirašoma finansavimo sutartis. Vadovaujančioji institucija turi parengti investavimo strategiją, kurią peržiūri Stebėsenos komitetas. Mokėjimai iš Europos Komisijos vykdomi tokia pačia tvarka kaip subsidijų ir avansinio mokėjimo atveju. Valdymo mokestis nėra tinkamas finansuoti, tačiau valdymo išlaidos gali būti padengiamos techninės paramos lėšomis. Šis finansinių priemonių steigimo variantas yra priimtinas tais atvejais, kuomet finansinės priemonės apimtis yra nedidelė, finansuojami tik keli pavieniai didelės apimties projektai ir dėl to atskiro fondo kūrimas nėra pagrįstas. Ši alternatyva nėra svarstyta KP objektų FP atveju, kadangi skiriamos lėšos yra sąlyginai nedidelės ir projektų apimtis sąlyginai maža.

Kultūros ir finansų ministerijos kartu su potencialiai fondų fondų (FP) valdytojais turi teisę pasirinkti tinkamą įnašą į FP formą.

Bendrųjų nuostatų reglamente taip pat leidžiama pasirinkti vieną iš dviejų finansinių priemonių tipų^[1]:

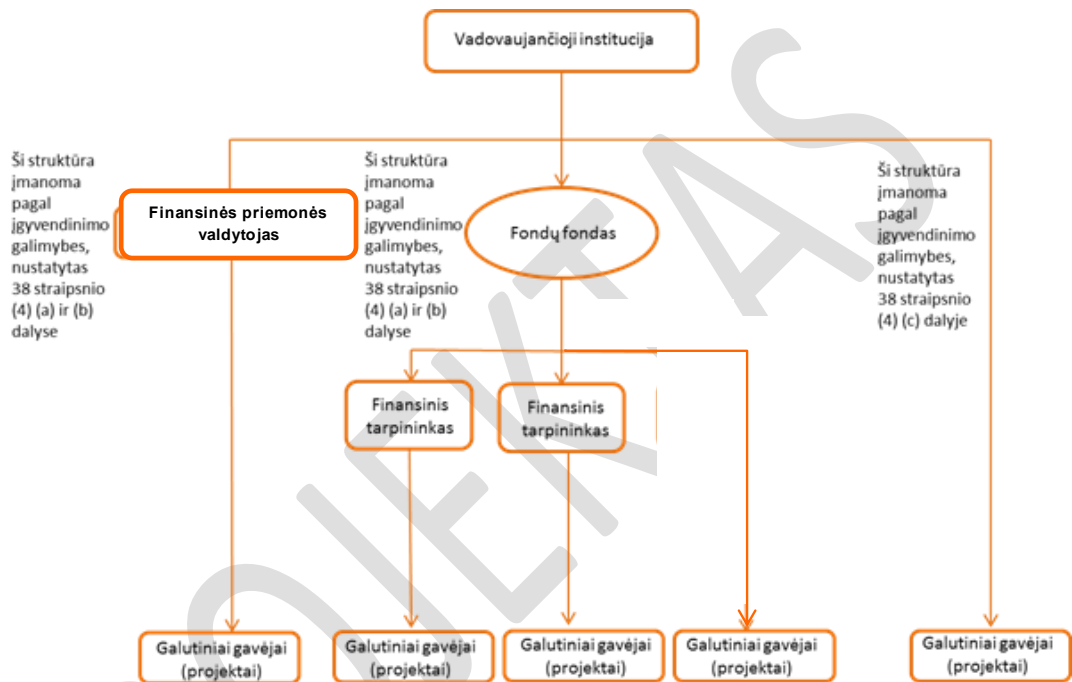
1. *Finansinės priemonės, kurios atitinka Komisijos nustatytas standartines sąlygas pagal šios dalies antra pastraipą (angl. off the shelf).* Tai naujo tipo finansinės priemonės, kurioms yra taikomos iš anksto nustatytos standartinės sąlygos. Šio tipo finansinių priemonių valstybės pagalbos schema yra iš anksto suderinta su Europos Komisija ir valstybės pagalbos reikalavimais, todėl šalims narėms, pasirinkusioms šią alternatyvą, nereikia analizuoti šio klausimo. Standartinių sąlygų finansinės priemonės yra siūlomos šios:
 - a. Paskolų fondas MVĮ;
 - b. Garantijų MVĮ fondas;
 - c. Kapitalo investicijų į MVĮ fondas;
 - d. Paskolų fondas energijos efektyvumo priemonėms pastatų sektoriuje;
 - e. Paskolų fondas tvariai miestų plėtrai (projektas).
2. *Nacionaliniu, regioniniu, tarptautiniu ar tarpvalstybiniu lygmenimis nustatytoms finansinėms priemonėms, kurias valdo arba už kurių valdymą atsako vadovaujančioji institucija.* Tai yra nacionaliniu lygmeniu sukurtos finansinės priemonės, atitinkančios

^[1] Bendrųjų nuostatų reglamento 38.3 punktas.

konkrečios šalies rinkos poreikius ir padengiančios konkretų rinkos trūkumą šalyje narėje. Renkantis šį finansinių priemonių tipą, privaloma laikytis viešųjų pirkimų ir valstybės pagalbos taikytinų taisyklių.

Nė viena iš standartines sąlygas atitinkančių finansinių priemonių neatitinka KP objektų aktualizavimo poreikių padengti susidariusius rinkos trūkumus, todėl siūloma finansinį įnašą skirti nacionaliniu lygiu sukurtai finansinei priemonei.

Sekančioje schemoje pateikiamos galimos finansinių priemonių valdymo ir įgyvendinimo alternatyvos.

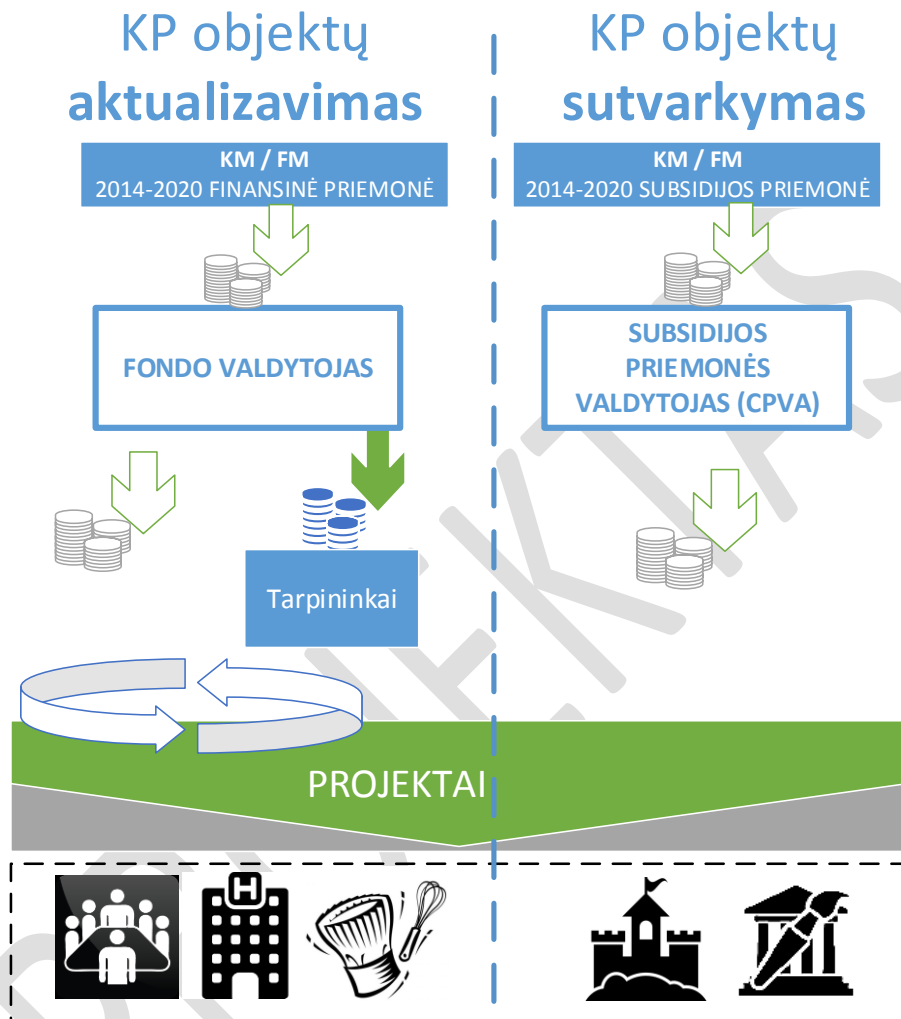

Paveikslas 8. Finansinių priemonių valdymo ir įgyvendinimo alternatyvos.

Atsižvelgiant į tai, jog KP objektų sutvarkymo ir aktualizavimo finansinei priemonei skiriama sąlyginai labai maža suma, siūloma šią FP įgyvendinti egzistuojančio, arba naujai sukurtu fondų fondo (pvz. infrastruktūros skatinimo) apimtyje. Tokiu būdu bus sumažinama administracinė našta ir išlaidos finansinės priemonės administravimo veikloms. Tiesioginis (be finansinių tarpininkų) užduočių vykdymas tikslingas tuomet, kai finansiniai tarpininkai nedalyvauja savo lėšomis, kai finansiniai tarpininkai nesuinteresuoti finansinės priemonės įgyvendinimu arba kai yra rinkos nepakankamumas, t.y. finansiniai tarpininkai nepadengia visos numatytos finansinės priemonės įgyvendinimo. Rekomenduojama, jog fondų fondo (FP) valdytojas pats nuspręstų apie finansinių tarpininkų pasitelkimo būtinybę, pagal rinkos dalyvių įsitraukimo galimybes ir rinkos poreikius bei lėšų pritraukimo galimybes.

7.4.2 KP objektų tvarkybai ir aktualizavimui rekomenduojama įgyvendinimo struktūra

Atliekant išankstinį vertinimą, buvo identifikuotas poreikis vieno projekto apimtyje derinti paskolų FP finansavimą KP objektų aktualizavimui ir atskirą subsidijos priemonę KP objektų sutvarkymui.

Paveikslas 15. Rekomenduojama KP objektų tvarkybos ir aktualizavimo įgyvendinimo struktūra

Atliekant fondų fondo valdytojo atranką privalo būti vadovaujama Bendrųjų nuostatų reglamento, Deleguoto reglamento nuostatomis, Finansinių priemonių įgyvendinimo taisyklėmis. Organizuojant fondų fondo valdytojo atranką turi būti atsižvelgiama į 2015 m. birželio 25 d. Lietuvos Respublikos Seimo priimtą Investicijų įstatymo Nr. VIII-1312 12 straipsnio pakeitimo įstatymą Nr. XII-1898, kuriame nustatyta, kad „valdyti fondų fondą arba įgyvendinti finansines priemones, kai fondų fondas nesteigiamas, Lietuvos Respublikos Vyriausybė paveda Lietuvos Respublikos Vyriausybės įsteigtoms ir valstybės valdomoms finansų įstaigoms, išskyrus atvejus, kai fondų fondą valdo ir (arba) finansines priemones įgyvendina, jei fondų fondas nesteigiamas, tarptautinės finansų institucijos“. 2015 m. rugpjūčio 5 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybė priėmė nutarimą Nr. 814 „Dėl Lietuvos

Respublikos investicijų įstatymo 12 straipsnio įgyvendinimo“, kuriame įvardijamas konkrečių nacionalinių finansų įstaigų vaidmuo įgyvendinant finansines priemones. Šios teisinės bazės nuostatos leidžia daryti prielaidą, kad Lietuvos Respublikos Seimas ir Lietuvos Respublikos Vyriausybė apsisprendė stiprinti nacionalinių finansų įstaigų vaidmenį įgyvendinant finansines priemones, sudaryti nacionalinėms finansų įstaigoms daugiau galimybių prisidėti prie strateginių tikslų įgyvendinimo mobilizuojant finansines priemones.

Pažymėtina, kad įgyvendinant fondų fondą tam tikrų funkcijų atlikimui gali būti pasitelkiamos kitos nacionalinės institucijos, sukaupusios didelę KP sektoriaus projektų finansavimo ir įgyvendinimo patirtį, pavyzdžiui Kultūros paveldo departamentas prie Kultūros ministerijos, VŠĮ Centrinė projektų valdymo agentūra ir kt. Fondų fondo valdytojas turi teisę fondo įgyvendinimui pasitelkti kitas institucijas, su jomis bendradarbiauti sutartiniais pagrindais bei gauti iš jų tam tikras paslaugas.

Kaip numatyta Bendrųjų nuostatų reglamento 38.5 punkte, subjektai, kuriems patikėta įgyvendinti fondų fondą, užduotis gali įgyvendinti patys arba jas patikėti vykdyti finansiniams tarpininkams. Iš to seka išvada, kad fondų fondo valdytojas galėtų tiesiogiai atrinkinėti finansuojamus projektus, atitinkančius fondų fondo veiklos tikslus ir investavimo strategiją. Nors Bendrųjų nuostatų reglamentas toliau nedetalizuoja, kaip ir kokius projektus fondų fondo valdytojas galėtų finansuoti, tačiau ESI fondų valdymo reguliavime yra akcentuojamas skaidrumas, proporcingumas, nediskriminavimas bei interesų konflikto vengimas. Fondų fondo valdytojas bendradarbiaudamas su investuotojais ir bankais turės pats nuspręsti ar reikia pasitelkti finansinius tarpininkus įgyvendinant KP objektų aktualizavimo finansinę priemonę. Subsidinės priemonės finansavimo veiklas ir projekto vertinimą taip pat atliks Kultūros ministerijos paskirta agentūra, kuriai deleguota toki pobūdžio veikla, pvz. CPVA. Fondų fondo valdytojas (ir jei bus taikoma – atrinktas finansinis tarpininkas) ir subsidiją administruojanti agentūra turės suderinti veiksmus įgyvendinant subsidijos priemonę ir finansinę priemonę (vieno projekto apimtyje), siekiant kuo efektyviau, su mažiausiomis administracinėmis sąnaudomis ir kuo paprasčiau pareiškėjui vertinti paraiškas bei teikti konsultacijas bei esant poreikiui techninę pagalbą.

Parengtas veiksmų planas (pateiktas žemiau planas yra preliminarus ir pavyzdinio pobūdžio) nurodo galimą preliminarų FP įgyvendinimo sistemos procesą:

Lentelė 42. Siūlomas veiksmų planas finansinės priemonės sukūrimui.

Veiksmas	Atsakinga institucija	Komentaras	Data	
Ex ante vertinimo užbaigimas	Finansų ministerija	Ex ante analizės užbaigimas yra būtinas etapas finansinių priemonių kūrimui, nes šioje analizėje pagrindžiamas poreikis finansinėms priemonėms	2015 ketv.	IV
Projektų atrankos kriterijai	Stebėsenos komitetas	Siekiant paskirti finansinės priemonės valdytoją vadovaujančioji institucija (Finansų ministerija) ir Kultūros ministerija rengia projektų atrankos kriterijus	2016 ketv.	I
Projekto atrankos sąlygos	Finansų ir Kultūros ministerija	Vadovaujančioji institucija (Finansų ministerija), suderinusi su Kultūros ministerija, tvirtina projektų atrankos sąlygas, kurias sudaro finansinės priemonės įgyvendinimo būdas, įgyvendinimo sąlygos, valdytojo atrankos būdas, kiti papildomi reikalavimai	2016 ketv.	I
Vykdoma valdytojo paskyrimas	Finansų ministerija	Vadovaujančioji institucija vykdo fondų fondo valdytojo atranką ir paskiria valdytoją	2016 ketv.	I

Finansavimo sutartis	Kultūros, Finansų ministerijos, fondų fondo valdytojas	Derinama ir pasirašoma finansavimo sutartis su fondų fondo valdytoju, kuris, vadovaudamasis investavimo strategija, įgyvendins projektą	2016 ketv.	II
Kvietimų teikti paraiškas paskelbimas ⁷⁸	Subsidiją administruojanti agentūra ir fondų fondo valdytojas	Paskelbiamas kvietimas teikti paraiškas subsidijai ir FP finansavimui. Fondų fondo valdytojas atlikti finansavimo galimybių viešinimą iki kvietimų paskelbimo datos.	2015 ketv.	III

7.5 TIKĖTINŲ REZULTATŲ NUSTATYMAS IR SKAIČIAVIMAS

Paskolos finansinės priemonės kūrimas numatytas finansuoti ESI lėšomis, todėl yra siekiama, kad numatomi rezultatai prisidėtų prioriteto (iš kurio lėšų numatytų veiksmų programoje skiriamas finansavimas) rodiklių pasiekimo. Todėl rekomenduojama paskolų finansinė priemonės turės prisidėti prie šių veiksmų programoje išdėstytų tikslų vykdymo:

- 5.4.1. uždavinio stebėsenos rodiklio: „Sutvarkyti, įrengti ir pritaikyti lankymui gamtos ir kultūros paveldo objektai ir teritorijos“. Turint omenyje, kad projektas sieks 2 mln. EUR, šios finansinė priemonė ir subsidijų priemonė galėtų prisidėti prie stebėsenos rodiklio sutvarkant, įrengiant ir pritaikant apie 13 objektų, t.y. patenkins 5.4.1. uždavinio stebėsenos rodiklio: „Sutvarkyti, įrengti ir pritaikyti lankymui gamtos ir kultūros paveldo objektai ir teritorijos“ apie 20 proc. rodiklio siektinos reikšmės (šis rodiklis numato 65 objektų sutvarkymą);
- 5.4.1. uždavinio stebėsenos rodiklio: „Numatomo apsilankymų remiamuose kultūros ir gamtos paveldo objektuose bei turistų traukos vietose skaičiaus padidėjimas“. Šiuo metu nėra duomenų, kuriais remiantis galima būtų apskaičiuoti prisidėjimą prie šio rodiklio, kadangi nėra žinoma kokias aktualizavimo veiklas numatys projektų rengėjai, tačiau Kultūros ministerija gali nustatyti minimalius reikalavimus, kuriuos turėtų pasiekti pareiškėjai siekdami FP finansavimo;
- 5.4.1. uždavinio rezultato stebėsenos rodiklio „Lietuvos gyventojų, bent kartą per pastaruosius 12 mėn. apsilankusių kultūros paveldo objekte, dalis“. Šiuo metu nėra duomenų, kuriais remiantis galima būtų apskaičiuoti prisidėjimą prie šio rodiklio, kadangi nėra žinoma kokias aktualizavimo veiklas numatys projektų

⁷⁸ Fondų fondo valdytojui nusprendus pasitelkti finansinius tarpininkus, ši veikla gali būti įgyvendinamas 2015 IV ketv.

rengėjai, tačiau Kultūros ministerija gali nustatyti minimalius reikalavimus, kuriuos turėtų pasiekti pareiškėjai siekdami FP finansavimo.

7.6 FINANSINĖS PRIEMONĖS REZULTATŲ PRISIDĖJIMAS PRIE STRATEGINIŲ TIKSLŲ

Atsižvelgiant į pasirinktą KP objektų sutvarkymo ir aktualizavimo modelį apskaičiuoti ir finansinės priemonės kokybiniai rezultatai, kurie prisidėti prie strateginių tikslų pasiekimo ir kurie yra pagrindinis finansinės priemonės kūrimo motyvas.

Vykdamas KP objektų sutvarkymą ir aktualizavimą bus prisidedama prie šių Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2014 m. spalio 6 d. įsakymu Nr. ĮV-711 „Kultūros objektų aktualizavimo 2014–2020 metų programoje“ išdėstytų tikslų ir uždavinių vykdymo:

- sutvarkyti vertingiausias bei didžiausią ekonominės vertės visuomenei sukūrimo potencialą turinčius kultūros paveldo ir kultūros infrastruktūros objektus, darniai pritaikant juos šiuolaikinės visuomenės kultūrinėms, socialinėms ir ekonominėms reikmėms, užtikrinant kuo įvairesnių visuomenės grupių ir kuo didesnės visuomenės dalies dalyvavimą kultūros objektuose organizuojamose veiklose, efektyviai naudojant kultūros objektų tinklo resursus ir skatinant bendradarbiavimą tarp kultūros objektuose įsikūrusių įstaigų ir kitų sektorių Lietuvos ir tarptautiniu lygmeniu;
- pritaikyti kultūros objektus, skatinant aktyvesnį visuomenės dalyvavimą kultūros veiklose, užtikrinant kultūros prieinamumą ir aktualumą didesnei visuomenės daliai, įtraukiant kuo įvairesnes visuomenės grupes;
- kultūros objektuose kurti į vartotojų poreikius orientuotas paslaugas, pasitelkiant lankytojų patirtį praturtinančias šiuolaikines technologijas ir (ar) netechnologinius kūrybinius sprendimus, diegiant kultūros inovacijas;
- kultūros objektuose vystyti kultūros ir kūrybines industrijas, plėtojant naujas kultūros paslaugas, kuriant naujus kultūros produktus, užtikrinant efektyvesnę jų sklaidą, komunikaciją ir rinkodarą, skatinant kultūros įstaigas ir kūrybinių industrijų sektorių kartu įgyvendinti meno, verslo, mokslinių tyrimų, eksperimentinės plėtros ir inovacijų programas ir bendradarbiavimo iniciatyvas;
- darniai pritaikant kultūros paveldo objektus, išlaikyti pusiausvyrą tarp modernaus jų pritaikymo ir autentiškumo išsaugojimo.

7.7 STEBĖSENOS SISTEMOS APIBRĖŽIMAS

Siekiant užtikrinti, kad visi tikslai yra pasiekti, o finansinė priemonė įgyvendinama efektyviai įgyvendinta, lėšos naudojamos pagal patikimus finansų principus, svarbu tinkamai reaguojama į rinkos pokyčius ar kitus didelę įtaką darančius veiksnius, lemiančius rezultatų pasiekimą bei būtina apibrėžti tinkamą stebėsenos sistemą finansinės priemonės įgyvendinimui.

Pagrindiniai stebėsenos sistemos elementai yra šie:

Paveikslas 16. Pagrindiniai stebėsenos elementai

Schemoje pademonstruota, jog išanalizavus įvairius duomenų šaltinius, tokius kaip rodiklių pasiekimas, ataskaitos, kita prieinama informacija ir duomenys, reikalinga atlikti analizę ir priimti sprendimus apie finansinės priemonės įgyvendinimo eigą, ko pasekoje yra imamasi įgyvendinti konkrečius veiksmus bei komunikuoti priimtų sprendimų įgyvendinimą. Šie sprendimai gali būti susiję su tolimesniu finansinių priemonių vykdymu, jų koregavimu ar netgi ex ante vertinimo peržiūrėjimu.

Vadovaujančioji institucija turi užtikrinti, jog finansavimo sutartyje su fondų fondo valdytoju yra aiškiai apibrėžta ataskaitų teikimo tvarka.

Pagrindiniai ataskaitų teikimo reikalavimai fondų fondo valdytojui bus apibrėžti Europos Komisijos įgyvendinimo reglamente, kuris šiuo metu yra rengiamas. Tačiau vadovaujančioji institucija gali neapsiriboti įgyvendinimo reglamento reikalavimais ir siūlomas ataskaitų formas papildyti jai reikalinga informacija, tačiau turi užtikrinti, kad gaunama informacija būtų proporcinga ir neperteklinė. Vadovaujančiosios institucijos ataskaitų teikimo formos tvirtinamos Finansinių priemonių taisyklėse.

Tuo atveju, kai fondų fondo valdytojas pasitelkia finansinius tarpininkus finansinių priemonių įgyvendinimui, fondų fondo valdytojas užtikrina, jog finansavimo sutartyse su finansiniais tarpininkais bus nustatyti visi ataskaitų teikimo reikalavimai ir kad duomenys ir finansinių tarpininkų fondų fondo valdytoją pasieks laiku, duomenys bus teisingi ir naudotini tolimesnėms ataskaitoms. Aktualių duomenų surinkimas iš finansinių tarpininkų yra fondų fondo valdytojo atsakomybė.

Vadovaujančioji institucija taip pat gali siekti, kad kuo daugiau informacijos apie finansinės priemonės įgyvendinimą būtų prieinama IT platformose, kur informacija gali būti atnaujinama ir naudojama pagal faktinę finansinės priemonės pažangą.

Ataskaitų teikimas turėtų būti įgyvendinamas šiais etapais:

1. Duomenų rinkimas
2. Įgyvendinimo ataskaitų formavimas
3. Finansinių ataskaitų formavimas

Tokia ataskaitų teikimo tvarka leidžia užtikrinti, kad prieinami duomenys yra tikslūs ir atspindi realią situaciją, todėl šių duomenų pagrindu parengtos pažangos ataskaitos bus teisingos ir galiausiai leis užtikrinti finansinį lėšų naudojimo teisingumą.

8 NUOSTATOS EX ANTE VERTINIMO PERŽIŪRĖJIMUI

Siekiant užtikrinti ex ante vertinimo tinkamą naudojimą finansinių priemonių įgyvendinimui, ir, svarbiausia – atitikimą esamai situacijai rinkoje, ex ante vertinimo pabaigoje turi būti numatytos nuostatos ir atvejai, skirti ex ante vertinimo peržiūrėjimui ir keitimui. Tai pažymi esminius faktorius, kurių pasikeitimą reikėtų įvertinti ir apsispręsti, ar veikianti finansinė priemonė vis dar atitinka rinkos situaciją ir yra tinkama. Jeigu nustatoma, kad finansinė priemonė nebeatitinka esamos rinkos situacijos, nedemonstruoja gerų rezultatų, ex ante vertinimas gali būti koreguojamas ir taip sukuriamas pagrindas modifikuoti finansinę priemonę.

Ex ante vertinimą rekomenduojama peržiūrėti pasikeitus šioms faktoriams:

1. Reikšmingai pasikeitus prielaidoms, kuriomis remiantis buvo atliekami skaičiavimai šioje ex ante, kadangi dėl to gali būti nepasiekiami išankstiniame vertinime apskaičiuoti rodikliai.
2. Pasikeitus prielaidoms dėl subsidijos projekto daliai finansuoti tikslingumo.
3. Įgyvendinant ex ante vertinime pasiūlytas finansines priemones susiduriama su reikšmingomis teisinėmis kliūtimis ar prieštaravimais, kurie iš esmės neleidžia įgyvendinti pasiūlytų alternatyvų.
4. Atsiranda pagrįsta abejonė, jog su išankstiniame vertinime numatytomis sąlygomis nebus pasiekti užsibėrėti rezultatai.
5. Pakeitus ar papildžius teisinių reikalavimų teisinę bazę darančią įtaką siektiniams tikslams ir (ar) dorikliams.
6. Pasikeitus Lietuvos ar ES teisės aktams, kurie suvaržo siūlomų finansinių priemonių įgyvendinimą.
7. Pasikeitus Lietuvos ar ES teisės aktams, kurie atveria galimybes įgyvendinti finansines priemones lengviau, paprasčiau, patiriant mažiau kaštų ir pan. (pavyzdžiui, EK patvirtina naujas standartizuotas finansines priemones (angl. off-the-shelf instruments).
8. Pasikeitus strateginiams Lietuvos tikslams ir uždaviniams, siektiniams rezultatams ir pan.
9. Vadovaujančiai institucijai nurodžius papildyti ex ante vertinimą tokiu atveju, kai ex ante pildoma dalimis, arba vadovaujančiai institucijai ir kitoms suinteresuotoms šalims argumentuotai pagrindus, kodėl yra reikalingas ex ante vertinimo pakeitimas.
10. Išnaudojus, arba išnaudojus didžiąją dalį (pvz. daugiau kaip 90 proc.) atskiros sritims skirtų ESI fondų lėšų.
11. Įtarus, jog ex ante nurodytomis sąlygomis nebus pasiekti numatyti rezultatai.
12. Pasikeitus kitoms sąlygoms kurios ženkliai galėtų įtakoti šios ex ante rezultatus.

Pažymėtina, jog siekiant laiku įvertinti susiklosčiusius pokyčius, turėtų būti užtikrinama šios informacijos stebėseną per ataskaitų teikimą. Rekomenduojame fondo valdytojui kasmet teikiant metines ataskaitas peržiūrėti išvardintus aspektus bei pateikti savo rekomendacijas dėl jų esminių ar neesminių pasikeitimų bei savo nuomonę, ar ex ante vertinimas teisingai atspindi esamą situaciją ir ar nėra reikalingas ex ante vertinimo pakeitimas.